

tv-15 naš TOVARIS

Št. 37
1. oktobra 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob tednu otroka

Za otroka – leto in dan

Teden otroka ni opravičilo niti nadomestilo za vse tisto, kar smo v skrbi za otroka skozi vse leto zanemarjali. Oblikovanje človekove osebnosti v naši družbi ni in ne sme biti naloga, ki jo lahko preložimo na boljše dni, z uredničitvijo katere lahko počakamo. Zato ni dovolj, da damo otrokom le znanje, enako pomembno je, kako bodo prežeti z občečloveškimi vrednotami; še zlasti z vrednotami naše družbe, ki smo jih izoblikovali v boju delavskega razreda, v narodnoosvobodilnem boju in izgradnji samoupravne socialistične družbe. Pri tem ne smemo pozabiti, da bodo današnji otroci živeli in delali v XXI. stoletju, v stoletju kibernetike, robotike, informatike, pa tudi atom-

nam ne sme biti vseeno, kakšen bo njihov odnos do dela; to naj bo temelj, na katerem bodo gradili svoj osebni in družbeni položaj; naj bodo borci za novi svet in take medčloveške odnose, ki bodo bogatili posameznika in skupno življenje.

Vendar ni dovolj, če se le deklarativno sklicujemo na ljubezen do otrok in v njih vidimo našo »bodočnost«, obenem pa mirno sprejemamo dejstvo, da obvezna osnovna šola še zdaleč ni brezplačna; da so vrtci za veliko število staršev predragi; da je prehranjenost otrok v celodnevni šolah vse slabša in da toplega obroka v šoli še vedno nimajo vsi otroci (skoraj vsi starši pa ga imajo na delovnem mestu); da je preventivno zdravstveno

Dramatični začetki negotove jeseni

Marsikaj težkega smo v jugoslovanskem družbenem življenju doživeli in prestali od vojne sem, ne pomnimo pa, da bi bili kdaj zapisovali in izgovarjali take ostre formulacije, kot jih prav v teh dneh poslušamo v povzetkih razprav na političnih forumih in v delegatskih skupščinah, ter jih prebiramo v časopisju.

Ti – za zdaj pretežno in še vedno zgolj besedno-razčiščevalni – posegi zadevajo odprte velike rane na telesu naše družbene skupnosti: zunanjo in notranjo zadolženost, ki nas duši; nemoč, da bi stanje kakorkoli normalizirali; neustreznost ukrepanja, s kakršnim uveljavlja svoj prav pooblaščen zvezna vlada; neukrotljivost inflacije, ki grozi, da bo povsem zbežala z vajeti; prodor špekulantsko-brezobzirnega in zakonite norme izigravajočega prilasčanja dohodka, ki so ga ustvarili drugi; ofenzivnost iredentistično nastrojenih teženj, ki stremijo k razkroju geografsko-politične podobe jugoslovanske države, in v nič manjši meri razraščanje nacionalističnih strasti, ki netijo mržnjo do vseh drugih.

Sodeč po vsem, kar bremo in poslušamo, je stanje na vsej črti in na vseh ravneh že kar histerično. Prebiramo in poslušamo (v povzetkih izjav naših ljudi ali v povzetkih iz tujega tiska, ki menda na veliko razčlenjuje naše razmere, zdrahe in afere) besede o »nezaslišani prevladi nezakonitega ravnanja,« o »poplavljanju« naše ladje, o »hiši, ki gori,« o »bankrotu,« o državi, ki je »pred razpadom«, in še o mnogočem podobnem, kar vse je predmet našega nenehnega pogovarjanja, nenehnih vznemirjanj, nenehnega opozarjanja, da je dozorel skrajni čas za radikalno spremembo obnašanja in ravnanja – toda kolo časa se s svojo neusmiljeno logiko suče dalje in vse ostaja, vsaj za zdaj, pri starem. Besede so samo besede, videti so dramatične, toda dejansko dramatičnega učinka nimajo... Nekaj ostavk in odstranitvev, ki so jih povzročile, bistvenih sprememb in rešitev ni prineslo in jih ne prinaša.

Občutek imamo, da je ostrina besednih razčiščevanj samo navidezna. Kar so v najvišjem partijskem telesu Bosne in Hercegovine rekli v zvezi z meničnim ropom (ki seveda ni edini poskus tovrstnega grabeža v jugoslovanski praksi), je

bilo – ob formalni obsodbi nekaj posameznih označenih za »izdajalce« – namenjeno ohranitvi statusa quo ter vnovičnem solidarnem poravnavanju posledic »katastrofe«. Nismo prepričani, da se lahko zdravljenje teh in takšnih ran konča tako.

Tudi zvezni centralni komite s svojim rezimiranjem teh gorečih vprašanj ni izpolnil pričakovanj trenutka.

S podobno mislijo se ozirajo na razburljiva soočanja v okviru centralnega komiteja Zveze komunistov Srbije, kjer so ugotavljali razcep v najožjem političnem vodstvu in, kot je sklepati, za različna ali vsaj razlikujoča se pojmovanja o tem, kako ravnati z eskalacijo kosovskega iredentizma na eni ter njemu zoperstavljenemu srbske nacionalistične nastrojenosti na drugi strani. Žal tudi v Beogradu ob vseh mnogih besedah niso rekli bobu bob.

Najbolj neposreden, jasno opozorilen in v tem smislu tudi odmeven je bil govor admirala Mamule na konferenci komunistov JLA.

Enako odmevnost, žal pa ne tudi učinkovitost, so imele in ohranjajo zahteve delegatov, izrečene v slovenski skupščini glede amandmajev k zvezni ustavi ter osnutkov nove slovenske ustave. Gre za opozorila zoper unitaristične težnje, ki so v usodnem in odločilnem nasprotju z voljo naroda in njegovega delavskega razreda, da bo sam kovač svoje usode, kar še zlasti zavzeto izražajo izobraženska jedra (slovenski pisatelji), pa tudi del vodilnega političnega telesa.

A se upravičeno bojimo, da tudi v tem boju ne bomo zmagoviti, tako kot nismo v boju z inflacijo, s škodljivimi pravili igre, kar zadeva ustvarjanje in razporejanje dohodka v državi, s špekulacijami vseh vrst ter, z mnogimi drugimi stoglaznimi zmaji stanja in odnosov, ki bi jih morali preseči (pa jih nismo), da bi potegnili voz iz globokih blatnih kolesnic.

Nezadoščene nas ob vsem tem čaka negotova jesen z novimi nenehnimi valovi podražitev, stisk in nerazrešljivih problemov.

Zelimo pa si pravih, čistih dejanj. Ob njih bi bile težave in negotovosti manj boleče, kot so.

V. Konjar

ske energije. Kako bodo živeli, je odvisno od tega, kar jim bomo dali za popotnico: zdravje, znanje, kulturo – še več, svobodo misli in duha, prostor za ustvarjalnost; prav vsi: v družini, v šoli, v neposrednem okolju jim bomo morali biti za vzgled.

V temelje naše samoupravne socialistične družbe so vgrajeni uspehi in vrednote narodnoosvobodilnega boja; ti pa so tudi sestavina v odnosu in skrbi za otroka, kar pogosto pozabljamo. Menimo namreč, da je prenašanje oziroma negovanje izročil NOB le srečevanje otrok z našo zgodovino, neposrednimi udeleženci in literaturo. Toda izročila so tudi otrokom naklonjena družbena klima; solidarnost ob otroku, zmanjševanje socialnih razlik med otroki, spoštovanje otroka kot celovite osebnosti in odpiranje perspektiv – krepitev zaupanja v prihodnost naše družbe na temeljih, ki so jih borci »zacementirali« s svojo krvjo. Naj se današnje razmere še tako razlikujejo od tega, kar smo si postavili za cilje in tudi zapisali v programe, to ne pomeni, da odstopamo od njih. Zelo pomembno je, da je vse to v zavesti ljudi, vsak dan in pri vseh odločitvah.

Zato nam ni in ne more biti vseeno, kaj se dogaja z otroki, z njihovim zdravjem, vzgojo in izobraževanjem, v prostem času – kdo in kako vpliva nanje, oblikuje njihovo človeško podobo in kako bodo »usposobljeni« za življenje. Še zlasti

varstvo v senci kurative; da je dostopnost kulturnih dobrin odvisna predvsem od »žepa« staršev. Bolj nas morajo »prizadeti« (ne le verbalno!) tudi taki primeri, kot je prodaja romskih otrok, ravnanje z otroki v Vevčanah, nacionalistična indoktrinacija na Kosovem, življenjske razmere otrok zaradi afere Agrokomerc, varnost otrok v prometu; skrb za otroke naših zdomcev, pa tudi to, da jemljemo otrokom prostor za igro; »igro« morajo plačevati starši, zato marsikateri otrok ostane brez igrač in igre.

Mi odrasli, vsak na svojem delovnem mestu, samoupravljavci oblikujemo prihodnost naših otrok z današnjim ravnanjem, odločitvami in delom, z gospodarjenjem in razvijanjem samoupravnih socialističnih razmerij, z našo življenjsko prakso, pa tudi z neposredno skrbjo za otroka, ki ni le manifestativna in enkratna, temveč vsakodnevna in konkretna.

Zato naj teden otroka ne izzveni v prazno, temveč naj se spremeni v leto in dan za otroka, v sleherni družini, krajevni in samoupravni interesni skupnosti, v društvi in organizacijah. Zato naj negovanje in razvijanje izročil NOB izzveni tudi v boju za uveljavljanje vseh vrednot tega časa in v boju za našo prihodnost.

Zora Tomič

S tabora ljudske fronte na Mrzlici

»Sem gor nas vodijo podobni motivi kot nekoč...«

Vsako leto pripravita medobčinska sveta SZDL celjske regije in revirjev tradicionalno zborovanje na Mrzlici, ki že leta simbolizira prijateljstvo in revolucionarnost savinjskega delavca in revirskega knapa. Tudi letos, 20. septembra, so ponovno oživele spomini na ta srečanja izpred vojne. Udeležili so se ga tudi tovariši Sergej Kraigher, Lidija Sentjunc, Janez Vipotnik, Vinko Hafner in mnogi drugi borci in aktivisti iz obeh strani Zasavskega hribovja.

»Kraj, na katerem se danes srečujemo s svojo zgodovino, spomini in izročili simbolično povezuje dve stvari, ki so nas, Slovence, postavile ob bok evropskim in svetovnim narodom. Mrzlica povezuje izročilo vseh slovenskih taborov v teh krajih in na Slovenskem nasploh. Povezuje torej tradicijo zbiranja narodne zavesti na eni in izročila prvih delavskih organizacij in bojev na drugi strani. Zibelka vsega tega pa so bili ti hribovi nad Revirji in Savinjsko dolino, kjer smo zbrani tudi danes. Po svoje se ti dve izročili prepletata skozi celotno zgodovino slovenstva in prek NOB in socialistične revolucije do oblikovanja slovenske državnosti in jugoslovanske federacije...«

S temi uvodnimi stavki je začel svoj slavnostni govor na letošnjem taboru ljudske fronte podpredsednik RK SZDL Jože Slander. V nadaljevanju se je z vso ostrino dotaknil sedanjega gospodarskega in političnega trenutka, ki ga pretresajo afere »kalibra« Agrokomerc.

Zadonela je pesem...

Nedeljsko proslavo, ki se je odvijala, tako kot vedno, na tako imenovani Štorovi ravnini pred planinsko kočo, so začeli člani pihalne godbe iz Liboj. Visoko pod krošnjami je zadonela delavska Internacionala in oznanjala čas, ki je živel, živi in mora živeti.

Temu sta dala svoj pečat še člana kulturno-umetniškega društva »Golding« iz Prebolde, Jožica Ocirk in Bruno Goropevšek, ki sta skozi recital ponesla udeležence srečanja v čas revolucije in bojev, v čas najsvetlejših vrednot, heroizma in želje po svobodi.

Spomini živijo...

Daleč, a vendar blizu je tisti čas, ko je ljudskofrontno gibanje postalo pomemben člen v boju proti fašizmu, za mir, demokratičnost in socialno pravičnost. Še živo so v spominu prvomajski shodi, zborovanja in izleti delavstva in naprednih ljudi iz obeh strani Mrzlice. Pri tem je bila pomembna zlasti komunistična partija, ki se je v tem ljudskofrontnem gibanju s svojim delovanjem približala delavskim množicam in na čelu je stala s sporočili s Čebina, Šmiglove zidanice in Joštovega mlina vzplamtelja izkoriščano ljudstvo. Mrzlica je ob vsem tem ostala simbol revolucije in zibelka partizanstva borcev Savinjske doline in revirjev.

Včeraj, danes, jutri...

Med udeleženci letošnjega srečanja je bil tudi Lojze Ribič iz Celja – nekdanji udeleženec shodov na Mrzlici in sekretar okrožnega komiteja KPS za revirje. S posebnim žarom je govoril o teh predvojnih zborovanjih, ki so oblikovala in kalila njegovo osebnost. »Zelo sem vesel, da danes nadaljujemo s shodi na tem prelepem koščku naše dežele, ki je povezoval ljudi iz revirjev in Savinjske doline v času, ko smo se dušili v sponah stare Jugoslavije in v poznejšem boju, za katerega so tudi ti shodi dali svoje korenine. Na vse to me veže veliko spominov in zato ni naključje, da sem tudi danes tukaj...« je med drugim povedal naš sogovornik Lojze Ribič. Glede sedanjih težav in afer, ki še poglobljajo našo družbeno in politično krizo, pa je dejal, da je to

tragedija, za katero ni nikoli mislil, da je možna. »Nikakor ne morem razumeti, da lahko na tako lahek način zapravljamo pridobitve revolucije in ugled v svetu. Ne morem drugače, kot da krivce za takšno stanje imenujem z največjimi lumpeži... Afere, ki se sedaj razkrivajo, resno ogrožajo Jugoslavijo, vendar upam, da bodo takšna stanja z dobršno mero skupnih prizadevanj rešljiva. Seveda pa je potrebno dosledno »počistiti« z dosedanjim odnosom do odgovornosti, odstraniti vse lumpeže in jih ustrezno kaznovati ter dati na krmilo poštene in perspektivne ter samoupravljanju in socializmu predane ljudi...« je strnil pogovor Lojze Ribič.

Pri mizi, kjer je sedelo še več borcev in aktivistov iz obeh strani Zasavskega hribovja, smo navezali pogovor tudi s Sergejem Kraigherjem in Lidijo Sentjunc. Oba sta čustveno vezana na Mrzlico, saj sta bila med tistimi, ki so pogosto zahajali v to okolje in skupaj z drugimi komunisti in skojevci delovala med delavstvom in napredno mislečimi udeleženci ljudskofrontnega gibanja. »Pred vojno so ta srečanja pomenila razvijanje razredne zavesti, mobilizacijo za boj, štrajke, kolektivne pogodbe ter bila priprava za spreminjanje družbenih odnosov...« je dejala Lidija Sentjunc. Na vprašanje, kako gleda na današnji čas, pa je povedala: »...Vse te afere me izrazito čustveno prizadevajo. Pričakovala sem, da bomo znali obiti vse, kar lahko škodi našemu razvoju, da bodo pojmi odgovornost, poštenost, globoko zasidrani v ljudeh. S tem bi pregnali egoizme, lokalizme, nacionalizme, močnejše bi se razvila socialistična solidarnost... Na to sedaj ne gledam kot samo na vprašanje sistema, ampak v kakšni meri bomo iz tega sposobni dobiti izkušnje, da moralno prevrednotimo oziroma vzgojimo mlade ljudi, ki jih takšne pomanjkljivosti še

posebno prizadevajo in zaradi katerih izgubljajo vero v socializem...«

V nadaljevanju je Sergej Kraigher o tem razmišljal tako: »To je kriza razvoja, kjer moramo iz ene stare tehnologije in starega načina življenja ter gospodarjenja preiti k novi tehnologiji, ki jo vgrajujemo ob tretji tehnološki revoluciji; s tem moramo preiti na nov način gospodarjenja in nov način reševanja vseh teh problemov, s katerimi se danes soočamo. To pa se ne da brez večjih kriz in težav,

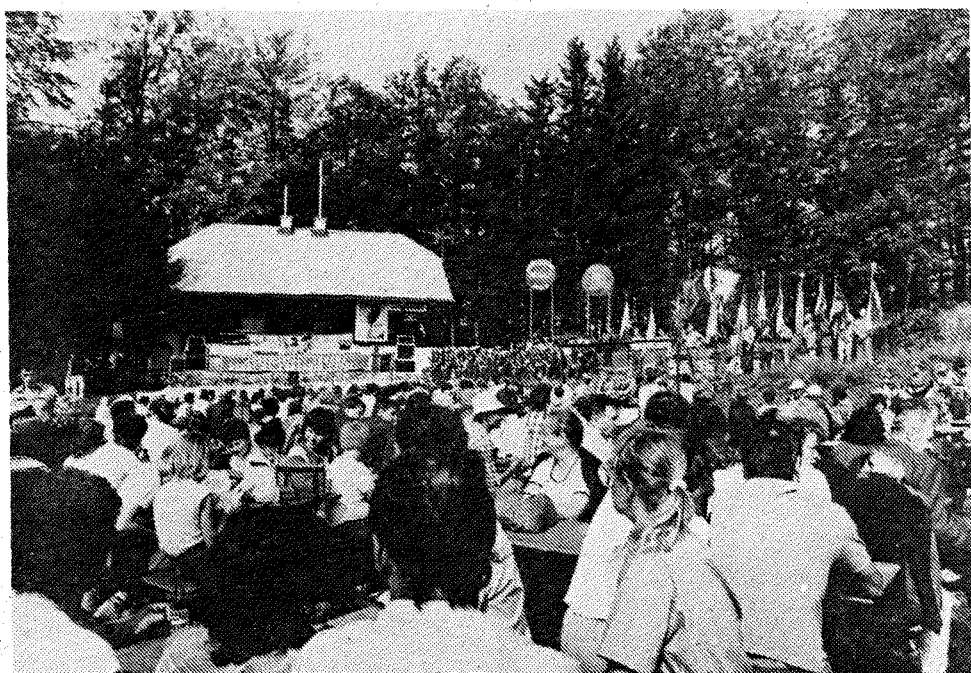
če niso delovni ljudje in delavci neposredno v to vključeni. Če oni ne vedo, za kaj gre, potem bomo zelo težko z njihovo pomočjo reševali te probleme. Brez njihove pomoči se ne da, saj oni ustvarjajo dohodek, ki se potem deli na tak ali drugačen način...«

Mladi pravijo...

Na Mrzlici je bila polovica udeležencev mlajših od 27 let. Med udeleženci pa smo povprašali tudi Janka Kosa

– sekretarja OK ZSMS Žalec, kaj meni o današnjem srečanju. Dejal je, da je zelo vesel, da je tu toliko mladih. To so nedvomno poročila in dobre možnosti za uresničevanje nalog, ki čakajo mlado generacijo, njeno vizijo in sporočilo pa nosijo tudi tovrstni shodi. Mladi so pripravljeni na boj s težavami, vendar zahtevajo, da vrednote, ki so bile lastne nekdanjim skojevcem in aktivistom, dobijo svoj pomen. Vse tiste, ki to spodbujajo s svojim neodgovornim ravnanjem in ogrožajo nadaljnji razvoj in obstoj Jugoslavije, pa je treba kaznovati in jih zamenjati s poštenimi in predanimi ljudmi, ki jim ni vseeno, kaj bo z domovino in njenimi ljudmi...

Darko Naraglav

arbo

TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV

LJUBLJANA – POLJE

61260 LJUBLJANA, PODGRAJSKA 15
ŽELEZNIŠKA POSTAJA ZALOG

TELEFON CENTRALA: (061) 841-154, 841-331 • DIREKTOR: (061) 481-126 • KOMERCIALA (061) 481-704 • TELEGRAM ARBO LJUBLJANA POLJE • ŽIRO RAČUN: 50103-601-15005

Mladinski festival v Celju

Mladost ima besedo

Najbrž sta dve leti premalo, da bi nova oblika mladinskega izobraževanja – torej Mladinski festival – prerasla klasično mladinsko poletno politično šolo. Zato je tudi trditev, da je bilo v Celju letos preveč predavanj in premalo razprav, povsem upravičena.

Seveda to ne drži za vse razprave enako – nekatere so bile letos čisti primer vzgojno-izobraževalnega procesa iz osnovne šole, druge so prerasle v prerekanje znanih strokovnjakov, ki tudi na takšnih srečanjih iščejo priložnosti za medsebojna obračunavanja in prepričevanja, nekaj pa je bilo tudi takšnih, ki so omogočala iskanja novih poti naprej. Dojenček slovenske mladinske organizacije ima torej še nekaj otroških bolezni, prav tako pa ima vse možnosti, da se razvije v zdravo in močno osebnost. Zato bi bili tudi povprek zastavljeni pomisleki in kritike bolj v škodo kot v ustvarjalno sugestijo in nasvet.

Sicer pa poskušajmo na kratko oceniti vsebinski del 2. Mladinskega festivala, srečanja slovenske mladine, ki se »z vsebinsko, metodološko in organizacijsko nadgradnjo razvija v družbeno tribuno, kjer se odpirajo možnosti smejejšega pretoka novih idej, kjer se uve-

ljavljajo hotenja po stalni preobrazbi družbenih odnosov«, kot je dejal predsednik slovenske mladine Tone Anderlič ob začetku Festivala. Najprej je treba poudariti, da nekaj več kot 400 mladincev vsekakor v Celje ni prišlo dobro pripravljenih in seznanjenih s temami, o katerih naj bi razpravljali, čeprav so izhodiščne teze za posamezne razprave dobili v roke vsaj štirinajst dni pred začetkom Festivala. V Celju je bilo tudi preveč strokovnjakov, ki sicer svoja področja dobro obvladajo, niso pa sposobni svojega znanja posredovati tudi drugim. To velja tudi za podpredsednika Zveznega izvršnega sveta Miloša Milosavljeviča, ki je v uvodnem plenarnem zasedanju odgovore na zelo konkretna vprašanja mladih ovil v frazeologijo političnega izrazoslovja.

Povsem drugačen je bil nastop predsednika Skupščine SFRJ dr. Marjana Rožiča, ki je govoril o ustavnih spremembah, v odgovorih pa je bil včasih še bolj konkreten, kot so mladi pričakovali.

Zanimanje med mladimi za posamezne okrogle mize in razprave je bilo, kljub temu, da v njih vedno niso sodelovali s svojimi razmišljanji, veliko. Sicer pa je bila razprava o neposrednih voli-

tvah vse preveč učeno zastavljena in večini mladincev povsem nerazumljiva. Okrogla miza o svobodi obveščanja je veliko obetala, dala pa malo, saj se je pogovor vrtil okoli starih problemov, razpravljalci pa tudi tam, kjer bi lahko bili konkretni, tega niso izkoristili. Delniško vlaganje v razvoj našega gospodarstva je bila zanimiva in živahna razprava, ki pa je izzvenela preveč pesimistično in neprepričano v možnosti spreminjanja

nekaterih postavk našega gospodarsko-političnega sistema. Štafeta mladosti je postala stara dama, ki ji tudi nobena šminka ne more več vrniti sijaja mladosti in vsebin, ki so se v preteklih letih izčrpale. Tudi sam način praznovanja ne zadošča več željam in potrebam mladih iz vse Jugoslavije, ki bi želeli našega gospodarstva je bila ustvarjalnost prikazati na drugačen način kot z zaključno prireditvijo ob dnevu mladosti. Organiziranost da-

našnje mladinske organizacije ne daje več pravih možnosti za uresničevanje delovnih nalog in zastavljenih ciljev, zato so mladi pripravili nekaj predlogov za spremembe v delovanju republiške konference. Menili pa so tudi, da je prav tako potrebno več skrbí nameniti tudi kadrovski politiki v mladinski organizaciji. V razpravi o kmetijstvu so ugotavljali dejansko stanje, mladi razpravljali pa niso dobili odgovorov na konkretno zastavljena

vprašanja. Ekološko neupravičene – to, če so gospodarsko, pa je treba še ugotoviti – naložbe so bile glavna tema v pogovoru mladih ekologov, ki pa so ob Kidričevem in Jesenicah pozabili na vse ostale ekološke probleme.

V času Mladinskega festivala pa se je v Celju od 25. do 27. septembra zvrstilo tudi nekaj zanimivih kulturnih in zabavnih prireditev. Najprej velja omeniti stojično predstavitev mladinskih in družbenih gibanj, kjer se je v treh dneh ustavljalo in z zanimanjem prisluhnilo razlagam mladih veliko Celjanov. Sicer pa so ekologija, kultura mladih, pa mariborska Katedra in ljubljanski KRT dovolj zanimive teme, o katerih včasih še vedno premalo razmišljamo, predvsem pa premalo vemo.

V petek zvečer, torej na prvi dan letošnjega Mladinskega festivala, se je v Celju kot v tretjem slovenskem mestu predstavila tudi skupina Laibach. Celjani, veliko obiskovalcev pa je bilo tudi od drugod, saj so v dvorani Zavoda Golovec našli nekaj več kot tri tisoč ljudi, so bili z nastopom zadovoljni, pohvalili pa gre tudi predstavitev skupin Videosex, Miladojka Youneed in Reflex pa sobotni rock-veselici ter gledališnikov skupine Ane Monroe, Vlada Skaleta, Phone-box vandals in Epidemic na Tomšičevem trgu v času treh festivalskih dni.

Ivana Fidler
Foto: Edi Masnec

V času med razpravami so si mladi privoščili tudi nekaj minut za sproščen klepet ob gostilniški mizi. Nekaj obrazov je nasmejanih, drugi pa spet resno zro v fotografski objektiv – ampak tako je tudi v življenju.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Agrokomercia

Povsem razumljivo je, da je afera Agrokomerc dobila takoj po izbruhu vidno mesto v mednarodnih sredstvih javnega obveščanja. V večini komentarjev se afera menic brez kritja ocenjuje kot svojevrsna zarota proti jugoslovanskemu ekonomskemu sistemu in socialističnemu samoupravljanju in istočasno kot priložnost, da se navsezadnje le dobi boj za uveljavitev sistema proklamirane odgovornosti. Če to upoštevamo, pravijo številni komentari, potem cena ni previsoka in bo afera celo koristna.

BBC iz Londona pri tem navaja, da kaže afera Agrokomerc veliko podobnost z afero Watergate, ki je v 70. desetih letih pretresla ZDA in privedla do padca predsednika Nixona. BBC je našel podobnost tudi v tem, da jugoslovanski novinarji v Radiu v Veliki Kladuši niso mogli poslušati magnetofonskih trakov z govorom Hamdije Pozderca v Veliki Kladuši, s katerim je podprl aktivnosti Fikreta Abdića in poslovno politiko Agrokomerca. Magnetofonski trakovi so namreč izginili, trdi BBC, ki je po navadi dobro obveščen.

Zahodnonemški Welt pa je poročal, da v političnih krogih glavnega mesta Jugoslavije kažejo na to, da je dejanski vzrok škandalu Agrokomerc v tem, ker je to podjetje uživalo podporo partijskega in državnega vodstva Bosne. Ta politična protekcija pa je omogočila upravi podjetja, da se je mimo vseh obstoječih pravil gospodarskega razuma spustilo v sumljive finančne manipulacije, da bi ohranilo privid uspešnosti.

Kje je vir mahinacije?

Take in podobne trditve je bilo moč zaslediti tudi v domačem tisku. To pa ni ugajalo predsedniku CK ZK Bosne in Hercegovine Milanu Uzelcu, ki je na zadnji seji CK ZK BiH ob Agrokomercu čevi aferi dejal: »Odločno je treba odbiti posamezno javno izrečene trditve. da so

najodgovornejši organi v republiki prikrivali ali podpirali takšno mahinacijo.«

Toda na tej seji je Dragan Kragulj med drugim še vprašal: »Zakaj zamuda pri sproščanju resnice o Agrokomercu, če so najvišji organi v republiki imeli nekatere informacije že na začetku leta? Zakaj zaprte seje, da se zdaj javnost vprašuje, v čigavem imenu in za koga delajo najvišji organi v republiki? Ta vprašanja so logična tudi zaradi očitno obrambnih nastopov nekaterih funkcijonarjev, iz katerih sledi, daje za vse odgovoren le Abdić z občinskimi strukturami... Osebnost mislim, da morajo odgovarjati vsi, ki so vedeli ali bi morali vedeti!«

Na isti seji pa je član predsedstva SR Bosne in Hercegovine Petar Dodig (v Sloveniji se je proslavil zaradi sila 1. epizodne stališča do slovenskega kulturnega prostora) poskušal odgovoriti na vprašanje (čeprav ni bilo naslonjeno neposredno nanj), »kdaj se je vedelo za Agrokomerc?« »19. aprila je republiško predsedstvo razpravljalo o informaciji RSNZ in moram reči, da so bila stališča različna. Menice so bile v informaciji, vendar nismo vedeli za zneske. Na drugi seji smo sklepe sprejeli soglasno. Mislim, da bi te sklepe morali objaviti, ker demantirajo govorice o neenotnosti republiškega vodstva in ker so zelo načelni. Če kdo misli, da je bila takšna intervencija prepozna, potem se lahko zmenimo, da nekdo, kakšna skupina ali predsedstvo, to preverita. Zakaj nismo takrat seznanili javnosti? Strinjal sem se z večino, da to ne bi bilo dobro zaradi škodovanja poslovnemu ugledu Agrokomerca (podčrtal Sime) in še danes mislim, da je bilo takšno stališče pravilno.«

In kakšne so posledice? Ker javnost ni bila pravočasno obveščena o mahinacijah Agrokomerca, je precej bank kupovalo maja in še kasneje menice brez kritja, pri čemer je družbena škoda občutno narasla. Najbolj zgovoren pa je primer koprške banka LB, ki je junija in v začetku julija

eskontirala menice Agrokomerca v vrednosti 16,9 milijarde dinarjev. Od direktorja koprške banke sedaj upravičeno zahtevajo odstop, ničesar podobnega pa nisem zasledil za spoštovane člane bosanskohercegovega predsedstva, ki kljub vsemu ni moglo obraniti poslovnega ugleda Agrokomerca...

Na voljo so še druga dejstva, ki nedvomno govorijo, da je Fikret Abdić užival vestransko naklonjenost republiškega vrha. Le tako si je moč razlagati, da je bil jugoslovanski Ostop Bender 14 let nepretrgoma član CK ZK BiH, lani maja pa so ga izvolili za delegata skupščine SFRJ. Za te naloge pa je brezpogojno potrebna moralnopolitična neoporečnost!

Citat: »Za velike zasluge pri razvoju primarne poljedelske proizvodnje in prehrambene industrije, za celoten prispevek pomembne preobrazbe vasi, je Agrokomerc leta 1982 dobil nagrado AVNOJ, največje jugoslovanske priznanje.

V imenu zaposlenih je nagrado sprejel predsednik poslovnega odbora Fikret Abdić, utemeljitelj in najzaslužnejši za razvoj tega bosanskohercegovega in jugoslovanskega giganta.

Gigant iz Velike Kladuše je dobil tudi plaketo Gospodarske zbornice Jugoslavije Zlati Merkur, pomembno mednarodno priznanje in okoli 300 odličij s sejmov. (konec citata). - Fikret Abdić pa je prejel nagrado ZAVNO BiH.

Onstran kulis

Gigant iz Velike Kladuše je vseskozi stal na steklenih nogah, kar je bosanskohercegovo vodstvo vsaj že od leta 1984 zelo dobro vedelo. Še takrat je namreč BiH povsem točno ugotovilo, da so prevelike investicije pripeljale Agrokomerc v nelikvidnost in da so obratna sredstva pretapljali v investicije. Za likvidnost je Agrokomerc najemal kratkoročne kredite s precej visokimi obrestmi. Izvršni svet BiH je

v resnici na ljubo že leta 1984 zahteval, da se mora spremeni struktura zadolževanja in da se zmanjšajo investicije. Vendar pa kasneje izvršni svet ni dosledno vztrajal pri izpolnitvi te zahteve, zaradi česar je Fikret Abdić posloval po svoje... Takratna finančna konsolidacija Agrokomerca je stala 12 milijard dinarjev, vendar javnost o tem ni bila obveščena. V stilu Petra Dodiga bi dejal, da obveščanje javnosti že leta 1984 ne bi bilo dobro, ker bi utegnili škodovati poslovnemu ugledu Agrokomerca, ki je vse do nedavna veljal za paradnega konja... Samo ugibam lahko, koliko je ta podpora spodbudila sila iznajdljivega Fikreta Abdića pri njegovih nadaljnjih mahinacijah, ki so pripeljale do eksplozije finančne atomske bombe, ki je dobobra pretresla vso Jugoslavijo!

Se en dokaz: 29. maja so predsednika poslovnega odbora Ljubljanske Zdravne banke Metoda Rotarja po telefonu klicali predsednik predsedstva SR BiH Mato Andrić, predsednik republiškega izvršnega sveta Josip Lovrenović, predsednik republiške gospodarske zbornice Zarko Kolenda in član ZIS Radovan Makić. Rotarja so želeli obvestiti, da so v Agrokomercu sicer nekateri manjši problemi, da pa gre za tako pomembno delovno organizacijo, da bodo pristojni v BiH ukrenili vse, da se eksciten položaj ustrezno sankcionira, v nobenem primeru pa ne ogrozi poslovanja tega velepodjetja, pri čemer so posebej poudarjali obsežen izvoz in eksistenčno vezanost velikega dela Bosanske krajine na to delovno organizacijo. Prosili so, naj še naprej spremljamo poslovanje, da ne bi prišlo do prekinitve proizvodnje. Takó Metod Rotar, ki ga še niso demantirali.

O aferi z menicami niso takrat črhili niti besedice, čeprav so bili o njej že podrobno obveščeni.

Kljub temu pa si je eden »telefonistov«, Zarko Kolenda, drznil izjaviti na zadnjem zasedanju skupščine SR Bosne in Hercegovine:

Miljenko Smoje, najbolj priljubljeni dalmatinski novinar, si je (v narečju) dal ob aferi duška v Slobozni Dalmaciji (9. septembra 87).

Evo sad je neki tamo Fikret iz Kladuše zatresla cilo zemljo, i sa malverzacijom učinija zemlji šćetu od stotin milijuni dolori.

I ko je to sad ti Fikret?

Sad je odjedanput privarant, hohštapler, usijana glava, intrigant, šizofreničar.

I ti Fikret je petnajst godin vlada u toj Kladuši, bija je gospodar nad trinajst ijad radnika. I nikor nije smija pisnit.

A jemamo samoupravljanje! Fikret je posta savezni poslanik, član CK BiH-a, šizofrenik, hohštapler? I nikor nije ništa zna, nikor nije zna da je hohštapler i šizofreničar postan diktator?

S njim su drugovi sidili na sastanke, držali govore i on je govorija, i jili su s njim i pili i putovali i svoj in je kuće gradija, blaga dilija i nikor ništa nije vidija.

I sad triba u to povirovat. Mali hohštapler, šizofreničar, zajeba cilo socijalističku samoupravnu Jugoslaviju.

I radnike i banke i CK BiH i Skupštinu i Saveznu izvršno vijeće, sve je Fikret izdribla ka malu dičicu.

Jeli moguće da mali Fikret more tako krvavo zajebat dvadeset i tri milijuna Jugoslovena?

I sad će svi morat plaćat Fikretove račune.

Za silne štete koje je učinija, za ekonomsko slabljenje zemlje, za kontrarevolucionarno djelovanje, Fikret bi morao bit striljan.

Ali Fikret jema i velike zasluge. Svima nan je otvorija oči, da vidimo ko smo, ča smo i di smo.

Imamo pravico, ne da zahtevamo milošćine, pač pa da zahtevamo skupem napor pri premagovanju posledic primera Agrokomerc! (podčrtal Sime).

Da ne bo pomote: »skupen napor« po Kolendi pomeni vso Jugoslavijo.

Moje stališče o tej kaši:

Odločno sem proti »skupnem naporu« Zarka Kolende in zato javno naročam mojim delegatom od krajevne skupnosti pa vse do federacije, da brez pomislekov glasujejo proti »skupnemu naporu«, pa najsi ima že kakršnokoli obliko. Kdor je to kašo skuhal in pomagal skuhati, naj jo tudi požre!

Sicer pa so delegati na zasedanju skupščine SR BiH zelo ostro (veliko bolj kot na seji CK ZK BiH) kritizirali republiški izvršni svet in predsedstvo republike pri zadrževanju informacij o Agrokomercu.

Na tem zasedanju je imel obširno uvodno besedo Mu-

hamed Berberović, podpredsednik republiškega izvršnega sveta. Berberović je v glavnem ponovil doslej znana uradna stališča bosanskohercegovega vodstva, zakaj je do te afere prišlo in kaj zdaj. Berberović je še izjavil: »Šele poglobljene in vsestranske sociološke in politične analize z vsemi relevantnimi podatki bodo omogočile pravi odgovor na ta vprašanja. Tu tičijo tudi razlogi za sumničarje, da so republiški organi za vse to vedeli prej, vendar prikrivali.« Spet nov primer moralne hinavščine in licemerstva, s katerim Berberović skuša zamegliti kontrarevolucionarno početje Agrokomerca in njegovih pokroviteljev pri spodbujanju gospodarskih temeljev Titove Jugoslavije!

Ogromna večina poštenih Jugoslovovov prav dobro ve, kaj je kriminal. Za to ne potrebujemo prav nobenih poglobljenih in vsestranskih socioloških ter političnih analiz več (z vsemi relevantnimi podatki vred)!

Vaš Sime

Judje zahtevajo kakovostne izdelke

bodo v tovarni Djuro Salaj posodabljali pro... do, za kar so namenili vse lanske akumulacije... KO, 9. februarja - Čeprav... izrečene trditve. da so... Take in podobne trditve je bilo moč zaslediti tudi v domačem tisku. To pa ni ugajalo predsedniku CK ZK Bosne in Hercegovine Milanu Uzelcu, ki je na zadnji seji CK ZK BiH ob Agrokomercu čevi aferi dejal: »Odločno je treba odbiti posamezno javno izrečene trditve. da so... In kakšne so posledice? Ker javnost ni bila pravočasno obveščena o mahinacijah Agrokomerca, je precej bank kupovalo maja in še kasneje menice brez kritja, pri čemer je družbena škoda občutno narasla. Najbolj zgovoren pa je primer koprške banka LB, ki je junija in v začetku julija... eskontirala menice Agrokomerca v vrednosti 16,9 milijarde dinarjev. Od direktorja koprške banke sedaj upravičeno zahtevajo odstop, ničesar podobnega pa nisem zasledil za spoštovane člane bosanskohercegovega predsedstva, ki kljub vsemu ni moglo obraniti poslovnega ugleda Agrokomerca... Na voljo so še druga dejstva, ki nedvomno govorijo, da je Fikret Abdić užival vestransko naklonjenost republiškega vrha. Le tako si je moč razlagati, da je bil jugoslovanski Ostop Bender 14 let nepretrgoma član CK ZK BiH, lani maja pa so ga izvolili za delegata skupščine SFRJ. Za te naloge pa je brezpogojno potrebna moralnopolitična neoporečnost! Citat: »Za velike zasluge pri razvoju primarne poljedelske proizvodnje in prehrambene industrije, za celoten prispevek pomembne preobrazbe vasi, je Agrokomerc leta 1982 dobil nagrado AVNOJ, največje jugoslovanske priznanje. V imenu zaposlenih je nagrado sprejel predsednik poslovnega odbora Fikret Abdić, utemeljitelj in najzaslužnejši za razvoj tega bosanskohercegovega in jugoslovanskega giganta. Gigant iz Velike Kladuše je dobil tudi plaketo Gospodarske zbornice Jugoslavije Zlati Merkur, pomembno mednarodno priznanje in okoli 300 odličij s sejmov. (konec citata). - Fikret Abdić pa je prejel nagrado ZAVNO BiH.

BiH: kako pomagati izgubljajočim

bi se sestavili seznam trinajstih dolgoletnih izgubljajočih... ON NASEGA POSREDAJE... KO, 9. februarja - Čeprav... izrečene trditve. da so... Take in podobne trditve je bilo moč zaslediti tudi v domačem tisku. To pa ni ugajalo predsedniku CK ZK Bosne in Hercegovine Milanu Uzelcu, ki je na zadnji seji CK ZK BiH ob Agrokomercu čevi aferi dejal: »Odločno je treba odbiti posamezno javno izrečene trditve. da so... In kakšne so posledice? Ker javnost ni bila pravočasno obveščena o mahinacijah Agrokomerca, je precej bank kupovalo maja in še kasneje menice brez kritja, pri čemer je družbena škoda občutno narasla. Najbolj zgovoren pa je primer koprške banka LB, ki je junija in v začetku julija... eskontirala menice Agrokomerca v vrednosti 16,9 milijarde dinarjev. Od direktorja koprške banke sedaj upravičeno zahtevajo odstop, ničesar podobnega pa nisem zasledil za spoštovane člane bosanskohercegovega predsedstva, ki kljub vsemu ni moglo obraniti poslovnega ugleda Agrokomerca... Na voljo so še druga dejstva, ki nedvomno govorijo, da je Fikret Abdić užival vestransko naklonjenost republiškega vrha. Le tako si je moč razlagati, da je bil jugoslovanski Ostop Bender 14 let nepretrgoma član CK ZK BiH, lani maja pa so ga izvolili za delegata skupščine SFRJ. Za te naloge pa je brezpogojno potrebna moralnopolitična neoporečnost! Citat: »Za velike zasluge pri razvoju primarne poljedelske proizvodnje in prehrambene industrije, za celoten prispevek pomembne preobrazbe vasi, je Agrokomerc leta 1982 dobil nagrado AVNOJ, največje jugoslovanske priznanje. V imenu zaposlenih je nagrado sprejel predsednik poslovnega odbora Fikret Abdić, utemeljitelj in najzaslužnejši za razvoj tega bosanskohercegovega in jugoslovanskega giganta. Gigant iz Velike Kladuše je dobil tudi plaketo Gospodarske zbornice Jugoslavije Zlati Merkur, pomembno mednarodno priznanje in okoli 300 odličij s sejmov. (konec citata). - Fikret Abdić pa je prejel nagrado ZAVNO BiH.

Priznanja za gospodarske dosežke

Prejeli so priznanje... KO, 9. februarja - Čeprav... izrečene trditve. da so... Take in podobne trditve je bilo moč zaslediti tudi v domačem tisku. To pa ni ugajalo predsedniku CK ZK Bosne in Hercegovine Milanu Uzelcu, ki je na zadnji seji CK ZK BiH ob Agrokomercu čevi aferi dejal: »Odločno je treba odbiti posamezno javno izrečene trditve. da so... In kakšne so posledice? Ker javnost ni bila pravočasno obveščena o mahinacijah Agrokomerca, je precej bank kupovalo maja in še kasneje menice brez kritja, pri čemer je družbena škoda občutno narasla. Najbolj zgovoren pa je primer koprške banka LB, ki je junija in v začetku julija... eskontirala menice Agrokomerca v vrednosti 16,9 milijarde dinarjev. Od direktorja koprške banke sedaj upravičeno zahtevajo odstop, ničesar podobnega pa nisem zasledil za spoštovane člane bosanskohercegovega predsedstva, ki kljub vsemu ni moglo obraniti poslovnega ugleda Agrokomerca... Na voljo so še druga dejstva, ki nedvomno govorijo, da je Fikret Abdić užival vestransko naklonjenost republiškega vrha. Le tako si je moč razlagati, da je bil jugoslovanski Ostop Bender 14 let nepretrgoma član CK ZK BiH, lani maja pa so ga izvolili za delegata skupščine SFRJ. Za te naloge pa je brezpogojno potrebna moralnopolitična neoporečnost! Citat: »Za velike zasluge pri razvoju primarne poljedelske proizvodnje in prehrambene industrije, za celoten prispevek pomembne preobrazbe vasi, je Agrokomerc leta 1982 dobil nagrado AVNOJ, največje jugoslovanske priznanje. V imenu zaposlenih je nagrado sprejel predsednik poslovnega odbora Fikret Abdić, utemeljitelj in najzaslužnejši za razvoj tega bosanskohercegovega in jugoslovanskega giganta. Gigant iz Velike Kladuše je dobil tudi plaketo Gospodarske zbornice Jugoslavije Zlati Merkur, pomembno mednarodno priznanje in okoli 300 odličij s sejmov. (konec citata). - Fikret Abdić pa je prejel nagrado ZAVNO BiH.

V Krškem uspešno premagali težavo

in izboljšali papirnice... KO, 9. februarja - Čeprav... izrečene trditve. da so... Take in podobne trditve je bilo moč zaslediti tudi v domačem tisku. To pa ni ugajalo predsedniku CK ZK Bosne in Hercegovine Milanu Uzelcu, ki je na zadnji seji CK ZK BiH ob Agrokomercu čevi aferi dejal: »Odločno je treba odbiti posamezno javno izrečene trditve. da so... In kakšne so posledice? Ker javnost ni bila pravočasno obveščena o mahinacijah Agrokomerca, je precej bank kupovalo maja in še kasneje menice brez kritja, pri čemer je družbena škoda občutno narasla. Najbolj zgovoren pa je primer koprške banka LB, ki je junija in v začetku julija... eskontirala menice Agrokomerca v vrednosti 16,9 milijarde dinarjev. Od direktorja koprške banke sedaj upravičeno zahtevajo odstop, ničesar podobnega pa nisem zasledil za spoštovane člane bosanskohercegovega predsedstva, ki kljub vsemu ni moglo obraniti poslovnega ugleda Agrokomerca... Na voljo so še druga dejstva, ki nedvomno govorijo, da je Fikret Abdić užival vestransko naklonjenost republiškega vrha. Le tako si je moč razlagati, da je bil jugoslovanski Ostop Bender 14 let nepretrgoma član CK ZK BiH, lani maja pa so ga izvolili za delegata skupščine SFRJ. Za te naloge pa je brezpogojno potrebna moralnopolitična neoporečnost! Citat: »Za velike zasluge pri razvoju primarne poljedelske proizvodnje in prehrambene industrije, za celoten prispevek pomembne preobrazbe vasi, je Agrokomerc leta 1982 dobil nagrado AVNOJ, največje jugoslovanske priznanje. V imenu zaposlenih je nagrado sprejel predsednik poslovnega odbora Fikret Abdić, utemeljitelj in najzaslužnejši za razvoj tega bosanskohercegovega in jugoslovanskega giganta. Gigant iz Velike Kladuše je dobil tudi plaketo Gospodarske zbornice Jugoslavije Zlati Merkur, pomembno mednarodno priznanje in okoli 300 odličij s sejmov. (konec citata). - Fikret Abdić pa je prejel nagrado ZAVNO BiH.

Tovarna celuloze in papirja Djuro Salaj Krško

GRADIS

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE N. SOL. O GRADIS LJUBLJANA

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA 134/A

TELEFON H. C. 441-422

BRZJOJAV:

GRADIS LJUBLJANA

POŠTNI PREDAL ŠT. 89

TELEX: 31216 YU GRADIS

kalejdoskop

Hitre in preišljene poteze
v Managvi

Potem ko so predsedniki petih srednjeameriških držav sedmega avgusta letos v gvatemalskem glavnem mestu Eskipulasu podpisali mirovni sporazum, ki naj bi pomenil prelomnico v odnosih med državami v tem delu sveta, je zlasti v Nikaragvi zaznati nekatere pozitivne premike, ki jih opazovalci tolmačijo kot pomemben korak v uresničevanju sporazuma. In kakšne so dobro preišljene sandinistične poteze?

Takoj po podpisu sporazuma iz Eskipulasa je vlada v Managvi ustanovila odbor za narodnostno spravo, vanj pa je imenovala tudi nekdanjega ostrega nasprotnika sandinistov kardinala Obanda y Brava. Vlada je zatem dovolila ponovno izhajanje 15 mesecev prepovedanega opozicijskega glasila »La Prensa« in sicer »brez vseh omejitev« oziroma ob spoštovanju odgovornega novinarskega dela. Ponovno oddajanje je vlada dovolila tudi poldrugo leto prepovedani priljubljeni radijski postaji katoliške cerkve, »Radio Católica«. Vlada se ni ustavila samo pri tem, v deželo je namreč dovolila vrnitev nekaterih, pred časom izgnanih, katoliških duhovnikov; te dni pa teče tudi razprava o razširitvi zakona o amnestiji iz leta 1985. S tem bi spodbudili in v politično življenje pritegnili vse tiste protirevolucionarje, ki so iz takšnih ali drugačnih razlogov zapustili Nikaragvo. Predsednik Daniel Ortega je ukazal tudi ustavitev ognja v določenih območjih, kjer delujejo uporniki, da bi tudi »kontrašem« dali možnost, da se izjasnijo o predlogih za rešitev krize. Z vsem tem, pa tudi s pripravljenostjo na izmenjavo mnenj s celotno domačo opozicijo, je nikaragovsko vodstvo presenetilo opazovalce srednjeameriškega zapleta. Hkrati pa je Daniel Ortega praktično že uresničil obveznost iz sklenjenega sporazuma o miru iz gvatemalskega Eskipulasa.

Glede na to, da so številni kritiki prav nikaragovsko vodstvo imeli za poglavitno zavoro za mir v srednji Ameriki, pa jih je dosedanja razplet še posebej presenetil. V ospredju pa je zdaj vprašanje, koliko je vlada v Managvi opoziciji še pripravljena popustiti. Na dlani je na-

mreč da se je s politično opozicijo pripravljena pogajati, da pa do vojaških akcij, uperjenih na destabilizacijo sandinistične oblasti, ne bo popustljiva. Vprašanje, ki je sporno, je nadalje tudi, kaj za Managvo predstavlja opozicija. Ali so to samo kontraši, ki jih odkrito podpira Reaganova administracija, ali pa je to tudi nikaragovski »notranji sovražnik«? Daniel Ortega namreč opozicijo vidi tudi v komisiji za človekove pravice in v konservativni stranki. Prav ob pogajanjih z opozicijo pa preži nevarnost, ki utegne spodkopati mirovni sporazum.

Poleg tega pa bo ob najnovejših potezah Managve držalo še nekaj drugega. Sandinistična vlada je namreč z novimi taktičnimi potezami uresničila le to, kar je s podpisom sporazuma prevzela nase. S tem so sandinisti dosegli prednost, ki se ji utegne obrestovati tudi, če bo mirovni načrt iz kakršnihkoli drugih razlogov splaval po vodi. Odvisen je namreč tudi od drugih držav podpisnic. Krivdo za izgubljen mirovni priložnost bo potemtakem moral nositi nekdo drug in ne vlada v Managvi.

Iran vrača udarec?

Se neposredno pred nastopom iranskega predsednika Ali Hamneia za govorniškimi odrom generalne skupščine Združenih narodov, se je večina svetovne javnosti spraševala, ali bo Iran odgovoril na resolucijo varnostnega sveta, ki je Teheran in Bagdad pozvala na ustavitev ognja. Krhko upanje je kaj kmalu zbledelo, kajti ameriška vlada je sporočila, da so njene vojaške pomorske sile v Zalivu napadle iransko ladjo Iran Ajr, ki naj bi polagala mine na območju mednarodnih voda Zaliva. Že takrat je bilo na dlani, da se razmere v Zalivu z ameriškim napadom dramatično zaostrojujejo, bojazen pa se je še podkrepila z nastopom iranskega predsednika v Združenih narodih, ki je bil prvi uradni iranski predstavnik na tleh ZDA po letu 1979.

Ali Hamnei je namreč ob koncu svojega nastopa obtožil Združene države za grob napad na iransko »potniško ladjo«, zavrnil obtožbe, da je ladja polagala mine, hkrati pa je napovedal, da se s tem napadom začenja paleta dogodkov, ki ne bodo omejeni le na območje Zaliva in za katere bodo Združene države, kot izzivalec, nosile tudi posledice. Ameriška uradna izjava je med drugim navajala, da so iransko ladjo Iran Ajr, ki so jo medtem že potopili, zalotili v sovražni akciji tako, da so Američani napad izvedli skladno s pravico do lastne obrambe.

Ob teh navedbah bode v oči kopica vprašanj, na katera bo najverjetneje prihodnji razplet dogodkov dal tudi odgovore. Zdi se, da bodo ZDA z dokaznim gradivom s katerim naj bi razpolagale, poskusile pritiskati na varnostni svet Združenih narodov, naj razglasi sankcije zoper vojskujoči se državi. V 598. resoluciji, ki jo je varnostni svet sprejel 20. julija, je namreč pet stalnih članic prvič v zgodovini svetovne organizacije za spor med dvema neodvisnima državama uporabilo 7. poglavje Ustanovne listine. Sprtima državama Iraku in Iranu so namreč zagrozili s sankcijami, če premirja, ki ga je varnostni svet ukazal, ne bi spoštovali. To bi med drugim pomenilo embargo na prodajo orožja, pa tudi gospodarske sankcije. »Resolucija 589« terja med drugim ustavitev sovražnosti, umik čet obeh držav na mednarodno priznane meje, izmenjavo vseh vojnih ujetnikov in ustanovitev mednarodne komisije, ki bi poskusila ugotoviti krivca za začetek vojne.

Ob krizi v Zalivu, za katero

je značilna največja koncentracija topnjač po drugi svetovni vojni, se zastavlja tudi vprašanje kršenja klasične vrednote v mednarodnem pravu – »svobode plovbe«. ZDA so kувajtske tankerje vzele pod zaščito s tem, da so ti začeli pluti pod zastavo ZDA. Američani so jim varstvo ponudili tudi zaradi »obrambe ameriških vitalnih interesov«. To naj bi pomenilo tudi nemoten prevoz nafte in varovanje gospodarske moči Zahoda, čeprav ZDA s tega območja zadovoljujejo le nezaten del svojih potreb. Vzrok za varstvo tiči verjetno neke druge v dejstvu namreč, da ZDA območje Zaliva nikakor ne bi rade prepustile Sovjetski zvezi. Ali drugače: ameriško varstvo nad kувajtskimi tankerji je izraz državne strategije za krepitev lastnih pozicij in interesov v Zalivu, nenazadnje pa je to razumeti kot priprave za prihodnje obdobje, za čas delitve kart po smrti iranskega verskega voditelja Homeinija.

V noči z 21. na 22. september je namreč iraško-iranska vojna stopila v osmo leto nesmiselnega izčrpavanja. Ni skrivnost, da se je Homeinijev režim obdržal na oblasti tudi s pomočjo mobilizacije večine prebivalstva za zmago nad Irakom, z razširjanjem ideje o rušitvi »izdajalskega režima« Sadama Huseina in izvoza islamske revolucije v svet. Kot kaže, je v dogovarjanju velesil zdaj morda zmagovalo spoznanje, da bi bilo potrebno najdaljšo konvencionalno vojno dvajsetega stoletja le končati. Pomembno pri tem pa je, da Iran ne bi bil zmagovalc. Razglasitev sankcij in prepoved pošiljanja orožja Iranu bi verjetno spodbudila tudi spremembe znotraj Irana samega, na kar računajo v Pentagonu, vprašanje pa je, kaj bo sta ob tem rekli še Sovjetska zveza in Kitajska.

Kakršni koli že bodo ameriški dokazi za napad na iransko ladjo, ne gre prezreti, da je napad sledil Reaganovemu govoru v generalni skupščini in pred nastopom iranskega predsednika Hamneia. Gledano širše pa je sledil tudi neuspešni misiji generalnega sekretarja Združenih narodov de Cuellarja v Iraku in Iranu, nenazadnje pa tudi intenzivnim stikom ZDA in SZ, oziroma načelno sklenjenemu sporazumu velesil o raketah srednjega doseg, (ob dejstvu, da sta zunanja ministra Schultz in Ševardnadze napovedala novo obdobje v reševanju območnih vprašanj).

Vrstni red dogodkov nape-

ljuje k sklepu, da ameriška akcija še zdaleč ni bila naključna, tudi ne zgolj samoobrambnega značaja. Morda je bila nenazadnje namig Sovjetski zvezi, naj vendarle v varnostnem svetu Združenih narodov gla-

suje za razglasitev sankcij, ki bi prizadele Iran; s tem pa naj bi najverjetneje bistveno vplivale tudi na prekinitev spopada med Iranom in Irakom.

Pripravil
Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

New York:

Na zasedanju generalne skupščine Združenih narodov je v začetku tedna govoril tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević. Med drugim je poudaril, da se nevrščene države zavzemajo za trajno in pravično rešitev vseh kriz v svetu. Opozoril je tudi na pomen procesa jedrskega razoroževanja, vendar pa menil, da se človeštvo ne bi smelo ustaviti že pri prvih pozitivnih rezultatih popuščanja mednarodne napetosti.

Washington:

Začela se je letna skupščina Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke za obnovo in razvoj. Zasedanje bo nedvomno potekalo v znamenju dolžniške krize, za reševanje katere doslej še niso našli učinkovitega recepta, saj znašajo skupni dolgovi držav v razvoju že okrog 1200 milijard dolarjev. Udeleženci zasedanja se bodo še posebej posvetili o tem, kako povečati sredstva obeh mednarodnih ustanov, pa tudi o zahtevi, da bi posojila nerazvitim in državam v razvoju namenili zlasti oživitvi njihovih gospodarstev.

Brasilia:

Sovjetski zunanji minister Edard Ševardnadze se mudi na uradnem obisku v Latinski Ameriki. Najprej je obiskal Brazilijo, zatem pa se bo ustavil še v Argentini.

Varšava:

Ameriški podpredsednik George Bush je končal večdnevni obisk na Poljskem, ki ga v Varšavi ocenjujejo kot pomemben korak v normalizaciji odnosov med državama.

Adis Abeba:

Etiopiji ponovno grozi huda lakota, po ocenah Organizacije ZN za prehrano in kmetijstvo je ogroženih okrog 8 milijonov ljudi, etiopska vlada pa je menda že sprejela nekatere ukrepe, s katerimi bo poskusila omiliti posledice suše.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Naj izgine nepotrebna priča!

Poldrugi mesec po smrti že 93-letnega »Hitlerjevega namestnika« Rudolfa Hessa so v Zahodnem Berlinu še skoraj podrli slovito nemško jetnišnico v berlinski četrti Spandau, po kateri je poslopje tudi dobilo ime. Niso uspela prizadevanja nekaterih v ZR Nemčiji, ki so naredili marsikaj za »ohranitev spomenika, sezidanega v cesarskih časih iz značilne rdeče opeke.«

Med drugim pravijo tako: »Jeseni 1789 je množica delavcev zavrnila z zemljo eno najznamenitejših poslopij francoske monarhije: grad Bastillo, ki je bil že od 15. stoletja jetnišnica, 14. julija 1789 pa so ga uporniške množice podrle. Tisto, česar množica ni zavrnila s tlemi, so naredili gradbeni delavci zidarskega podjetja Palloy. Kamenje so porabili za gradnjo nekega mostu, da bi »ljudje lahko hodili po tistem, kar je nekaj osovražena jetnišnica.« Nekaj mesecev kasneje so pariški meščani že plesali na praznem prostoru in s tem za vselej povedali svetu, da je padel še en simbol tiranije.«

Podirati – da ali ne?

Skoraj dvesto let po tem dogodku podirajo jetnišnico tudi v Berlinu. Medtem ko prevladuje splošno mnenje, da Evropa ne potrebuje nikakršnega simbola pruske vojaške moči in nacističnega divjaštva, se nekateri le sprašujejo, ali ne bi kazalo Spandau ohraniti kot simbol kazni za zločine proti človeštvu. Tam je namreč prestajalo kazen kar nekaj nacističnih veljakov, »zadnji Hitlerjev mož Rudolf Hess« pa je v njej celo naredil samomor.

Z nacistično sentimentalnostjo je treba obračunavati na vsakem koraku. Pri tem stališču vztrajajo tudi predstavniki štirih sil, ki so ves čas po vojni skrbeli za Berlin in za skupne ustanove v njem, med katere je sodila tudi jetnišnica. Ni časa, da bi neonacistom kako drugače razlagali njihovo zmoto o spomenikih iz nemške zgodovine, kot spraviti s površja zemlje stavbo, ki bi utegnula sčasoma postati neke vrste romarski kraj političnih skrajnežev.

Vendar se premaganci ne

dajo: »Ce se ravnamo po logiki francoskih revolucionarjev,« pravijo, »potem bo rušenje takšnega kulturnega objekta, kot je jetnišnica Spandau, sprožilo čisto drugačno reakcijo: desni radikali se zmagovalno smejejo, kajti jetnišnica pod upravo štirih zavezniških sil ni preživela svojega zadnjega jetnika! Več kot naivno je misliti, da je mogoče zagospodariti nad zgodovino s podiranjem znanih stavb. Celo ruski revolucionarji so prizanesli palačam in cerkvam osvobodnih carjev in jih z ljubeznijo restavrirali.«

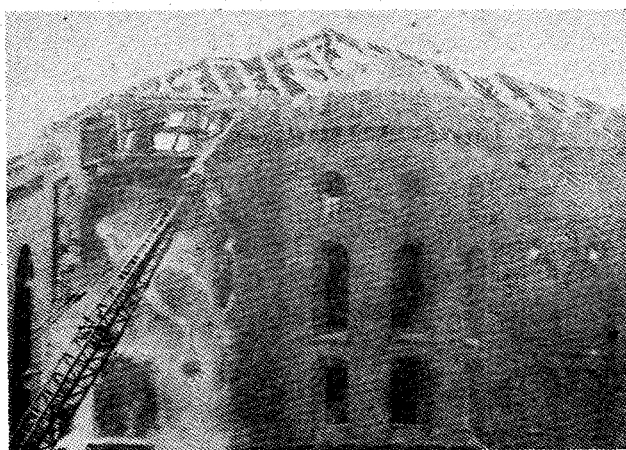
Štiri zavezniške sile se niso niti obregnele ob takšne neonacistične žalostinke. Britanske zasedbene oblasti v Berlinu so ukazale rušenje jetnišnice. Morda je nekaj resnice na tem, da nočejo nikakršnega romarskega kraja v svojem delu Berlina, res pa je tudi, da Berlin potrebuje prostor. Ker je zahodni Berlin na ozemlju DR Nemčije in obdan z zidom, se ne more širiti navzven, kaj šele, da bi v okolici gradil satelitska naselja, v kateri bi preselil naraščajoče prebivalstvo. Širiti

se mora navzgor in graditi povsod tam, kjer je še nekaj praznega prostora.

Kdo je lastnik
zemljišča?

Nastaja vprašanje, čigavo bo ozemlje, na katerem je stala jetnišnica. Pri jetnišnici iz konca prejšnjega stoletja gre brez dvoma za stavbo, ki je bila last nemške države. Po zahodnonemški ustavi, ki niti ne pomišlja na drugo nemško državo DR Nemčijo, je jetnišnica last Zvezne republike Nemčije. Po koncu 2. svetovne vojne je prišla jetnišnica v upravo zavezniškega kontrolnega sveta za Nemčijo in tako je ostalo do smrti zadnjega jetnika Rudolfa Hessa ter sklepa o likvidaciji tako jetnišnice, kakor tudi poslopja samega. Straže se v Spandau ne omejujejo več. Na delu so buldožerji in žerjavi, nadaljuje pa se preprič, komu bo zavezniški kontrolni svet prepustil prazno ozemlje.

Zanesljivo je, da britanske oblasti v Berlinu niso same izdale ukaza o rušenju jetnišnice. Vsekakor so dobile pri- stanek dveh drugih sil, ki po- veljujeta v zahodnem Berlinu: ZDA in Francije. Zahod- nonemška vlada in zahodno-

Podiranje zloglasne berlinske jetnišnice Spandau gre h koncu. Kljub vsemu moledovanju nekaterih, da bi objekt ohranili, so dale britanske zasedbene oblasti v skladu z lanskim dogovorom predstavnikov štirih sil v Berlinu ukaz za rušenje.

berlinski senat zanesljivo ne mislita zaostrovati položaja zaradi pravnih vprašanj o kosu berlinskega ozemlja. Ker so se o rušenju jetnišnice pred enim letom sporazumeli predstavniki vseh štirih sil, je skoraj zanesljivo, da je dal pri- stanek tudi sovjetski predstavnik. Za zdaj velja, da so gospodarji ozemlja, na katerem je stala jetnišnica, Britanci, saj gre za njihov sektor Berlina.

»V kroniki bo zapisano«, trdijo desničarji, »da je sklep o rušenju jetnišnice sprožil široko nezadovoljstvo.« Za ohranitev objekta so si prizadevali številni arhitekti, stavbeniki, politiki in literati, vendar žal brezuspešno, se zaključuje to desničarsko tarnanje nad »usodo« poten- cialnega neonacističnega kulturnega objekta.

Na obronkih Pohorja Čas, ko bodo državljani kupovali lokomotive

Žaga pa še grize les...

Fram je pravzaprav trg, ni ne mesto, ne zaselek, in ne vas. Naselbina se je razvila, vsaj v zadnjih desetletjih, okoli šole in cerkve in se raztegnila vse tja do pokopališča pod gozdom, se razlezla v pohorske strmine, od koder se stoletja hribovci podajajo na dolgo, težko pot v dolino po opravkih. In nazaj v svoje pohorsko kraljestvo. Tako se je pomešala pohorska čud z dolinsko. Na pol hrupna, vetrnjaška, groba in naravnostna, na pol resna, vase zaprta, redkobesedna in spokojno mirna. Čud, ki je skozi stoletja rojevala upornike.

Leta 1616 je framski zemljiški gospod ugotovil, da »hočejo biti vedno svobodni, sami svoji gospodarji«. Tako je zapisano. In tako ni niti najmanj čudno, da je gospodovo mnenje tudi med zadnjo vojno znova potrdilo veliko framskih ljudi. Tudi to je zapisano in še živi v ljudeh.

Fram je pravzaprav najbolj znan po oljarni, ki daje kraju pečat še skoraj sto let. To pa je tudi vse, kar kraj premore.

Starodavna šolska stavba – v sedemdesetih letih so praznovali stoletnico – se je bleščala v soncu. Nad njo cerkev.

Na drugi strani kup starinskih hiš. Od šole proti cerkvi, v strmino zložno koraka ženica, izza šolskih zidov tu in tam pokuka kakšna kuštrava glava. Po dvorišču oljarne trojica nekaj preklada. Od nekod prihrumi avto in se zadrevi v hrib.

Spodaj, nekaj metrov od šole, ob Framskem potoku, enakomerno ropota žaga, ena redkih, ki jih je še moč videti v tej deželici. Na drevsih rdeče zvezdice, framska spominska pot. Na desni strani novo naselje. In nekoliko naprej, na levi, pomnik borcem Bračičeve brigade, ki so v 1944. letu uničili sovražnikovo postojanko.

In seveda mir, da bi ga rezal, kot sir, z nožem, gost in za človeka, vajenega hrupa, pretežak, za pesnike in osamljene duše.

Denarci le za avtobus

Tonetu Vrhovšku, visokoraslemu možakarju sivih las in krepkih obrvi, ki se skrivajo za naočniki, se mudi. Mnogokaj še mora postoriti, popoldan pa je pogreb. Karel Danko je umrl, nekdanji ku-

rir na Pohorju, treba ga bo pospremiti na zadnji poti.

»Tako odhajamo, reče, »odprta noč in dan so groba vrata, za nas borce še posebej. Kar nekaj vsakdanjega je!«

Julij Borko, ravnatelj framske osnovne šole, naju pusti sama v skromni pisarni. Tu in tam kdo potrka, pomoli glavo v tesni prostor, reče besedo, dve in prav tako hitro izgine.

Framska borčevska organizacija šteje 187 članov, ki

Dr. Jože Koropec: »Sončne vzhodne pohorske lege so že v mlajši kameni dobi privabile ljudi na Framsko. Velika bronastodobna gomila v Morju je opozarjala na silno davnino do leta 1976, ko so jo zravnali z zemljo. Framska voda iz Zlatega studenca nad framskim pokopališčem je napajala rimski Ptuj. O najzgodnejši slovenski poselitvi pričajo nekatera prav stara krajevna imena kot na primer Gradiše in Tajna.«

Fram pa je seveda imel tudi zelo pestro fevdalno zgodovino, nič manj pa ni bilo živahno pred prvo svetovno vojno in po njej. »Zdi se, da je Fram v novjšem času precej odrinjen od dogajanj.

so v večini kmetje, razsejani po pohorskih strminah, v vaseh Planica, Koprivnik, Loka, Ranče, Morje in po dolinskem predelu krajevske skupnosti, v Framu, tudi Morju, Ješencah in Požegu.

Veliko jih je, poudarja Vrhovšek, ki zgolj s kmečko pokojnino ne morejo živeti, zato dobivajo priznavalnino, ta pa je v najboljšem primeru petintrideset tisočakov. Denarci le za avtobus do prvega zdravnika v dolini. Ljudi pa, ki potrebujejo pomoč, ni malo. Le malo je pohorskih grč, ki se znajdejo v zdravilišču, na rekreativnem zdravljenju v Strunjanu.

Pohorske vasice so z dolino slabo povezane, asfalta pa je še manj in tako so znova v veljavi nekdanje partizanske poti, ki so jih takrat močje v najlepših letih z lahkoto zmagovali, danes pa pomeni zanje spustiti se v dolino pravi podvig.

»Morali smo se sprijazniti: precej socialnih primerov imamo,« potoži Vrhovšek. »To priznati po dvainštiridesetih letih je seveda žalostno. Veliko ljudi, ki nimajo svojcev, veliko takšnih, ki posestev ne morejo obdelovati, precej borcev, ki nimajo gozda, ki v teh krajih pomeni kruh. Mladina je strmine zapustila!«

Na zgodovino framski borci ne pozabljajo. Uredili so spominsko pot ob spomenikih in obeležjih NOB (izdali so tudi vodnik) in poslali med ljudi brošuro Fram in okolica v NOB ter Framsko področje v borbi in revoluciji. Ker se framska šola imenuje po Bračičevi brigadi, sodelujejo z obema šolama, ki nosita ime te partizanske enote: kozjansko in trziško, pobrateni pa so z Ložem.

»Veliko smo se ubadali s prenašanjem izročil našega boja. Verjemite, težko je najti primerne oblike sodelovanja. Takšne, ki bi ne bile vsiljene, privlačne, zanimive za mladi rod, ki bi ne govorile zgolj o krvi in trpljenju, a bi vendarle pokazale vse tisto, kar je ta boj delalo plemenit, enkratno, human do zadnjega vlakna. Otroci imajo radi pohode, zato se nam to zdi najprimernejša oblika. Naša pot je dobro urejena, želim si le, da bi jo mladež vsaj enkrat na leto prehodila...!«

Počasi, s premišljenimi kretnjami, Julij Borko se je že vrnil, je Vrhovšek vstal, si pogladil sive lase, naravnal hlače, se ogrnil in utonil v svoj mir, resnobo, v spomin na Danko, ki ga bo pospremil popoldan. Še vedno zravnan je odšel sredi otroškega živčava po stopnicah na plano, v sončno bleščavo.

Referendum ni uspel

Julij Borko je živahen človek. Komaj ga dohajam, komaj sledim njegovim besedam. Tudi njemu se mudi. Svet se vrtoglavo vrti. Nihče ne opazi tišine, redkokoga prevzame lepota framskega pejsaža, vrvenje prežema podpohorske obronke. Otroške glavice kukajo v ravnateljevo pisarno. Profesori pri-

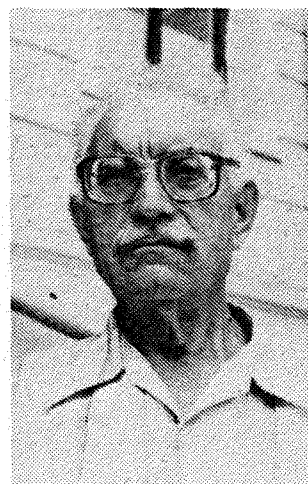
Castitljiva framska šola

hajajo. Telefon zvoni. Hrup s šolskega hodnika vdira v tesno izbico. Odideva v prostore krajevske skupnosti. Marija Petelinšek nama skuha kavo. Zavijeva se v cigaretni dim. (V šolskih prostorih ravnatelj ne kadil!)

Framska krajevna skupnost, izvem, spada med manj razvite skupnosti občine Maribor Tezno, to pa pomeni, da se srečuje z natanko enakimi težavami, kot njej podobne po Sloveniji. Tukaj bi pravzaprav lahko bilo konec našega zapisa.

Bilo bi krivično: nič pod tem svetlim soncem, kar diha in se otepa z zemljo in naravnimi silami, ni istega.

Na Framskem premorejo 2600 duš, raztresenih po pretežno hribovitem območju, kjer se je že zelo zgodaj začel razvijati narodnoosvobodilni boj. Pokrajina je redko naseljena, ceste so prašne, ljudje žive od gozda, živinoreje, poljedelstva je le malo, v do-

Tone Vrhovšek: »Ni malo socialnih primerov med borci...!«

lini in nekaj skromnih zaplat v hribovju. Industrije ni. Izjemi sta oljarna in mizarstvo. Po prvi svetovni vojni je kraj premogel mlinarstvo, kovaštvo, žagarstvo, kolarstvo... ostala je le še starodavna žaga. Spomin na stare čase.

Tistikrat je bil Fram z okolico znan tudi po številnih vinogradih in sadnih plantažah, ki so jih imeli v rokah mariborski bogataši. In ker je bil v neposredni bližini les, ki so ga kmetje vozili v dolino na žage, je bilo seveda povsem razumljivo, da se je v Framu trlo gostiln.

Danes so ljudje zaposleni – več kot 1000 delavcev – pretežno v mariborski industriji, ki pa (tako ljudski glas) grozi, da bo s 1. oktobrom ukinila delavske proge (TAM in Elektrokovina). Vzrok: denarja ni! Ljudje so osupli.

S trgovsko ponudbo niso zadovoljni, preskromna je. Tudi s cestami ne. Od skupaj 60 km cest, kolikor jih premorejo, je le 22 km asfaltiranih. Najtežje je seveda na Pohorju, ki je domala odrezano od sveta. Kanalizacija je samo na papirju.

Zaradi telefonije (ki je za te kraje še kako pomembna) bi si človek pulil lase.

»160 telefonov je malenkost, potrebovali bi jih najmanj še tristo. Besedovali smo z mariborskim poštним podjetjem. Prav, so rekli, če kupite kabel in telefonsko centralo, naredite izkope in vse ostalo,« ogorčeno pripoveduje Julij Borko.

Premišljam na glas in Borko prikimava. Prispevki za novonapeljani telefon (za razširjeno reprodukcijo) so več kot zajetni. Denar bi torej moral biti. Očitno pa je, da bomo morali, če se bomo, denimo, hoteli voziti po že-

Julij Borko: »Kam gremo, kam brezglavo drvimo?«

leznici, državljani sami kupijo vagoni in lokomotive, pri tem pa še pomagati polagati tire, napeljevati električno omrežje, v popoldanskih urah pa bi bržkone lahko bili tudi železničarji.

Ker imajo zelo slabo TV sliko, so se odločili za kabelsko TV, hkrati pa bi potegnili še telefonski kabel, a se je vsemu pridružila še nova težava: pošta zahteva tudi novo PTT zgradbo! Reši se, kdor se more.

Letos so Framčani razpisali referendum za samoprispevek. Spisek je bil dolg, kakor je dolgo sušno ali deževno leto: za telefonijo, kabelsko TV, kanalizacijo, pošto, trgovino, ceste, krajevske probleme nasploh. Želja je bilo preveliko, referendum se je znašel v framskem prahu. In tako tudi z sofinanci-

ranjem športnega parka in telovadnice pri šoli ne bo nič. Še naprej bodo gostovali v prostorih TVD Partizan, ki je, mimogrede, zelo aktivno. Brez denarja bo bržkone samevala tudi plastična smučarska skakalnica nad splotjem TVD Partizan.

Društev ko peska

Nemogoče je pogovarjati se s šolskim ravnateljem, ne da bi zaplul v šolsko pristanjšče.

»Šola je stara 17 let, prezidana, dozidana, tesna... Imamo trinajst oddelkov in dva oddelka podaljšanega bivanja z vsega 266 učenci. Otroci s pohorskega predela se vozijo v dolino s kombijem, pomagamo pa si tudi z zasebnim kombijem, saj imamo kar 108 vozačev. Nekoliko težav nastopi v zimskem času, a le za dva, tri dni, dokler poti niso spluzene.

Telovadnico, o kateri sva govorila, lahko do 1990 leta sploh odpišemo. To boli, še kako boli. Berem, poslušam in se čudim. Šolstvu, kulturi, zdravstvu, telesni kulturi se vse bolj krčijo proračuni. Kam gremo, kam brezglavo drvimo? Vse napredne družbe tega sveta vedo, kaj pomeni za narod izobrazba, ozaveščenost, mi pa pri belem dnevu hodimo z lučjo, še celo z zavezanimi očmi...«

K Borkovim besedam ni kaj dodati.

V kraju deluje, več ali manj dobro, dvanajst društev, ki prinašajo na pohorske obronke živahnost, veselje do življenja, ustvarjalni nemir.

Borko odvihra. Avto naga, a se naposled zaleti v zgornji trg. Bogue koliko potov bo še naredil neumorni ravnatelj danes, v tej slepeči sončni bleščavi, po framskih cestah, tam pač, kjer mora biti šolnik (še vedno!) tavžentroža. V opisu delovnega mesta vsega tega ni!

23. julija 1944 je bataljon Bračičeve brigade uničil v Framu sovražnikovo postojanko. Na hodniku šole v Framu lahko vidite v sliki in besedi bojno pot te partizanske enote, ki je prekrizžala domala vso Slovenijo. Fram je danes zaradi spomina na to brigado povezan prav tako domala z vso Slovenijo. S tankimi, nežnimi nitmi spomina, a vendarle. Pobrateni se obiskujejo, borci se bratijo s šolarji, na gledaliških deskah gostujejo Kozjani, Tržičani, Ložani. In tako iz leta v leto.

Milenko Strašek

Spomin

Priprave za spomenik Sremski fronti v sklepni fazi

Oktobra slovesna seja Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Gradnja spomeniškega kompleksa v spomin Sremski fronti gre h koncu. Tako so bili obveščeni delegati na zadnji seji predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije, kjer je bilo tudi rečeno, da bo spomenik predvidoma odkrit 23. oktobra letos, ob velikem ljudskem zborovanju, na katerem naj bi se zbralo celo 50.000 ljudi. Odbor za dograditev tega spomenika se je zato tudi preoblikoval v odbor za organizacijo proslave, ki bo imela vsejugoslovansko obeležje. Nosilka politične akcije za to

proslavo je Zvezna konferenca SZDL, gostiteljica pa bo občina Šid.

Še ta mesec bo v Beogradu tudi slovesna seja Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, v počastitev spomina na petdesetletnico Titovega prihoda na čelo partije in ob štiridesetletnici ustanovitve ZZB NOV Jugoslavije.

Iz tujega borčevskega tiska

Patria indipendente: Desni revanšizem napada Tita

»Obramba resnica: Bil je človek, ki je vodil avtentični narodni odpor proti fašizmu in nacizmu, je oče nove Jugoslavije, bil je voditelj neuvršenih na področju boja za mir in svobodo.«

Tako je zapisal v uvodu h članku s tem naslovom Avio Clementi v italijanskem borčevskem glasilu Patria indipendente, ko je bralstvo seznanjal z vsebino (iz angleščine v italijanščino prevedene) »zgodovinskega« prispevka »Observerjeve novinarke Nore Beloff. Ta skuša v svojem »novozgodovinskem pristopu« bralca prepričevati, da je dosedanja zgodovina o drugi svetovni vojni na jugoslovanskih tleh neresnična in da ima ona (av-

torica knjige) pravilen pogled, ki temelji na trditvi, da je bila Titova vloga in njegovo mesto v jugoslovanskem narodnoosvobodilnem boju – mistificirana, da je šlo v Jugoslaviji v prvi vrsti in predvsem za državljansko vojno, »kjer so se vsi bojevali proti vsem«, se pravi: »Titovi partizani (komunisti), proti Mihailovičevim četnikom, Paveličevim ustašem in drugim...« Pravzaprav, poudarja člankar, Nora Beloff dokazuje predvsem to, da so se partizani borili za padec stare monarhije – da »so šli revolucijo«, pri tem pa tebi nič, meni nič »pozablja«, da so se mimogrede še borili proti okupatorju svoje domovine...

»Nihče ni nikdar trdil, ali

bi mogel kdajkoli trditi, da ni bilo partizansko gibanje tudi revolucionarno gibanje, ki se je, ujeta sredi sovražne invazije, namenilo spremeni ti državo absolutistične monarhije s fevdalnim pečatom, v napredno državo...«, pravi Clementi, pri tem pa dodaja, da še žive mnogi italijanski in drugi borci, ki so se v času druge svetovne vojne bojevali skupaj z jugoslovanskimi partizani in so torej še žive priče o tem, kaj se je v Jugoslaviji resnično dogajalo.

Omenjeni članek opozarja še dolgo vrsto nesmislov in ponaredek v knjigi Observerjeve novinarke, ki očitno namenoma in grobo mimo vsakršnih zgodovinskih pravil, skuša pljuvati po pri-

spevku narodov in narodnosti Jugoslavije v boju proti nacizmu in fašizmu v drugi svetovni vojni. Med njenimi »cvetkami« so menda tudi takšne: češ, da okupatorji na jugoslovanskem ozemlju niso imeli pretirano težkega dela, ker so bila partizanska osvobodjena ozemlja itak v samih goratih, težko dostopnih predelih, kjer se okupatorske vojske že itak niso imele namena usidrati...

Kakorkoli že piše gospa Beloff, koristno bi bilo njeno pisanje pogledati поблиže in morebiti najti njen globlji »light motiv« za potvarjanje zgodovinskih dejstev, ki so med zgodovinarji v svetu nesporna.

B. Ž. J.

Razširjena seja Okrožnega odbora aktivistov OF mariborskega okrožja

V Rušah so se sestali na razširjeni seji člani okrožnega odbora aktivistov OF mariborskega okrožja in spregovorili o svojem dosedanjem delu in o nalogah, ki jih nameravajo uresničiti v prihodnjem obdobju. Na sejo sta prišla tudi člana sveta federacije Sergej Kraigher in Lidija Šentjurs in v razpravi spregovorila o nekaterih aktualnih družbenopolitičnih in gospodarskih razmerah in o nalogah članov okrožnega odbora aktivistov OF pri razvijanju in ohranjanju tradicij NOB.

Predsednik odbora Vlado Marčinko je orisal delo okrožnega odbora aktivistov OF mariborskega okrožja in poudaril, da je danes v odboru vključenih okoli 600 članov. Njihova glavna naloga

je sedaj skrb za ohranjanje, krepitev in negovanje izročil revolucije in delo z mladimi. Okrožni odbor združuje prek okrajnih odborov vse bivše aktiviste z območij Maribora – levega in desnega brega, Ptuj, Slovenske Bistrice, Lenarta in Radelj ob Dravi. Velika večina nekdanjih aktivistov OF je danes stara že okoli 70 let, pa je kljub temu še vedno aktivna v družbenopolitičnem življenju. Agilni so tudi pri pisanju monografij, zbiranju izvirnih dokumentov in drugega gradiva iz svojega delovanja med vojno. Po besedah Vlada Marčinka pa bo treba pri negovanju in pospeševanju tradicij NOB uporabljati nekatere sodobnejše oblike dela, ki bodo vzbujale med mladimi večje zanimanje.

Tako bi lahko na primer namesto klasične proslave pri spomeniku v Volkmerjevem prehodu organizirali zgodovinske učne ure, na katerih bi sodelovala šolska mladina. V zadnjem obdobju so aktivisti OF sodelovali tudi pri izdaji publikacije Zdravstvena služba v NOB na mariborskem območju. Pomembno delo so opravili pri odkritju pomnika na železniški postaji Rače. Pripravljajo odkritje spomeniškega obeležja na kraju, kjer so stali hiša znane aktivistke OF Mice Rokove in bunkerji v neposredni bližini hiše, kjer so se med NOB sestajali aktivisti. Skupaj s kolektivom mariborske bolnišnice pripravljajo pomnik padlim zdravstvenim delavcem. Razen tega nameravajo odkriti

tudi spominsko obeležje zakoncema Štravh, ki sta bila tik pred koncem druge svetovne vojne zaradi svojega sodelovanja z OF odkrita in pozneje oglašljena v Gradcu. O delu in vlogi Okrožnega odbora OF mariborskega okrožja je tudi precej gradiva, ki so ga razstavili v Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru. Razprava je pokazala, da bi se morali s plaketami ali še na kak drug način oddolžiti partizanskim domačijam in posameznikom, ki so nudili zatočišče aktivistom OF. Udeleženci so obiskali tudi muzej NOB v Rušah in si ogledali razstavljene eksponate.

Na tovariškem rečanju v gasilskem domu v Smolniku so obujali spomine na vojne čase. Veseli so bili, da je bil med njimi tudi Sergej Kraigher, eden zadnjih sekretarjev mariborskega okrožja pred osvoboditvijo.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČE

Kranj: Podpis listine o pobratenju in nepozabno tovariško srečanje

Krajevna organizacija ZB Vodovodni stolp v Kranju in krajevna organizacija ZB Punat na otoku Krku sta 5. septembra 1987 podpisali listino o pobratenju.

Sprejem naše borčevske organizacije, oziroma delegacije, ki jo je vodil njen predsednik Janko Preselj-Stane v Punatu na otoku Krku, je bil resnično primer bratstva in enotnosti.

Razkazali so nam primarno in organizirano turistično dejavnost – njihovo MARINO, ki je zaradi izjemne naravne lege in zaščite od vetrov z 800 prevezi na morju in 500 boksi na kopnem največja na jugoslovanski obali. S svojimi vejami: manjšo ladjedelnico, vzorno organizirano servisno službo za popravilo plovil je za lastnike, ki so večinoma tujci, ta marina resnično privlačna.

Tisočletna zgodovina mesta Punata je nedeljivo povezana z otočkom Kušljan, ki se zaradi zaščitenih obale lahko pohvali z izredno lepo naravo, s čez 300 vrstami mediteranskega rastlinstva, s kulturno-zgodovinskimi in etnografskim muzejem, knjižnico ter starodavno cerkvijo. Kar pa je izredno pomembno, je to, da je s tisočletno zgodovino in naravno kulturno znamenitostjo nedeljivo povezana tudi gostoljubnost domačinov ter prav vseh turističnih delavcev. Brez pretiravanja in povičevanja si upam trditi, da bi se lahko turistični in gostinski delavci na naši slovenski obali od svojih kolegov na Punatu marsikaj naučili.

Dvodnevno bivanje delegacije naše borčevske organizacije v Punatu na otoku Krku je bilo za nas resnično enkratno doživetje, res pravi izraz krepitve, tačas že tako skrhane, parole o bratstvu in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Med pogovori in razpravo na vseh ravneh je bil soglasno sprejet dogovor, da se stiki bratstva prenesejo tudi na ostale DPO, KS, društva in ustanove obeh krajev. Tako se bodo v bližnji prihodnosti nadaljevali stiki in dogovo-

ri med mladimi. Med OŠ Simon Jenko iz Kranja in OŠ Punat je predvideno sodelovanje na športnem področju, izmenjave delegacij ob praznovanju krajevnih praznikov 21. marec (praznik KS Vodovodni stolp Kranj), 17. april (krajevni praznik KS Punat), izmenjava obeh borčevskih organizacij z delegacijami na letnih konferencah in podobno. Ob prisrčnem slovesu smo si bili vsi edini, da se morajo medsebojni stiki nadaljevati in poglobljati na vseh ravneh družbenega življenja. Zadovoljni nad svojim opravljenim poslanstvom se je naša delegacija v nedeljo, 6. septembra 1987 poslovila od tovarišev iz Punata in se čez Gorski Kotor vračala nazaj domov. Med potjo smo obiskali še sejemo suhe robe v Ribnici. Prijetno s koristnim pa smo povezali še z obiskom muzeja o zgodovini Primoža Trubarja v obnovljenem mlinu – domačiji in rojstnem kraju le tega v Raščici pri Velikih Laščah.

Za vse nas je bil obisk med pobratenimi borci in njihovimi sorošci nepozaben dogodek in čudovito doživetje, pri čemer pa smo prepričani, da so takšna in podobna srečanja nujna, še zlasti v tem času.

Ignac Laharnar

Sošolcev posthumni portret

Bojan Hrovatin – partizanski mornar

Ladijski inženir – organizator poveljnega ladjedelništva

Ko se bo 9. oktobra letos od tedanjih 54 maturantov sestalo njegovih 19 še živih sošolcev na proslavi 60-letnice maturo in se bomo s spoštovanjem spominjali naših pokojnih odličnih profesorjev in mnogih uglednih sošolcev, se bomo s posebno pozornostjo spomnili tudi pred kratkim umrlega inženirja ladjedelništva, Bojana Hrovatina. Hvala in slava jim, saj so izvršili svojo domovinsko dolžnost.

Moja razmišljanja so skladna z mnenjem naše znane kulturne delavke Jolke Milič iz Sežane, ki je zapisala med drugim tudi tole misel: »Mi, Slovenci, smo zarukani v svoje Alpe, ampak čez ne vidimo.« Tudi jaz mislim, da nas je malo Slovencev, ki vidimo čez Alpe v Sredozemsko morje in še čez na širne oceane našega planeta. Med temi redkimi Slovenci je bil tudi moj pokojni sošolec in prijatelj Bojan Hrovatin, edini slovenski inženir ladjedelništva, ki je bil v partizanski mornarici. Rad bi povedal nekaj o tem tovarišu in sošolcu.

Julija letos je nehalo biti srce tega izrednega človeka. Bil je voditelj in organizator našega ladjedelništva. Rodil se je 26. januarja 1909 v Vipavi, kjer je končal osnovno šolo, srednjo šolo pa v Ljubljani na tedanji Višji državni realki v Vegovi ulici.

Kot Primorec – Vipavec, iz zaslužene slovenske zemlje, je bil aktivni član Zore društva primorskih srednješolcev, ki so si zadali narodno-obrambno nalogo – prebujanje zavesti pri naših neosvobojenih bratih v Trstu, slovenskem Primorju in v Istri. Njihovo vodilo je bilo: Trst, Gorica, Reka – svoboda vas čaka.

Študij na Dunaju

Maturiral je 1927. Ko se je šest njegovih sošolcev odločilo za pomorski poklic in odšlo v Vojno-pomorsko akademijo v Dubrovnik, je tudi Bojan, ki je čutil veliko ljubezen do morja, odšel na Dunaj, kjer je leta 1933 diplomiral na Visoki tehnični šoli ladjedelniške smeri. Istega leta se je zaposlil v ladjedelnici »Split«, kjer je ostal do kapitulacije Italije septembra 1943 in odšel v partizane, kjer se je na Visu prijavil v mornarico. V letih bivanja v Splitu je sodeloval pri gradnji ne samo trgovskih ladij, temveč tudi pri gradnji naših treh rušilcev »Zagreb«, »Ljubljana« in »Split«. Rušilec »Split« je bil dograjen šele po končani vojni.

Partizansko mornariško poveljstvo je Bojana in oba ladjedelniška strokovnjaka inž. Armando in inž. Siloviča poslalo v Italijo, v Monopoli z nalogo, da organizirajo remontne baze za potrebe naše mornarice in tako pripravijo temelje za razvoj kasnejšega ladjedelništva.

Glavna baza je bila organizirana v Monopoliju, ki pa je imela svoje tehnične sekcije v Molfetti, v Moli di Bari in samem Monopoliju. Te sekcije so imele tehnične delavnice in eno ali dve navezi za izveleko motornih jadric. Glavni šef tehničnega odseka Baze je bil inž. Bojan Hrovatin. V oktobru 1944 je Baza razpolagala s 15 jugoslovanskimi parni-

ki, 55 motornimi jadnicami in 5 motornimi čolni ter 7 manjšimi, od zaveznikov izposojenimi ladjicami. Med tehničnim osebjem in posadkami teh ladij so bili tudi slovenski in tržaški pomorščaki.

Split in Pulj

Po končani vojni je »Centralna uprava brodogradnje« poslala Bojana v »Direkcijo južnih ladjedelnic – Split«, kjer je organiziral delo in reševal probleme, ki so bili povezani z ladjedelništvom. Spomladi 1956. je bil razporejen na novo dolžnost, in sicer tehničnega direktorja in namestnika glavnega direktorja ladjedelnice »Uljanik« v Pulju. Z njegovim prihodom in pod njegovim vodstvom se je začela prva velika rekonstrukcija ladjedelnice, ki je nato bila sposobna že v enem letu zgraditi sedem velikih trgovskih ladij do 60.000 ton nosilnosti, kar je za tiste razmere bil velik dosežek. Ne smemo pozabiti, da je bila v tem času za Splošno plovbo Piran zgrajena prva trgovska ladja za izvoz »All Mokatan«, prvi univerzalni bulk-carrier, to je tovarna ladja za prevoz splošnega tovora v nosilnosti 18.400 ton. Velik uspeh je bil dosežen z uspešno gradnjo, do danes največje potniške ladje, ki je bila zgrajena pri nas, »Anna Nery« za Brazilijo. Ta potniška ladja je imela 10.444 BRT in je lahko sprejela v kabine 532 potnikov. V tem času, to je leta 1958, so začeli graditi za potrebe naše vojne mornarice podmornici »Nere-tva« in »Sutjeska« in to po načrtih »Brodoprojekta« iz Reke. Prav tako je »Uljanik« izdelal za potrebe JNM specialne dvotrupne ladje. Tudi vse remonte šolske ladje »Galeb«, s katero je tovariš Tito potoval na svojih poteh miru v daljne države Indonezijo, Burmo, Indijo, in drugod, so opravljal v »Uljaniku«.

V leta 1964 ustanovljenem »Jadranbrodu« s sedežem v Zagrebu, (to je Poslovno združenje pomorskega ladjedelništva), je bil inž. Bojan Hrovatin kot največji strokovnjak z več kot 30-letno prakso, imenovan za člana najvišjega upravnega odbora. Tudi pri tem delu je pokazal, da je vreden zaupanja pri uresničevanju odgovornih nalog. Leta 1969 je odšel v zasluženi pokoj. Pri svojem napornem delu je obenem znal posvetiti veliko pozornosti vzgoji mladih kadrov. Tudi njegova zasluga je, da naše ladjedelništvo uživa danes velik ugled v svetu. Njegova srčna želja se mu je izpolnila, ko je dočkal svobodo svoje sončne Vipave in njeno vključitev v novo socialistično Jugoslavijo.

Oskar Bizjak-Olaf

Obrambno usposabljanje izvenšolske mladine

Najbolj zanimivo je na terenu

V Kostanjevici na krasu je septembra že sedmič zapored tekel pouk obrambe in zaštite za mlade iz novogoriške občine, ki ne obiskujejo srednjih šol. Pouk ima namen uposobiti jih in jih pripraviti za oborožen boj in obrambo vseh elementov družbenopolitičnega in ekonomskega sistema naše države. Pouk, ki je potekel v centru obrambne vzgoje PŠTO severnoprimorske pokrajine, je hkrati obiskalo devetindeset mladincev in mladink, kar je na število prebivalstva v občini manj kot eden na tisoč občanov.

Nekaj dni pred zaključkom pouka smo obiskali center v Kostanjevici, ki je primeren kraj za tovrstno delo. Še preden so nam odprli zapornico pred vhodom,

ke, splošnega ljudskega odpora in zaštite, so takole ocenili letošnje usposabljanje:

Keti Pance iz Nove Gorice, ki se bo zaposlila kot delavka v šempetrski Iskri, je poveda-

Gorici pravi: »V prvem delu programa smo se spoznali s splošnimi temami z obrambnega področja (splošni ljudski odpor in družbena samozastita, civilna zaštita, teritorialna obramba, sodobna bojna sredstva in sanitetna vzgoja.) Najzanimivejši je strokovni vojaški del, kjer smo obravnavali vse od osebne do kolektivne oborožitve, ki jo imajo enote teritorialne obrambe. S tem smo se spoznali in naučili ravnati. Prav tako smo spoznali sredstva za protiklepni boj, predvsem tista za boj iz neposredne bližine. Smo pa postavljali mine, minska polja in še vrsto priročnih ovir za protiklepni boj. S področja taktike smo obravnavali in se urili vse: od obnašanja posameznika v boju, do razporeditve in izvajanja nalog, ki jih ima oddelek na pohodu, ogledovanju, zasedi, obrambi in napadu. Nasploh pa je bil taktični del pouka prepleten z izkušnjami iz narodnoosvobodilnega boja naših narodov in narodnosti, kar me je najbolj zanimalo,« je sklenil Robert.

Suzana Šuligoj iz vasi Grgarske Ravne, zaposlena v šempetrski Iskri, je poveda-

Zvone Lipovšek

Keti Pance

smo videli, da v centru vlada red in disciplina, ki je življenjska in ustvarjalna. Ko so eni izvajali streljanje na strelišču pod Fajti hribom, so drugi stražili in varovali vzgojni center, kuharji pa so pripravljali kosilo.

Sprejel nas je komandant in hkrati vodja usposabljanja rezervni kapetan **Zvone Lipovšek**, ki nam je v pogovoru povedal: »Kot vidite, teče vojaško strokovni pouk praktično v naravi skupaj s fanti in dekleti, zato poleg osnovnega smotra usposabljanja dajemo velik poudarek še skupnemu načinu življenja. To vključuje predvsem medsebojne odnose fantov in deklet, zasnovane na tovarštvu, medsebojni pomoči in enakosti v delu, pouku in nalogah. Tak način dela zahteva večji red in disciplino kot druge oblike pouka, saj si prizadevamo, da fante in dekleta v šestnajstih dneh usposobimo za aktiven oborožen boj zoper sleherne napadalca. Veliko pozornosti smo namenili tudi družbenopolitični vzgoji, varnosti in družbenopolitični samozastiti in aktualnim problemom v naši občini. Med usposabljanjem smo za mladino organizirali obisk tudi nekaterih spomenikov padlim v NOB, kot na primer v Lipi, na Trstelu, v Temnici in obisk vojašnice v Vipavi, kjer smo si ogledali razstavo orožja in opreme enot JLA.

Mladi odhajajo domov tudi s praktičnim znanjem, ki jim bo koristilo pri njihovem vsakdanjem delu in življenju,« je med drugim povedal komandant Zvone.

Pri izvedbi tako obsežnega programa, ki je obsegal 128 učnih ur, so rezervnim starešinam Zvonetu Lipovščku, Borisu Jugu, Zoranu Bolčini, Liviju Mastenu, Rudiju Juretiču, Ivanu Spacapanu, Marjanu Rogelji, Amadeju Humarju in Francu Anderšku pomagali družbenopolitični in drugi aktivisti novogoriške občine. Del delovnega dneva pa je bil namenjen tudi prostim dejavnostim.

Udeleženci, ki se pri pouku obrambe in zaštite naučijo ravnati z vojaško puško, puškomitraljezom, ročno bombo, če naštejemo najpomembnejše, ter se seznajajo in pridobijo teoretično znanje o glavnih značilnostih drugih vrst orožja in zaštite, vojaških veščin in takti-

Robert Maček

Suzana Šuligoj

rekl, da je na usposabljanje šla z veseljem, ker jo vojaške stvari zanimajo. Keti je najbolj všeč, kadar se odpravijo na teren v naravo:

»To je gotovo najzanimivejši del pouka. Morda je malo preveč vseh teoretičnih predavanj, predvsem o prvi medicinski pomoči. Vsi si želimo še več praktičnega dela.

Cepprav imamo malo časa, so naše dejavnosti v prostem času zelo razvite in utečene. Center v Kostanjevici ponuja idealne možnosti za najrazličnejše dejavnosti. Med nami so najaktivnejši kulturniki, pa športniki in informativno-propagandna skupina,« je še povedala Keti in dodala, da se bo po urjenju lahko vključila v enoto civilne zaštite v krajevni skupnosti, ker se je veliko naučila za nudenje poškodovancem in ranjencem prve medicinske pomoči, za kar sem najbolj hvaležna refrententu sanitete tovarišu Amadeju Humarju.

Robert Maček iz vasi Sela na Krasu, zaposlen v Iskri-Avtotelektika Šempeter pri

Dolores Vidmar

la, da ima najraje taktične vaje na terenu:

»Izvedli smo tudi taktično vajo, napad na oddelek v obrambi. Bili smo trije na enega. Pokali smo z manevrskimi naboji, da je bilo vse kar podobno pravemu napadu. Cepprav je naporno, se mi zdi izredno, predvsem so izredni starešine, ki se zelo trudijo, da bi postali fantje in

dekleta pravi vojaki. Včasih je tudi malce strahu, kot na primer na straži, toda prve občutke tesnobe, ko sam stojiš s puško, se da hitro premagati.«

»Ko sem dobila poziv, me je postalo strah. Spraševala sem se, kako se bom znašla v kolektivu in kako me bo ta sprejel. Najbolj me je skrbelo ob misli, da bom morala streljati z ostrim strelivom in se sploh naučiti ravnati z orožjem. Skrbelo me je tudi, ali bom znala vzpostaviti pravičen odnos do drugih. Zdaj sem zelo vesela vsega, kar sem se naučila na usposabljanju. Kot vidite, zaupali so mi vodenje in vpisovanje rezultatov streljanja v Dnevnik streljanja. Med seboj se dobro razumemo in prav žalostno bo, ko bomo odhajali domov,« je sklenila **Dolores Vidmar** iz Nove Gorice, zaposlena v delavnici.

Med petinštiridesetimi fanti je bil na usposabljanju tudi **Andrej Hvala**, doma iz Nove Gorice, ki je med pogovorom dejal: »Takoj po prihodu v center obrambne vzgoje smo ustanovili pet aktivov Zveze socialistične mladine. Da bi popestrili življenje v času usposabljanja, smo s pomočjo starešin mentorjev ustanovili še komisije za idejnopolitično delo, kulturo, šport in pa informativno komisijo. Vse to sodi v interesne dejavnosti. S temi aktivnostmi smo zapolnili urice, ki niso bile namenjene pouku in usposabljanju. Tukaj se čudovito počutim. Nobenih težav nimam. Menim, da mi bo pridobljeno znanje koristilo in da ga bom med služenjem vojaškega roka v JLA še poglobil in razširil. Zelo sem zadovoljen s pogoji dela in življenja v vzgojno-učnem centru za obrambo tukaj, v Kostanjevici. Kulturno-zabavne in športne dejavnosti so bile zelo pestre. Tekmovali smo v streljanju z zračno puško, merili smo moči pri razstavljanju in sestavljanju orožja, malem nogometu, namiznem tenisu in šahu. Organizirali pa smo tudi dva zabavna večera in sodelovali s šolsko mladino iz

Andrej Hvala

KS Kostanjevica na Krasu. Obiskali smo spomenike NOB, položili vence in izstrelili častne salve, poslušali predavanje nosilca spomenice 1941. leta Franca Šibele, ki nam je spregovoril o Stjenkini Kraški četi in narodnoosvobodilnem gibanju na Primorskem. Vojaki JLA ajdovske garnizije pa so nam, v Vipavi, pripravili tehnični zbor najsodobnejše tehnike in opreme teh enot, ki je požel veliko zanimanja.

Vse to so utrinki iz letošnjega obrambnega usposabljanja izvenšolske mladine v novogoriški občini, ki ga je izvajala skupina RVS, ki ima že sedemletne izkušnje v tem delu. Seveda prav zaradi tega ni bilo tudi pomanjklivosti in izkušenj, ki bi lahko ovirale delo in uspešno vzgojo. Kopica pripomb, predlogov in izkušenj, ki so se nabrale, pomeni le, da bo prihodnje leto vse skupaj še uspešnejše in boljše.

Besedilo in slike: Mile Gojković

Preprečena tragedija na železniški progi

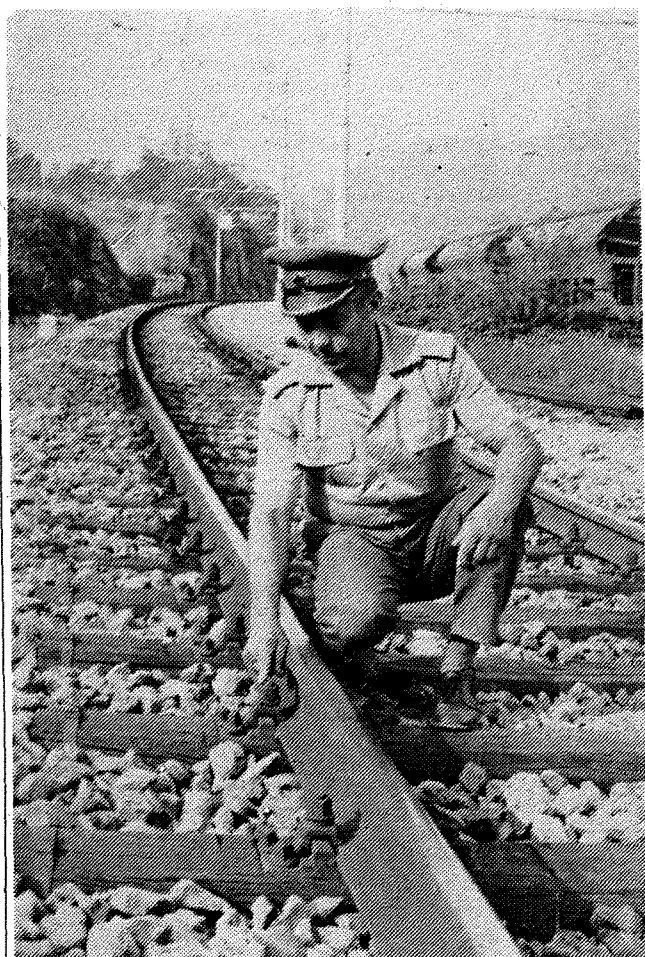
Podvig starešine Čeda Vukobrata

Požrtvovalnost in vsestranska zbranost starešine Čedomirja Vukobrata, ki je pravočasno sporočil, da je proga poškodovana, je preprečila tragedijo, v kateri bi lahko izgubilo življenje več kot tisoč dvesto ljudi, predvsem predšolskih in šolskih otrok, ki so potovali z vlakom.

Ko smo pred dnevi obiskali Čedomirja Vukobrata na njegovem domu v Šapjanah, je hitro stekel pogovor o dogodku, ki bi lahko imel tragične posledice.

»Bilo je v nedeljo,« je začel pripovedovati Čedo. »Ravno

Z zadnjimi močmi sem prišel na postajo in začel kričati kretničarju, naj ustavi vlak, ker je proga poškodovana. Ta je takoj reagiral in zaustavil potniški vlak. Po posvetu z vodjem postaje je ta zaustavil promet na progi.

»Tukaj se je začelo in vijaki so leteli drug za drugim,« pravi starešina Čedomir Vukobrat.

smo se vrnili z dopusta. Žena Blaženka me je nagovorila, naj grem pogledat na našo njivo. Ko sem se vračal od tam, sem naletel na prometno nesrečo na cesti Rupa-Kozina, kjer pa na srečo ni bilo poškodovanih. Skupaj z drugimi vozniki smo hitro očistili cesto, nato pa sem ob železniški progi šel proti domu. Bilo je nekaj minut šez šestnajsto in pričakoval sem prihod tovornega vlaka iz smeri Ilirske Bistrice. Približno kilometer pred železniško postajo Šapjane sem zaslišal ropot vlaka. Takoj se mi je zazdelo, da nekaj ni v redu. Obrnil sem se in imel sem kaj videti! Vlak je bil ves odtel v oblak prahu in iskre so letele na vse strani. Opazil sem, da enega izmed zadnjih vagonov zanaša in da ima odprta vrata, ki so udarjala ob telegrafске stebre. Strojvodji, ki ni očitno nič videl, sem skušal signalizirati, da bi zaustavil vlak. Ni mi uspelo in vlak je odbrzel proti postaji. Ko je šel mimo mene iztirjeni vagon, sem videl, kako njegova kolesa lomijo pragove in ruvajo vijake, s katerimi so pritrjene železniške tirnice na podlago. Ni mi preostalo drugega, kot da začnem tekmo s časom. Tekel sem, da bi čim prej prišel na postajo, toda opazil sem, da se je med tem vagon spet vrnil na tirnice, tako da nihče na postaji ni videl, kaj se je dogajalo. Vedel sem, da prihaja ob tem času iz nasprotni smeri vlak, ki vozi iz Reke v Ljubljano in v katerem je vedno veliko potnikov.

Kmalu je iz Ilirske Bistrice prišla strokovna ekipa, ki je ugotovila, da je proga poškodovana v dolžini štirih kilometrov. Iztirjeni vagon pa je potrgal več kot deset tisoč vijakov. Naslednji vlak, to pa je bil potniški, bi samo razširil še zrahljane tirnice in bi iztiril. Strojovnjaki so menili, da se je to zgodilo pred tunelom Malo Brdo, kjer je na levi strani prepad, globok približno dvajset metrov. Kakšna bi bila tragedija, si lahko samo mislimo,« je razburjeno končal Čedo.

Čeda smo seveda med drugim vprašali tudi, kako preživlja svoj prosti čas. Vzgaja koruzo, krompir in drugo zelenjavo, pri delu pa mu pomagajo tri hčerke, Ingrid, Tatjana in Nataša ter žena Blaženka. Posebej je pohvalil svojo ženo, ki je, kot pravi Čedo, mojster pri pripravi gobjih specialitet. Kmalu bo odšel v zasluženi pokoj in tedaj se bo lahko še bolj posvetil svojim opravilom na polju in predvsem v gozdu.

O Čedu Vukobratu pa smo se pogovarjali tudi z njegovim predpostavljanim Albionom Smrketom. Pravi, da je Čedo dober delavec in izreden sodelavec. Vedno je v gibanju in vedno nekaj dela.

Na kratko smo vam poskušali predstaviti Čedomirja Vukobrata, človeka z velikim srcem in pogumom. Je neopazen in hkrati pošten človek, ki živi mirno in odmaknjeno, je pa sposoben narediti velika dejanja.

P. Nikolić

Starešina Boris Jug nadzoruje streljanje Sonje Blaško

Iz spominov

Pred petinštiridesetimi leti

(predzadnje nadaljevanje)

Pri zapisovanju spominov na Mila Šavlija-Peruna mi je bil s svojimi izjavami v veliko pomoč Miroslav Remškar-Selasi, komisar 2. bataljona, ki smo ga klicali Boštjanov. Doma je bil iz Rudnika pri Ljubljani. Po razpadu Italije postane politkomisar 2. VDV brigade, po vojni pa ga je vojaška pot zanesla tudi v Skopje. Tu je preživel znani proces, tragično pa se je njegova življenjska pot končala istega leta pri Vrhniki. Po njem so pred nekaj leti poimenovali obmejno karavlo v Goriških Brdih.

Toda vrnimo se k Perunu. Kot politični komisar čete v prvem bataljonu je sodeloval v boju na Krvavi peči, ki je bila takrat dvakrat krvava. Smrtno je bil ranjen komandant I. bataljona Jože Štih-Marko, doma iz Sužida pri Kobaridu. Ranjenega je nosil tudi Ratko Kovačič, sedaj upokojeni polkovnik z Idrije pri Bači.

V tem boju je bil težko ranjen tudi komisar brigade Franc Tavčar-Rok, sedaj

upokojeni general-polkovnik, ki je izgubil roko. 11. maja je bil Rok kot komandant bataljona v Gregorčičevi brigadi v boju na Kovačič planini, nedaleč od Tolmina. Ranjenega sta ga nosila poleg drugih tudi še komisar čete Tone Božič in Tone Hvala, ki sedaj živi v Tolminu. Oba sta upokojena oficirja.

Ob tej priložnosti moram omeniti moje enkratno in posebno doživetje iz tistih težkih, toda slavnih dni.

Ne vem, ali je to bilo na Notranjskem ali Dolenjskem. Skupaj s še neznanim borcem sva dobila nalogo odnesti neko sporočilo iz naše v Prešernovo brigado. V tabor sva prispela, ko je že padel mrak. Ob tabornem ognju miting – kulturni program. Kajuh recitira svojo pesem Samo milijon nas je. Baletna plesalka Pavlina je nastopala s svojim programom. O tem dogodku je poročal Slovenski poročevalec avgusta 1945.

Ce bi danes mentorji in se-

stavljanci kulturnega programa »ne pozabili« na svojega rojaka in podobne, verjetno ne bi prišlo do nezaželenega dogodka v Mariboru.

Ob razpadu Italije je Perun sodeloval s prvim bataljonom pri osvoboditvi Novega mesta in razorožitvi Italijanov in belogardistov. Del našega drugega bataljona je v Ribnici – v Dolenji vasi čul val zajete belogardiste.

Neki meni neznan visok partijski funkcionar je »belogardistom« (tistim, ki niso imeli krvavih rok in so bili zapeljani), govoril o ciljnih našega boja. Pozval jih je, naj se opredelijo – vstopijo v NOV ali naj gredo domov. Nekateri so se odločili za eno, drugi za drugo možnost.

Perunov zadnji boj

Perun se je zatem ponovno vračal z brigado na Primorsko in se je izredno izkazal v boju z Nemci na Nanosu. Po reorganizaciji brigade je postal komandir 2. čete IV. bataljona. Iz arhiva – kartoteke NOV in POS je razvidno, da je dobil čin podporočnika z datumom 1. november 1943. Iz njegove karakteristike: Je discipliniran in dober borec. Povelja izvršuje točno in vestno. V boju na Nanosu se je izkazal kot dober starešina. Pri tovariših uživa ugled, je inteligenčen in razumen.

Za starešinski kader niso bile pomembne in odgovorne samo naloge v boju, pač pa je bila njihova naloga tudi izpopolnjevanje in uriti brigado, vzdrževati stalno zvezo s terenom, pri organizaciji skupnih prireditvev in podobno. Dober del zime je brigada prebila na Vipavskem. Iz monografije je razvidno, da je prav Perunova druga četa pri vasi Planina, nedaleč od Ajdovščine, pošteno »nažgala« sovražnika, mu zadala precejšnje izgube in ga prisilila, da se je vrnil, od koder je prišel. To je bilo 18. februarja 1944. leta.

Vrnitev na Črni vrh in boj za Godovič pa sta bila na žalost usodna za Peruna.

Napad na močno utrjeno

postojanko z bunkerji in obdano z žico se je pričel že v jutru 18. marca. Boj za postojanko je trajal vse dopoldne.

Perunova četa je prva napadla. Ker prvi juriš ni uspel je sledil naslednji in okrog poldne je kazalo, da bo postojanka padla. Takrat pa se je iz Idrije prebila močnejša kolona, tako da je bil napad zaustavljen.

Ta boj – napad je podrobno opisal še živeči komandir prvega voda Ivan Ivančič in navedel: »Komandir naše čete Perun, čeprav zelo mlad, je bil zelo sposoben in pogumen fant. Komandir drugega voda pa je bil moj vaščan Matija Bajt, doma iz Unca pri Rakeku.«

V tem boju sta bila težko

ranjena komandir čete Perun in Matija. Omenjeni Matija Bajt, sedaj rezervni major, živi v Šempetru pri Gorici, je podpredsednik domičnega odbora Gradnikove brigade.

Nedavno je o svojem komandirju Perunu povedal: »Kako skrbno se je Perun zanimal zame, misleč, da sem jaz, kot komandir voda, težje ranjen! Kot vedno je imel human in izreden čut do borcev. Skupaj so naju prenesli v bolnišnico Pavla. Ležala sva na pogradu, jaz nad njim. Ko je utihnil glas spodaj, sem ga, v vrat ranjenega, poklical: 'Perun, Perun, Perun.'«

Poskušal sem se nagniti in zagledal blede obraz. Poklicem bolničarko, ki je v trenutku ugotovila...

Prenehalo je biti močno, plemenito srce tolminskega prvoborca Mihaela Šavlija-Peruna.

Bil je borec posebnega kova. Od prvega do zadnjega dne partizanstva je bil v prvi bojni liniji.

V arhivu kartoteke bolnišnice »Pavla« (SVPB) je navedeno, da je umrl 20. marca 1944. Ustreljen skozi vrat od puške.

S podpisom dr. Pavle, dr. Petra in komisarja Sedeja.

Andrej Jelinič-Rožnik (sklepni del sestavka v naslednji številki)

Franc Šali, Perunov mlajši brat – leta 1979 v bolnišnici »Pavli«

Krašnja v boju

...o čemer je nosilec Kurirčeve torbice letos spomladi pripovedovala Pepca Gabrovec (rojena Podbevšek) iz Kranjega brda.

Vas Krašnja je partizanskemu boju veliko pomagala. Vaščani smo zanje zbirali hrano, skrbeli za ranjence. Jernačev oče in moja sestra pa sta bila v tem najbolj prizadevna. Režkin mož France Horvat, po domače Novakov, je šel v boj, družina pa smo vsem nosili hrano, tudi na položaje. Ranjence smo skrivali skoraj pri vsaki hiši, aktivno smo se lotili obveščevalne službe, v vasi pa je deloval tudi mladinski odbor.

V Krašnji se je odvijalo nekaj hudih bojov. Partizani so

dvakrat napadali nemško postojanko v vasi, pri tem sta dva partizana padla. Maščevanje Nemcev je bilo hudo: požgali so večino krašnjaških hiš in gospodarskih poslopij. Gorelo je pri Jernačevih, Grilovih, Vidmarjevih... Ljudje so v glavnem bežali, gasiti pa samo stari ljudje in otroci nismo mogli. Po boju smo padla partizana vaška dekleta pokopala, pa vojni so njuni svojci organizirali prekop.

Nekega pomladnega dne so se partizani zadrževali v Kranjem brdu ves dan. Nem-

ci so izvedeli in ponoči napadali Krašnjo z bombami. Večje škode k sreči ni bilo. Nekega zimskega dne je k nam pritekel Tamaškov Jerneja in povedal, da gredo Nemci. Pri Oparnikovih in Brantinovih so imeli bunker, v njem pa ranjence. Ukrepali smo hitro. Stekla sem proti tem domačijam, vendar so se domači že umaknili v gozd. Pri Gazuc' je domač fant Francelj tekkel iz domače hiše; Nemci so ga opazili in začeli streljati. Proti gozdu je tekkel kar bos, vendar jim je ušel. Ker niso dobili partizana, so Nemci začeli sosedo postavljati ob zid: Tamaškovega Jerneja, Jernačevega očeta, Martinučevega Marina, Novakovega Maksa, Levčevega Franceta, Pešnikovo Ančko in Gazučove domače. Dolgo so stali in pričakovali

najhujše, vendar so jih Nemci spustili.

Skozi Kranje brdo so vsa noč hodili partizani – bilo jih je celo kolone. Še posebno so hodili Sušnikovim, po domače Levčevim, ki so prehranili veliko število partizanov, ker pa so imeli bunker, so vanj tudi skrivali ranjence. Tako je bilo tudi pri Mežnarjevih. Ob nekem bombardiranju smo se vaščani zaklonili v kleti, bomba pa je padla blizu Jernačeve hiše. V treh urah je bil ranjen Jože. Odločila sem se, da pojdem prosit zdravnika v Lukovico. Doktor Komatar je naročil, naj ga pripeljejo v Lukovico. Ko smo ga z nosili pripeljali, je ugotovil, da mora v bolnišnico. Ljubljano so okupirali Italijani, zato smo se odločili, da gremo na Golnik. Tam je

Jože operacijo prestal, vendar je čez nekaj dni umrl.

Petinštiridesetega leta, ko smo slutili, da svoboda ni daleč so Nemci še vedno ropali po vaseh, Krašnjanom so odpejali krave in prašiče. Ajdnarjevega Janeza so pri tem zverinsko umorili: vzeli so mu dva prašiča, njega pa odpejali na konec vasi, kjer je most. Ajdnar je hotel prečkati most, Nemci pa so ga ustrelili v zatilje, da je mrtev padel v vodo. Veliko domačinov so tudi zaprli v zaporih v Kamniku.

V Krašnji pa smo imeli tudi slovensko šolo. Učile smo tri domača dekleta, Nada Drčar, poročena Makovec, Francka Okoren, poročena Štrukel, doma z Vrha, in jaz. Šolo smo imele v neki stari

hiši, imele smo 12 učencev, učile smo izmenoma vsak dan ena. Ravno leta 1945 je bila šola v nevarnosti in smo jo zaprle.

Spomladi 1945 pa je svoboda le prišla. Vaščani smo jo pričakali z navdušenjem, hoteli smo narediti zastavo. Blaga pa v vasi ni bilo, treba jo je bilo narediti iz stare rjuhe, ki sva jo s sestro pobarvali in nanjo našli rdečo peterokrako zvezdo. Bile so tudi volitive, katerih smo se posebno iz Kranjega brda s ponosom udeležili. Šli smo v vrsti, peli smo partizanske pesmi in vriskali, da so nas Krašnjani kar debelo gledali. Tudi na volišču smo plesali, se veselili in verjeli v svetlo prihodnost, čeprav je večina vaščanov imela požgan dom...

»Kobariška republika«

Še nismo popolnoma prenehali govoriti in razpravljati o uspehu in neuspehu prvega napada na Tolmin, saj je minilo le nekaj dni, že je bil na vidiku drugi, ki pa naj bi se nekoliko razlikoval od prvega. To spremembo in verjetno tudi ponovno akcijo je najbrž narekovalo sporočilo, da se del ali cela posadka v Tolminu namerava nekam podati. K temu je bilo še dodano, da bo določenega dne ob določenih uri znak razpoznavanja med nami in nemško posadko nekaj na pol glasnih žvižgov. Kdo je dal to sporočilo in po kakšni poti je prišlo do nas, ne vem. Verjetno pa se po tolikih letih ne bo ugotovilo ali zvedelo.

V teh okoliščinah je bataljon dobil nalogo, da opravi akcijo na kasarno ter da postavi zasedo proti Mostu na Soči, tako kot v prvem napadu. Odpadeta pa oba napada na mostova in miniranje mostu čez Sočo...

Most čez Tolminko ni bil predviden za miniranje že v prvem napadu, saj stoji ob hišah v samem naselju Tolmina. Kot že omenjeno, bi se ta napad razlikoval od prvega v tem, da bi ne šlo za vdor ali vpad v samo poslopje, temveč naj bi se približali na kar najbolj ugodne položaje, od koder bi karseda obvladali teren, oddali oziroma sprejeli določene signale razpoznavanja o predaji ter se po potrebi kar najbolj nemoteno umaknili. Po sprejetju te naloge in po posvetu je štab bataljona odločil, da bo zasedo na cesti Most na Soči – Tolmin, pod vasjo Modrej, kjer je že bila, ponovno vodil komandant bataljona Tine. Drugo večjo skupino (okrepjeno četo), ki bo šla v akcijo do kasarn v Tolminu, pa bo vodila jaz in komisar bataljona Miloš.

Pot h kasarni

Tudi sedaj smo krenili iz vasi Ravne pozno popoldne.

Pot, po kateri je šla četa v zasedo je bila ista kot v prvi akciji. Enota, ki se je napotila proti Tolminu, pa je šla po isti poti le do vasi Zatočmin. Od ondo pa smo krenili proti kasarnam po nasprotni strani gradu. Šli smo namreč kar po najbližjih travnikih in njivah pod vzhodnim pobočjem hriba. Nekaj časa smo hodili v koloni, pred samim Tolminom pa smo se razporedili v strelce. V taki sestavi smo tudi prišli na predvideni kraj, približno sto metrov od samih kasarn. Tu smo se ustavili in zavzeli položaje v že nekoliko zaraščenih in neurejenih strelskih jarkih, ki so se razprostirali vzdolž kasarn in na samem obrobju grebena, na stopnicah podobnem terenu. Ta pa je bil nekoliko višji od zgornjih delov kasarn, obenem pa se je pred nami naglo spuščal vse do stoječih objektov. Tako smo imeli kar dober položaj za zaščito, kot je bilo dogovorjeno. Noč je bila mirna in še kar svetla. Tako smo lahko kar dobro videli objekte in njihova okna ter posamezne dele dvorišča ali oko-

lja med kasarnami. Napet sluh smo imeli tudi na straži. Po kratkem času pa nam niti eno ne drugo ni dalo nobenega znaka, po katerem bi lahko sklepali, da je ta dogovor prevara. Kljub temu pa smo morali biti zelo previdni. Predvsem pa smo morali paziti, da ne bi nasedli morebitni zvijači in šli pod okna, kjer bi nas obsuli s ročnimi bombami in nas prerešetal z mitraljezi. Ko smo tako nestrpno pričakovali in dočkali določeno uro, smo oddali naročen kratek in bolj rahel žvižg. Takoj za tem smo že dobili prav tak odgovor. To se je z obeh strani ponovilo še drugič. Nato smo nekoliko počakali, kajti menili smo, da je z razpoznavalnimi znaki urejen tudi dogovor o njihovi predaji oziroma prehodu v naše vrste. V tem smo jih že kar videli, kako prihajajo k nam z dvignjenimi rokami.

Ogenj se je vsul

Zažvižgali smo vtretje, vendar nam tokat niso več odgovorili enako kot prej,

pač pa so nas nenadoma obsuli z močnim ognjem raznih in številnih mitraljezov in pušk in to iz zgornjih prostorov kasarn. Kmalu za tem pa še z ognjem min minometalec, ki so padale in eksplodirale prav blizu nas. Ko smo ugotovili, da smo prevarani in ker so bile mine močne, smo se morali kmalu umakniti. Sprva smo se nameravali umakniti naravnost proti Zatočminu. Ker pa je sovražnik tudi to predvidel, saj je ta teren močno obstreljeval z minometalci, smo se umaknili zahodno od kasarn v smeri Dolje. Pri tej smeri umika smo že takoj oblikovali kolono s potrebnim razmikom. Z njo pa se pomikali pod cesto približno dvesto metrov dolgem in nekoliko proti kasarnam nagnjenem travniku, ki se preteza vzporedno s cesto Tolmin-Dolje. Ko pa smo prišli že skoraj v sredino travnika, se je iz kasarne nenadoma spustila proti nam pahljača svetlečih krogel, izstreljenih iz težkega mitraljeza. Sprva so zadevale travnik za nami, potem pa se ko blisk približevale

naši koloni. V tem trenutku in v strahu, da nas bodo požela, kar je tudi kazalo, je za mano stopajala Marija Marcola iz vasi Logje pri Breginju bolj vzklila kot rekla »smo že kompliit«, kar pomeni, da je z nami že konec...

Kmalu za tem smo bili na varnem, brez poškodb ali izgub. Zbrali smo se v Zatočminu in nato krenili nazaj v taborišče v Tolminske Ravne. Tam nas je že čakala četa, ki je bila poslana v zasedo pod Prapetno. Tudi ona je doživela razočaranje in neuspeh, kajti bila je napadena prav iz položaja, katerega bi morala zasedati. Kot je povedal komandant Tine, ki je vodil četo, je sovražnik začel streljati že ob prvem šumu, torej prej, kot jih je mogel videti. Očitno jih je bilo zelo malo in so streljali bolj iz strahu...

Leopold Košir-Zmago,

(nadaljevanje in konec preberite v naslednji številki)

Vohuni s sekirico

Na Ukovem na Mirci, to je v pobočju nad jeseniško gimnazijo, sta v majhni kajzi živila zakonca Krmelj. On je bil pleskar, poročen s Hrvatico. Do te kajze je bil iz gozda lahek pristop, zato so bili prvi partizani večkrat v tej hiši. Krmelj je bil goreč privrženec osvobodilnega boja, ki je pomagal partizanom in jih obveščal o razmerah na Jesenicah. Mnogi, ki so želeli za kako urico skočiti domov ali iti na zvezo s sorodnikom, so v tej hiši dobili vse potrebne informacije, pa tudi pomoč.

V prvih mesecih leta 1942 je Jeseniška četa v hribih nad Jesenicami večkrat menjala taborišče, ker jo je nemška policija nenehno zasledovala. Nekaterim bolj previdnim in nezaupljivim borcem se je čudno zdelo, kako je mogoče, da jih je v vsakem novem taborišču Krmelj vedno izsledil ali pa se gibal v bližini. Vedno je prihajal nenajavljen in s sekirico pod pazduho. Včasih je partizanom prinesel cigarete, drugič pa nič.

Marca 1942. leta se je četa nastanila na Dindelnovem rovtu, kjer stoje svisti na čistini sredi rovtu. Zaradi tega so bili borci v teh svistih samo ponoči, podnevi pa so se zadrževali na hribu Sušje, na nadmorski višini 1101 meter. Že prvi dan je stražar opazil, da se iz Plavškega rovtu pomika nemška kolona 50 do 60 mož proti Hruševski planini. Popoldne istega dne so Nemci že iskali partizane na Črnm vrhu. Pozno popoldne so na drugi strani videli civilista, ki je eno uro stal na vrhu hriba in opazoval okolico, potem pa se je sam spustil proti Jesenicam. Komandir Polde Stražar je za njim poslal patruljo, ki pa ga ni dohitela.

Zgodaj zjutraj 19. marca 1942, ko je bilo še temno, je speče borce v svistih rešila izredna budnost stražarja. Zaslišal je zabadanje smučarskih palic v zmrazjen sneg in šum smuči. Vsi so hitro pobrali svojo opremo in se potihoma umaknili čez čistino v gozd, tedaj pa so Nemci z baterijami že osvetljevali svisti. Čez dve uri je partizanska kolona že padla v nemško zasedo. V kratkem spopadu je bil Viktor Stražar ranjen skozi obe nogi, a so ga borci rešili.

Franc Benedičič

Kraj spopada se imenuje Sedem grabnov, ker je pot vodila sedemkrat čez vodo v grabnu. Takrat borci še niso vedeli, da je bil eden od nemških vodilcev pleskar Alojz Krmelj, ki je bil plačani nemški vohun. Sekirica v roki mu je bila le za krinko, ko je lazil po gozdu.

Po tej hajki se je jeseniški prvoborec Stanko Sekardi oglašil pri Krmelju in mu povedal, da bo zvečer šel domov v Podmežakljo. Stankov stari oče je bil iz Furlanije, od tod tudi furlanski priimek. Doma so živeli v revščini. Hiša je blizu hokejskega igrišča Podmežaklja. Stanko je sicer kot partizan večkrat prišel domov, toda doma ni nikoli prespal.

Marca 1942. leta sta iz Ljubljane k Sekardijevim prišla Stankov bratranec Pavle z zaročenko Ivanka. Ko se je sedmega aprila 1942. leta zvečer Stanko oglašil doma, je kmalu potem njegova mati odšla k hčerki Ivanki v Gorje, da bi tam dobila nekaj hrane za sina in njegove so-

borce. Tako so v hiši ostali samo Stanko in njegovo dekle Marija in Pavle z zaročenko. Marija mi je o tem dejala:

»Pavle je Stanka prepričal, naj ostane to noč doma, da mu bo on v drvarnici izkopal takšen bunker, da bo v njem čisto varen. Po daljšem obotavljanju je Stanko privolil. Pavle je v drvarnici izkopal meter globoko jamo, prst pa je premetal čez visok zid, da sosedje ne bi česa opazili.

Medtem sva bila s Stankom v kuhinji. Bil je delavec železarne, atletsko razvit, postaven in živahen fant. Čez dvanajst dni bi bil star 22 let. Spominjam se, da se je tiste večera v kuhinji pogledal v ogledalo in rekel: Lep fant si, toda kmalu ti bo iz nosa rasel regrat. Še slutil ni, da bo čez nekaj ur že mrtev.

Preden je šel v bunker, si je sezul čevlje in jih dal sušit pod štedilnik. Glavo si je pokrnil z rdečo ruto, v rokah pa je imel laterno in pištolo. V jamo smo položili permico ter mu uredili ležišče. Ko se je Stanko ulegel, smo na jamo položili desko, nanjo pa naložili več metrskih polen. Jame sploh ni bilo videti, toda storišila smo veliko neumnost. Če bi nas drugi dan vse aretirali, Stanko sploh sam ne bi mogel več iz jame. Umrl bi od lakote in žeje. Potem sem odšla spat domov, ob enajstih ponoči pa sem zaslišala strele...«

Ponoči so k Sekardijevim prišli gestapovci. Od Pavleta in Ivanke so zahtevali pojasnila, kje je Stanko. Ko sem raziskoval ta primer, sta zakonca Sekardi, Pavel in Ivanka, živela v Tržiču pri Trstu (Monfalcone). Med pogovorom v njegovem stanovanju sem mu jasno povedal, da ga sumimo izdaje. Po daljšem pogovoru mi je le priznal, da so gestapovci prišli v hišo in rekli, da jim je zanesljivo znano, da je Stanko doma. Nekaj časa sta vzdržala mučenje, potem pa je nekdo od gestapovcev tako močno sunil nasečo Ivanke v trebuh, da se je sesedla in splavila. Vsa v krvi in

zmedena, ker je izgubila plod, je povedala, kje je Stanko (zato Ivanka nikdar več ni mogla zanositi). Gestapovci so Pavla nagnali, da je bratranca v jami pozival k vdaji, obenem pa je moral z jame odstraniti vsa polena. Tedaj se je Stanko sam ustrelil v glavo. Čez dan so ga imeli gestapovci skritega v hiši, ko pa je iz Gorji prišla mama, so jo že pred vrati aretirali, naslednjo noč pa ubili v jeseniškem zaporu.

Le nekaj dni po tem dogodku se je pri pleskarju Krmelju oglašil jeseniški krojač in predvojni komunist, partizanski komandir voda Franc Benedičič. V tej družini je bilo pet bratov, od teh so trije, Franc, Ludvik in Matjevo sodelovali v dražgoški bitki.

Franc je bil poročen, njegova žena Ela pa je ilegalno živela v Ljubljani. Zato je Franc občasno prihajal v svojo rojstno hišo, ki je blizu železniške proge Jesenice - Javornik. Na ponedeljek zvečer 13. aprila 1942. leta je spet prišel domov in šel naravnost po stopnicah izza hiše, ki so vodile v njegovo sobo. Govoril je le z bratom Jožetom, ki je bil zgoraj v sobi, mati pa ni vedela, da je doma. Vsa okna so bila zagrnjena z odejami. Kmalu so hišo obkolili gestapovci s policisti in raztrganci. Medtem ko so stali spodaj na dvorišču in trkali na vrata, je Druschke poslal dva orožnika za hišo, da potrkata še na zadnja vrata. Franc je videl, da se ne sme vdati. V eni roki je držal pištolo, z drugo roko in telesom pa je nenadoma in silovito odprl vrata in pritisnil orožnika ob zid na vrhu stopnic. Planil je po stopnicah navzdol in tekel po vrtu navzgor, nato pa počez. V temni noči ga orožnika nista več videla, tako sta kasneje sama pripovedovala nekaterim občinskim uslužbencem. Ko se je že oddaljil kakih 60 metrov od hiše, se je obrnil in prvi začel streljati na orožnika in policiste, ki so pritekli za hišo.

Strelji so bili izdajalski. Orožnika sta namreč videla ogenj iz revolverске cevi in eden od njiju je v tisto smer spustil rafal, ki je Benedičiča

pokosil poševno čez prsa. Tam, kjer je padel, je njegov brat Mirko v naslednjih dneh našel 13 praznih nabojev.

Franca Benedičiča so prinesli v hišo in položili na divan ter ga začeli zasliševati. Hitro, ker so vedeli, da umira. Na nobeno vprašanje ni odgovoril. Prosil je le za kozarec vode, ki so mu jo prinesli iz kuhinje, potem je prosil, naj pokličejo mamo. Ko je mama vstopila, ji je dejal: »Mati, oprostite mi, ker si zaradi mene že in boš morala še veliko gorja prestati.« To so bile njegove zadnje besede.

Naslednjo noč so občinski delavci v navzočnosti gestapovca na jeseniškem pokopališču pokopali Franca Benedičiča, toda na ukaz brez krste. V temi so ga povili v plahto, s katero je bil pokrit na vozu, toda tako, da gestapovec Zwick tega ni videl. Pokopali so ga točno opolnoči.

Čez mesec dni je vodja občinskih (komunalnih) delavcev Trilar rekel delavcu Cirilu Koširju s Hrušice: »Nekega dne bo vojne konec. Nemci bodo odšli, partizani se bodo vrnili iz gozdov, interniranci iz taborišč, nam pa bodo ljudje očitali, da smo bili v nemški službi in kako smo pokopavali padle borce za svobodo.« Nagovoril je Koširja in še enega delavca, da sta skrivaj opolnoči odkopala truplo F. Benedičiča, ga položila v krsto in spet pokopala v isto jamo. Bilo je to junsko dejanje, kajti gestapovci bi ju ubili, če bi zvedeli za to nočno drznost.

Franca Benedičič je bil poročen s sestro Albina Žemve, ki je poleti 1942 postal komandant Cankarjevega bataljona v Karavankah. Le-ta je opravil temeljito preiskavo, kako je prišlo do izdaje Stanka Sekardija in Franca Benedičiča. Kako to, da so gestapovci zanesljivo vedeli, da sta doma? Tako so prišli na sled pleskarju Alojzu Krmelju. Poleti 1942 so ga partizani v njegovi hiši dobesedno prereševali, v istem tednu pa so v jeseniškem okrožju s smrtno kaznovali še nekaj izdajalcev.

Zanimivo je, da Krmelj ni bil edini vohun, ki je po navesti gestapovcev vedno ho-

dil s sekirico po gozdu. Ni mu bila samo krinka, temveč tudi orožje. V začetku julija 1942. leta so Nemci v Potoku v dolini Črne pri Kamniku ustrelili 51 talcev, od tega 47 domačinov. Le nekaj so jih pripeljali iz Begunj, vsi drugi pa so bili zaprti v Kamniku (le nekaj dni). Na letaku o usmrčenih je zapisan tudi 33-letni Franc Romšak, Mežnarjev iz Gozda, ki pa ni bil ustreljen kot talec, temveč so ga kot gestapovskega vohuna ustrelili partizani. Med vožnjo iz Kamnika na morišče v Potok (to je kakih 12 km) so gestapovci s tovornjaka izpustili Romšaka, pobrali pa nekega berača, ki je dremal ob cesti in ga ustrelili skupaj z drugimi. Romšak je potem hodil po gorskih vaseh in samotnih hišah, po travnikih in gozdovih in iskal partizane. Govoril je, da so mu gestapovci dali pismo zanje, zato so ga izpustili. Končno so partizani v neki hiši naročili, kam naj pride. Spremljal ga je tedaj 12-letni Pavle Golob, Ropovničarjev iz Gozda. Fantek je vedel, kam mora peljati Romšaka. Med potjo po samotni gozdni poti pa je na veliko presenečenje slišal, kako je Franc Romšak zamisljen sam s seboj glasno govoril: »Če bi dobila samo dva ali tri, bi vse potolkel s sekirico.«

Pavle Golob mi je rekel, kako se je ustrašil teh besed in pomislil, da hodi z norcem. Kmalu ju je ustavil partizanski stražar. V taborišču jim je Franc Romšak res dal gestapovsko pismo. Kaj je v njem pisalo, Pavle ne ve, spominja pa se, da so se ob branju partizani od srca smejali. Izdajalca so zasliševali dva dni, izmenično več skupin borcev. V pismu je menda pisalo, da so doslej Nemci za enega svojega streljali po deset Slovencev, odslej jih bodo petdeset. Obvestilo naj bi prestrašilo borce. Toda julija 1942 so jih za Potokom pri Črni enainpetdeset, v Bistrici pri Kranju najprej devet, takoj nato pa še petdeset, na Hrušici pa petinštirideset.

Vohuni s sekirico v roki so hodili po gozdovih tudi v drugih krajih.

Jože Vidic

Partijska podoba Gubčeve brigade

Iz zabeležk Mirka Klančarja-Sandija

Maja 1943 je bilo v brigadi 88 članov KP ali 13,85% od 628 borcev GB (18. 5. 43).

Predvojni člani KP so bili v 1. bataljonu Niko Silih-Boris, Ivan Strnad, Pavel Henigman-Savo in v 3. bataljonu Branko Radulović (kandidat KP?), Franc Rojšek-Jaka in Zdravko Terpin. Članov KP od začetka vojne do 4. 9. 1942 pa je bilo v štabu brigade 10, v 1. bataljonu 9, v 2. bataljonu 11, in v 3. bataljonu 17, skupaj 47.

Ostali člani KP so bili sprejeti v KP po 4. septembru 1942. Kot se vidi, se je število članov KP od 4. 9. 1942 do decembra 1942 povečalo za 7 ali 2%, do 14. februarja 1943 za 21 ali 7,50% in do maja za 14 ali 3%. Od 14. februarja do maja 1943 pa se je zmanjšalo za 7 članov. Tudi skupno število članov KP in ZKM se je od ustanovitve do decembra 1942 povečalo za 18%. Od ustanovitve brigade naprej pa se je vedno bolj zmanjševalo število predvojnih in medvojnih članov KP in ZKM. 4. 9. 1942 in povečalo število članov KP in ZKM sprejetih po bitkah na Ajdovcu, Žužemberku, Dobu. Prvi večji sprejem v KP pa je bil januarja 1943. Eden izmed kriterijev za sprejem v KP in ZKM je bil tudi pogum borcev v bojih. Na zmanjšanje števila in spremembe članov KP do maja 1943 pa je vplivalo večje število premestitev prekaljenih komunistov na nove, odgovornejše dolžnosti in zaradi zdravljenja v bolnicah, saj je bilo v navedenih bojih, zlasti pa v Žužemberku, februarja 1943 največ ranjencev med člani KP in ZKM.

Poleg predvojnih komunistov maja 1943 sta bila julija oz. avgusta v brigadi predvojna komunista še dr. Milan Dolenc in Ciril Keržič-Metod (padel).

Takšno je bilo stanje članov KP, kandidatov KP in članov ZKM do kapitulacije Italije 9. septembra 1943. Stalno povečanje organiziranih članov KP in ZKM, 31. 8. 1943 skoraj polovico borcev, je predvsem zasluga partijskega in skopjskega vodstva v četah, bataljoni in brigadi, pa tudi zaupanje borcev v KP, njeno vodilno vlogo v NOB in revoluciji. Zaradi visoke politične zavesti članov KP in ZKM ter njihove borbenosti predvsem med bombaši in mitraljezci je brigada skupaj z drugimi pogumnimi borci in odličnim vojaškim vodstvom dosegla v enem letu take velike uspehe.

Prosimo borce in člane KP in ZKM brigade, da nam sporočite imena in priimke, naslov ter ostale podatke za navedene neznane člane KP in ZKM (če so vam znani).

Nepredvideno srečanje

Tokrat sva šla na javko s kurirjem Francetom. V zgodnjih jutranjih urah sva odšla s kurirske postaje 1-8 od Reka na Brdah. Javka je bila s kurirji 1-13 pod Jezerškim vrhom ob Ribniškem Jezeru na Pohorju. Na to javko smo hodili podnevi, saj je bilo treba pešati šest ali osem ur, tudi več, seveda odvisno od nemških hajk in zased. France je bil nekoliko starejši in naglušen. Oborožen je bil s kratko italijansko puško in z dvema ročnima bombama. Šla sva do Lazarja, kjer so se nama pridružili trije partizani, ki so potovali po liniji.

Pri Lazarju - Srčku so se veliko zadrževali kurirji s postaje TV-31 S ali Alahovi kurirji, kot smo jih tudi imenovali po njihovem komandirju. Tudi mi smo se radi tu ustavljali, saj so bila pri Lazarju tri simpatična dekleta. Bile so tudi naše obveščevalke, zato so nam bile naklonjene. Oče in mama sta bila zelo zavzeta sodelavca OF že od leta 1942.

Komandant Franc Rozman - Stane se je pri obhodu po Mislinjski dolini oglašal tudi pri njih.

Pri vhodnih vratih se je

pojaval gospodar, voščili smo si dobro jutro. Pogovarjali smo se o vremenu, o letini ki je dobro kazala. Pogovarjali smo se še o koncu vojne, o Nemcih, ki še vedno hajkajo, o Ukrajincih, ki se v nemških SS enotah zadržujejo pri kmetijah in v zasedah čakajo partizane. Danes ni bilo opaziti nobenih podobnih premikov, zato smo se počutili varne. Po vseh teh pogovorih smo brezskrbno krenili na pot na razborsko stran. Šli smo mimo Spodnega in Zgornjega Barla in krenili čez Jerloško sečo. Ker sem bil spremljevalec, sem koračil prvi, za mano pa tovariši, ki so šli po liniji, nazadnje pa je šel kurir France s pošto.

Kakšnih petdeset metrov pred seboj sem ob vznožju gozda zagledal mitraljez in neke vojake, ki so stali v krogu in se pogovarjali. Obrnil sem se ter s kretljivo in pridruženim glasom zapovedal umik, od koder smo prišli. Hitro smo tekli po tristotih metrih čistine v bojazni, da bo vsak čas zaregljal mitraljez in nas pokosil. Ko smo prišli do gozda, smo se skrili v gostem smrečju in opazovali okolico, kaj se bo zgodilo. Nenadoma smo zagledali, da

tečejo neki vojaki po poti, po kateri smo tekli mi.

Ker nas niso opazili, so tekli naprej. Kdo so ti neznani vojaki, pa nismo mogli ugotoviti. Kaj pa če so naši in smo pred njimi bežali, je dejal kurir France. Ne da bi ugotovili, kdo so, se ne sme vrniti na kurirsko postajo.

Komandir bi naju oštel, kot strahopetca. Po kratkem posvetu sem se odločil, da se grem prepričat, kdo je pravzaprav bil.

Na drugi strani te poti in nekoliko nižje je kmetija, do tja sem se priplazil seveda zelo previdno, zakrival me je rob, po katerem je tekla pot.

Ko sem se priplazil blizu hiše, kakšnih 30-40 m, sem pogledal izza roba in ostrmel. Uzrl sem vse polno ukrajinskih vojakov, oboroženih s puškami in brzostrelkami. Nisem se še zavedal od presenečenja, ko je nek vojak pomeril z brzostrelko, izstrelil ves rafal proti meni.

Ukrajinci so tekli za mano in streljali. Po okoliških hribih je tako odmevalo, kot da bi bila prava bitka. Sreča, da sem hitro dosegel gozd, ki me je zakril pred zasledovalci.

Nisem še pretekel 500 ali 600 m, ko sem doživel novo

presenečenje. Izza gostega smrekovega grmovja je stopil s puško v roki ves razjarjen komandir postaje TV-31 S Alah; hkrati so me obkrožili še njegovi kurirji. Imel sem občutek, da bodo začeli streljati proti meni. Komandir me je ošteval, češ zakaj sem tekkel proti njihovem bunkerju, saj jih bom s tem izdal sovražniku, oni pa morajo biti vendar zelo prikriti, kot jim nalagajo njihovi predpostavljenci. Ko se je razburjanje nekoliko poleglo, sem prišel k besedi še jaz in jim pojasnil, da sploh nisem vedel za njihov bunker, da sem slučajno naletel na njihovo tako prikrito postojanko. Čudili so se tako močnemu sovražnikovem streljanju, saj so preganjali samo enega partizana.

Po zagotovitvi, da ne bom nikomur povedal, kje imajo bunker, katerega niti videl nisem, sem odšel na našo kurirsko postajo in poročal komandirju o dogodku. Čez nekoliko časa se je vrnil še kurir France. Ko so slišali močno streljanje, so se umaknili globlje v gozd in se dogovorili za potovanje po liniji, za drugi dan ob istem času.

Tudi to nenadno srečanje se je za naju srečno končalo.

Stanko Hovnik

Ivo Gabrijelčič

Težki trenutki partizanske sanitete

Sumljivi zdravnik

Sovražnikov napad na partizansko bolnišnico v Kostanjevici pri Ligu

Po razpadu Italije 8. septembra 1943. leta, se je tudi na desni strani Soče nabralo veliko število partizanskih prostovoljcev, največ pa iz vrst pribežnikov iz koncentracijskih taborišč iz Severne Italije, posebno iz Gornarsa. Ti bivši interniranci, so se vračali preko Furlanije in se večina njih že v Brdih vključevala v partizanske vrste.

Nemci, ki so kmalu zatem vdrl v te kraje, so hoteli zasedi tudi Brda in ostale kraje, v katere so vkorakale partizanske enote. Začeli so se spopadi, prvo partizansko bolnišnico na desni strani Soče so partizani ustanovili že v drugi polovici septembra 1943. leta. Kraj so si izbrali v Kostanjevici pri Ligu,

kjer so šolsko poslopje preuredili v zasilno bolnišnico. Ranjence so zaupali v zdravstveno oskrbo zdravniku Maksu, pribežniku iz Gornarsa, doma nekje iz Štajerske, ki so ga klicali Muki. Danilo Piculin, po domače Pilokov iz Golega brda, je bil prvi ranjeni partizan, ki so ga prinesli v to bolnišnico. Ranjen je bil 20. septembra 1943. leta kor pripadnik brigade Simona Gregorčiča in se o tej bolnišnici tako spominja: – Kot ranjenca so me soborci odnesli na zdravljenje v ravno takrat ustanovljeno partizansko bolnišnico, ki je bila organizirana v prostorih šolskega poslopja v Kostanjevici pri Ligu. Naslednje dni so v to bolnišnico prinesli še osem ranjenih tovarišev, med njimi tudi nekega italijanskega partizana-garibaldinca, doma iz Tržiča (Monfalcone), ki je bil težko ranjen in neporekten. Občasno je prihajal na preglede tudi

Janez Učakar, znani prvoborec, ki je v noči od 30. na 31. avgusta 1942 pobegnil z znano skupino uglednih revolucionarjev iz Gornarsa, po vojni proglašen za narodnega heroja. Ta tovariš je bil nekje pri Čedadu ranjen v oko in so ga soborci namestili na domačijo pod Robom. Zdravniku sta bila v pomoč tudi medicinec Pino Figlioli in bolničarka Dora Bevčar, oba doma iz Ročinja. Za intendanta je bil dodeljen neki tovariš Andrej, za kuharico pa Štefanija Berdon, doma iz Hoščine. Delo v bolnišnici je trajalo nekaj manj kot tri tedne. Dobro se spominjam, da je dal Muki prepleškati del zunanje fasade in nam zatrdil, da je to opravil zaradi večje varnosti pred morebitnim zračnim napadom na Kostanjevico.

Pavla Tomažič, doma iz Kostanjevice, ki je v času NOB delala kot aktivistka se spominja, da je Martin Stančič tedaj trgovski pomočnik v trgovini Miljutina Grlattia v Kanalu, partizanom sporočil o predvidenem nemškem napadu na bolnišnico v Kostanjevici. Temu da bi partizani takoj evakuirali ranjen-

ce v drug bolj varen kraj, je Muki odločno nasprotoval. Tovrstni ukrep se mu je zdel paničen. Partizani niso Muki nasledili, ampak so ga celo aretirali, saj so zvedeli, da se je Muki samovoljno nekajkrat oddaljil iz Kostanjevice in bil opažen v Kanalu.

Kuharica bolnišnice Štefanija Berdon se spominja, da je partizanska patrulja aretirala Mukija 5. oktobra 1943. leta v dopoldanskem času in ga vklejenega odpeljala v Srednje na Beneško stran, kjer je bil zaslisan in vsled ugotovljenega izdajstva likvidiran. Spominja se tudi, da so izvedli evakuacijo ranjencev še isti dan zvečer, in ranjence s pomočjo dveh kmetov domačinov odpeljali z vozovi v Podravno pod Kambreško. Nepokretnega težko ranjenega garibaldinca pa so iz šolskega poslopja odnesle pod neko skalo in zamaskirale domačinke Marija Blažič, Marija Jerončič in Cvetka Petercel.

Ob svitanju je streljanje naznanilo sovražnikov napad na izdano bolnišnico. Nemci se niso spustili neposredno v Kostanjevico. Po pripovedovanju Natalije Je-

6. oktobra 1943 so Nemci napravili tale posnetek; razvili so ga v Kanalu, predstavlja pa nemškega vojaka na položaju, ki strelja proti Kostanjevici pri Ligu

rončič rojene Paravan, doma iz Čolnice in še nekaterih drugih očitancev, med njimi tudi Bernarda Gregoriča Stojana, komandirja čete v Soški brigadi, ki je s skupino partizanov, oboroženih samo s puškami, nemočen ogledoval z nekega vrha nad Nekovem sovražnikov napad, so Nemci napadli šolsko poslopje izza Kremča, iz križišča ceste za Nekovo Lig in Kambreško. Ko so Nemci ugotovili, da so udarili v prazno, so pobesneli in se

razjarjeni pognali v Kostanjevico, ki jo ni branila nobena partizanska enota. Poleg šolskega poslopja so požgali še 21 zgradb (hiš in gospodarskih poslopj). V vrvežu sovražnikovega naskoka sta za posledicami streljanja bila ubita domačina Anton Blažič in Antonija Tomažič. Vaseškega učitelja Franca Mavriča, domačina Alojza Jerončiča in Franc Blažiča ter še nekaj drugih oseb so Nemci aretirali in jih odpeljali v zapor.

Iz dnevnika Justine Jagodič

Oh, kako je dolga pot

(nadaljevanje)

Nocoj (16. maja 1945) smo prenočile v vasi Zenion, ki je nepoškodovna na širni valoviti pokrajini, z lepo urejenimi kmečkimi hišami. Dve domačiji sem si ogledala, ena lepša od druge, vsaka po svoje urejena. Slovaka prideta za nami. Skupaj prenočujemo. Vojaki nas pridejo legitimirati. Drugo jutro, 17. maja, sem sama odšla zelo zgodaj, ker se ne morem voziti s kolesom. Pokrajina tam prehaja v borove, umetno nasajene gozdove. Vmes so desetmetrski varnostni pasovi brezovih nasadov za varstvo pred požari. Ampak gozdovi so pusti, čisto nemški. Drevesa v ravnih vrstah, kakor vojaki, in brez vsakršne podrasti. Naši gozdovi so poezija, pojoča pesem narave, polni cvetja in cvetočih grmov. Nasproti mi pripelje pet kolesarjev. Eden stopi k mojemu kolesu, potiplje sprednjo prazno gumo, pa ne reče ne bev ne mev in vsi skupaj odpeljuje naprej. Brez pozdrava, brez besede. Tudi za pogumnega človeka je na samotni cesti sredi gozdov tako srečanje zelo moreče. Ko me Vojna in Mija dohitita, menjava z Vojno kolesi do mesteca Rothenburg. Ona peš, jaz na njenem kolesu. Zagledam Poljaka, da je odvrzel žensko kolo in prisedel k znanec na voz. Mija ga brž pobere. Veriga je izskočila, balanca je zvita, sprednja guma prazna. Popravimo ga. S prazno gumo se pa veselo vozim po asfaltirani cesti kakšni štiri kilometre daleč v klanček. Tam počivamo pod košato lipo. Mija in Vojna skrijeta svoji kolesi, jaz pa popravljam svoje. Kar pripeljeta mimo dva vojaška vozova in grobijani mi vzamejo kolo. Nobena prošnja ne zaleže. Kmetica, ki se je pravkar vrnila domov,

nam skuha kosilo, meni pa prepusti voziček na treh kolesih. Ustavimo kamion, ki nas potegne v Gorlice. Tam je strašna gneča beguncev. Povsod so nabiti plakati: Zabiraj mašinki. In da bo vsak pri priči ustrelen za krajo in ropanje. Pozneje sem zvedela, da so ustrelili interniranko, ko je v gradu nekaj vzela. Gorlice so veliko, lepo mesto z renesančnimi stavbami ob Nisi, glavno mesto Lužiških Srbov, s sto tisoč prebivalci, s tovarnami sukna in strojev. Vojna jih ni posebno prizadela. Na velikem trgu sem videla transporte nemških ujetnikov v štiri stopih. Ob lepih drevoredih se cesta vzpenja v klanec. Na griču pa stoji veličasten star grad. Za njim se skoraj konča mesto in odpre es lep pogled na vzpetino Landeskrone, podobno naši Šmarni gori.

Moramo prek lesenega mostu, kjer pobirajo kolesa. Dogovorimo se, kje se dobimo, nato obe zdrkneta za hrbtno stražarja, medtem ko se ta z nekom pogovarja glede kolesa. Meni se z vozičkom ne posreči priti za njima. Stražar me ne pusti čez, ker ta most ni za pešce. Moram daleč nazaj na drug most. Ko pa pridem na dogovorjeni kraj, ju ne najdem. Neka ženska me slabo informira o poti v Žitavo. Pridem skoz mesto, ampak proti Reichenbachu. Torej spet nazaj! Najmanj eno uro daleč z vozičkom. Potem se v opoldanski vročini vrnem na dogovorjeni kraj. Vojna in Mija sta me čakali, vendar smo se zgredile, ker je moja hoja gotovo trajala več ko dve uri. Ostanem sama z bornim nahrbtnikom in vozičkom. Potem mi pameten možki pokaže most in cesto v Žitavo. Na široki asfaltirani cesti spet srečujemo velikanske ruske tanke, po dvanajst do štirindvajset zapovrstjo. Gose-nice se jim svetijo v soncu kakor ostra rezila. Umikam se jim s ceste z bornim vozičkom, na katerem vozim vse svoje premoženje. Svet se trese, sonce žareče pripeka in gumijasti podplati me pečejo na nogah. Že-

ja me, utrujena sem. Že sem deset kilometrov iz mesta v Deutsch Osegu in še zmeraj ni sledu o Vojni in Miji. Ko se potem po daljšem času le dobimo, mi Vojna pove, da je skoraj znorale, ko me je brez uspeha iskala. Promet postaj čedalje gostejši, vojaški vozovi, tovorni kamioni, tanki v obe smeri. Pridem skoz Nikrisch. Na križišču me vojaška straža napoti na levo stransko cesto v Radmiritz, rekoč: »Eto ne doroga pro te.« Na vprašanje o dveh kolesarkah ne dobim odgovora. Sama sem prepričana, da morata biti kje tu ob glavni cesti. Možakar je prileten in pravi, da je Ukrajinec in da ga ni nihče vprašal, ali hoče vojno. Privlečem se v Radmeritz z lepimi vilami. Gospe se sončijo na vrtu, kakor da ni ne vojne ne grozot na svetu. Poprosim za prenočišče, pa mi pokažejo pot naprej, v gostilno. Ampak ne premorem niti beliča. Vse moje premoženje je dvajset ameriških cigaret. To gospodinja v gostilni tudi povem. Niti vedela nisem, kakšne devize so to. Postreže mi z izdatno večerjo, z juho z osvenimi kosmiči, s snažno podstrešno sobico in s krepkim zajtrkom z mlekom, belo kavo in kruhom z maslom. Pred večerjo pride k meni civilno oblečen nemški vojak in mi nasvetuje najbližjo pot na železniško postajo, tri kilometre in pol daleč stran. Spala sem slabo, bližanje, grom in nevihta s točo, da sem morala zapreti okno. Bilo je hladno, a sem se potila od izčrpanosti. Na smrt sem utrujena, stopala me skelijo od trde ceste, saj sem prehodila okoli 35 kilometrov, pa še z avtom okoli 18 kilometrov. Tako se je usodno končal moj 17. maj.

Drugi dan, 18. maja, se nadaljuje moj križev pot. Vojne in Mije še zmeraj ni od nikoder. Mislila sem že zgodaj na pot, pa mi je gospodinja prošnja, da bi smela jutraj že ob petih na glavno cesto proti Žitavi, da bi se sešla s svojo tovarišijo, odbila, češ da vstajajo šele ob pol sedmih. Ampak do Ži-

tave je 24 kilometrov, zato se odločim rajši za Sindenberga (Zawidów), le dobre tri kilometre stran, od koder vozi vlak v Reichenberg in naprej v Prago. V jasnem jutru hodim po prelepi lužiški pokrajini. Kakor da se je vojna sploh ni dotaknila. Močne kmetije s številno živino. Med potjo srečam štiri Jugoslovane, ki gredo nazaj v Gorlice po potna dovoljenja, da jih ruska vojska ne bi pobrala. Pridruži se mi preoblečen nemški vojak in ko zasliši topot prihajajočih nemških umetnikov, izgine kakor kafr. Prav pred nosom mi odrblizga vlak, da moram čakati do sedmih zvečer. Na travniku pred postajo je gneča beguncev. Čehi izganjajo iz svoje dežele vse, kar se je med vojno zateklo v to obljubljeni deželo, ženske z otroki, stare žene. Svoje stvari preložim z vozička v dve torbi in nahrbtnik, voziček pa prepustim stari Nemki, begunki iz Gorlic, kamor je namenjenih veliko beguncev s prtljago. Krajevna oblast je takoj organizirala skupno kuhinjo zanje. Za kosilo je delila okusno skuhano kisló zelje, zvečer pa juho in kavo. Dan preležim in prespim in pišem dnevnik. Proti večeru si v senci pod košatim drevjem nasproti postaje skuham kruhovo juho, ker pri kotlu ne pridem na vrsto, potem pa se zgnetem v nabito polni vlak. Od sedmih do pol desetih se vozimo z vmesnim postajanjem iz Zawidowa v Reichenburg. Tu ostanem kar na peronu. Pridem k mlademu litvanskemu paru. Dasta mi kos mlečnega kruha z mastjo. Opolnoči se z enim od vlakov odpeljeta, meni pa ostane vsa klop, da lahko spim z nahrbtnikom pod glavo. Ob pol štirih se preselim na vlak, ki ga sestavijo, in ob tride-trt na pet se odpeljemo proti Pragi. Sopotniki so prijazni. Eden izmed njih je bil med prvo vojno tri leta v Ljubljani. Pripoveduje mi o dogodkih tu. V Turnovu se presedemo na drug vlak. Na postajah so velike zamude.

Fojbe – kakšna je resnica?

Ne mine niti eno zborovanje ali srečanje, ki ga organizirajo desničarji v Trstu, da ne bi govorili tudi o fojbah, to je o kraških jamah, kamor naj bi menda partizani zmetali več tisoč pobitih italijanskih rodoljubov, med katere prištevajo seveda tudi in predvsem fašiste. Vprašanje fojbe in nejasnosti okoli njih skratka služijo protislovenskim revanšistom kot glavni argument za protislovensko gonjo na Tržaškem, pa tudi v ostalih krajih v Italiji, kjer živijo Slovenci.

Ne nameravam se spuščati v to, kakšna je dejanska resnica glede teh fojbe. Med nji-

mi je najbolj razvpita bazoviška jama, ki so jo v času zone A raziskali tudi zavezniki. V njej so našli nekaj trupel v nemških uniformah ter le dva civilista. Torej če so zavezniki raziskovali te kraške jame, pri njih nedvomno obstajajo tudi dokazi, kakšen arhiv. Ob umiku JA iz Trsta so odpeljali menda v Ljubljano, v Jugoslavijo, tudi arhiv o delovanju JA in drugih jugoslovanskih forumov na Tržaškem.

Na naši strani meje pa se o vsem tem molči. Zakaj ne odpremo in damo v javnost arhive, ki bi razjasnili to vprašanje, ne glede na to,

kakšna je bila dejanska resnica? Zaradi našega molka o fojbah revanšisti zadevo še bolj potencirajo, nasedajo pa jim predvsem mladi ljudje.

Ob vsem tem menim, da je skrajni čas za razkrivanje resnice, četudi bi na dan prišla tudi kakšna stvar, ki nam ne bi mogla biti ravno v ponos. Upoštevati je treba, da so bile takrat rane, ki so nam jih zadali okupatorji, med njimi ravno italijanski, še sveže in skeleče. Kar pomislimo na Gornars in Rab, in na vse tiste znane in skupne grobove, ki jih je pustila za seboj italijanska okupatorska vojska v Sloveniji in dru-

gih predelih Jugoslavije! Množično so pobijali vse po vrsti, tudi otroke, starčke in žene, požigali in ropali imetje, predvsem na podeželju.

Tega nisem navedel zato, ker bi imel kakšne revanšistične namene ali da bi to očital in naprtil vsem Italijanom. Hočem le spomniti na tisti star pregovor, ki pravi Kdor se je veter, žanje burjo. Ta pregovor v tem primeru sicer velja obratno in bi se lahko glasil: Sejali ste burjo – poželi vetrič...

Ne glede, kaj se je zgodilo v preteklosti, tega ne smemo zlorabljati v sedanjosti kot argument za podžiganje nizkotnih šovinističnih strasti, še posebej ne med mladimi.

Žarko Žbogar

Maratonci do Hleviš

Planinski maraton Pavla, ki ga organizira Planinsko društvo Idrija, je bil letos že petič po vrsti. Pred štirimi leti so se pri planinskem društvu domenili, da bodo v spomin na partizansko bolnico Pavlo v Trnovskem gozdu, kjer so komaj še sledovi nekdanjih barak, organizirali tekmovalni pohod, ki pa je le en izmed ciljev. Maraton, kot so ga poimenovali, ima predvsem namen popeljati mlajše, ki bi se seznanili, v kakšnih razmerah je delovala partizanska saniteta.

Letos je bila na predlog udeležencev prejšnjih maratonov nekoliko spremenjena proga. Seveda poteka še vedno iz Idrije po dolini Bele do nekdanje bolnišnice Pavle, s ciljem pri planinski koči na Hlevišah. Tu jih je letos pričakala dr. Pavla Jerina-Lah, ki je prvim, ki so v velikem deževju prispeli na cilj, izročila priznanja in se zahvalila za sodelovanje.

Janez Jeram

Alojz Skol

Od nekdanjega komandirja štabne patrulje v Tomšičevi brigadi, Lojzeta Skola iz Sp. Jelenj, smo se poslovlili maja v Doleh pri Litiji. Rodil se je pred tridesetimi leti. Lojze in njegov brat Polde sta se že kmalu po nemški okupaciji 1941. leta vključila v organizirano delo OF na svojem terenu. Zaradi nasilnega izseljevanja prebivalstva iz teh krajev sta se umaknila na italijansko stran v Mirno na Dolenjskem, kjer sta nadaljevala aktivistično delo vse do vstopa v Tomšičevo brigado konec 1942. leta. Kot izredno pogumen je postal komandir štabne patrulje in bil sprejet v partijo. Po vojni je bil član okrajnega komiteja ZKS Trbovlje, organiziral je obnovo požganih domačij, skratka, postal je glavni organizator napredka v teh hribovskih krajih. Več kot deset let je bil predsednik občine Dole pri Litiji. Za svojo prizadevnost v boju in za aktivno družbenopolitično delo je prejel več odlikovanj, kot član izbrane delegacije najzaslužnejših slovenskih predsednikov občin pa ga je sprejel tudi predsednik republike tovariš Tito.

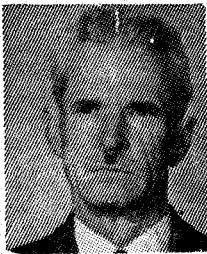
Alojz Brezec

Januarja smo se na Velikem Ubeljskem poslovlili od krajana in borca NOV Alojza Brezca, rojenega 1908. leta. Otroštvo in mladost primorskega rodoljuba, kakršen je bil, sta šla mimo njega tako, kot da ju ni bilo. Z NOB je bil povezan že 1942. leta. Aktivno in organizirano je vstopil v NOV pred 9. 9. 1943. leta, in sicer v vrste oborožene sile VOS - OF. Pri izpolnjevanju dolžnosti je bil zajeht in interniran v Avstrijo, kjer je s sodelavci organizirano sabotiral; srečno je pobegnil ter se v domovini ponovno vključil v delo za NOB. Tudi po vojni je pomagal pri graditvi domovine. Za svoj prispevek k osvoboditvi je bil odlikovan, med drugim tudi s priznanjem - listino in plaketo VOS - OF SR Slovenije.

Ivan Bergant

Rodil se je 1899. leta v vasi Spodnja Luša nad Škofjo Loko. Med vojno je bil kot cestni delavec zaposlen na Ljubelju, kjer so 1943. leta interniranci začeli graditi predor. Povezal se je s simpatizerji in aktivisti OF. Zbiral je hrano, cigarete in drugo in skrivaj dostavljal internirancem. Po vojni je bil aktiven v borčevski organizaciji. Od njega smo se poslovlili v Trzinu.

Anton Šuler

V drugi polovici marca smo se številni znanci, prijatelji in soborci na pokopališču v Pišecah poslovlili od Antona Šulera, borca Kozjanskega odreda. Rodil se je pred šestdesetimi leti v Podgorju pri Pišecah. Okupacija ga ni našla nepripravljenega. Ko so se pojavili prvi aktivisti, ki so se jali odpor proti okupatorju, se jim je pridružil. Pomagal je NOG, kot aktivni borec pa se je vključil v borbene vrste julija 1944. Bojna pot ga je vodila po Orlici, Bohorju in vse do Jurklostra. Za svoja junaška dela je bil odlikovan.

Alojz Ivanjšek

Rodil se je v kmečki družini maja 1915. leta. Okupator ga je pregnal iz svoje zemlje, zato je začel sodelovati s prvimi aktivisti NOB. Septembra 1944. se je aktivno pridružil borcev Kozjanskega odreda, v katerem je bil do konca vojne. Od njega smo se poslovlili na pokopališču v Arčičah.

Ivanka Raztresen

Konec maja je nenadoma umrla 64-letna Ivanka Raztresen iz Trzica. Z delom KPJ je bila seznanjena že pred vojno, junija 1941. pa je postala terenska aktivistka in obveščevalka. Zaradi izdajstva je bila avgusta aretirana in zaprta v begunjskih zaporih, v začetku 1942. leta je bila prepeljana v Ravensbrück.

Peter Ličar

Na pokopališču v Idriji smo se maja poslovlili od Petra Ličarja, rojenega 1902. leta v Gorenji Trebuši. Leta 1921 je bil vpoklican v italijansko vojsko. Kot narodno zaveden Slovenec je tako spoznaval izkoriščevalske in osvajaške namene italijanskega fašizma. Že jeseni 1942. je vodil prve skupine partizanov preko Vojskega, Gorenje Trebuše in Čepovana. Pomagal je zbirati in prenašati različen tehnični material in hrano za partizane. Januarja 1943 je vstopil v Gradnikovo brigado. Dva krat je bil ranjen. Po okrevanju je bil konec 1944. leta premeščen k Narodni zaščiti. Za svoje zasluge v NOB je prejel več odlikovanj.

Alojz Petrič

V Celju je po dolgi bolezni maja umrl borec Alojz Petrič, rojen 1924. leta v Gradišču pri Vipavi. Januarja 1943 je bil interniran v Italijo, septembra istega leta pa je vstopil v NOV. Bil je v 2. četi 2. bataljona brigade Ivana Gradnika. Leta 1944. je bil na Črnem vrhu ranjen. Nato je bil do konca vojne v VDV. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah na terenu. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan.

Ivo Adamčič

Aprila je umrl Ivo Adamčič, interniranelec iz Šmartna pri Litiji in dolgoletni predsednik krajevne organizacije ZB Šmartno. Rodil se je 1921. leta na Ustju. Vojna ga je zatekla v rudarskih revirjih, kjer je bil zaposlen. Sam mojster jim je bil zgled sodelavca NOG. Vedel je, da je na Ustju pri Mariboru skrivno skrito orožje. Skupaj s kasnejšim narodnim herojem Tonetom Okrogarjem-Nestlom je hodil po to orožje in skupaj sta delala v isti delavnici. Večkrat se je sestajal s Tončkom Čeč in Vero Šlander. Po izdaji je bil odpeljan z ostalimi Zagorjani in Trnovelčani v zapor, najprej v Trbovlje, potem v Celje, Maribor, nazadnje v koncentracijsko taborišče Dachau. Skupaj s trinajstimi Slovenci je bil 1944. leta poslan v taborišče Lublin na Poljsko. Od tu je s kolono prišel peš v Auschwitz, februarja 1945 pa je odšel v taborišče Gross-Rosen in nazadnje v taborišče Mauthausen.

Milan Osojnik

Soborci in sodelavci koroških partizanov smo se septembra poslovlili od Milana Osojnika, komaj dobrih deset dni za Ivanom Uraničem in še ne pet dni za tem, ko smo mu poleg dolžnosti predsednika komisije naložili še dolžnost podpredsednika Skupnosti koroških partizanov. Obenem smo mu napovedali, da ga bomo na prvi naslednji skupščini predlagali za predsednika.

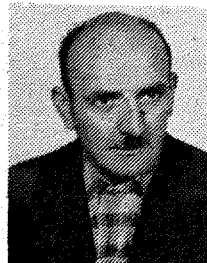
Bil je izjemen partizanski delavec. Prav posebej se je izkazal kot uspešen obveščevalec pred in med akcijo v Solčavi decembra 1942. ter ob napadu Koroškega bataljona na Mežico aprila 1943., ko je kot legalni obveščevalec omogočil, da se je bataljon po akciji skoraj brez žrtev prebil iz goste nemške obkolitve. Po tej akciji sta se oba z materjo več kot mesec dni skrivala pred Nemci v bunkerju. Takrat je prvič zaprosil, naj ga sprejmejo v četo. Partizanom pa je bilo njegovo delo obveščevalca-kurirja in prenašalca raznih potrebščin bolj koristno.

Zivel je s partizani, med partizani in za partizanstvo. Njegova mladost je bila mladost koroškega samorastnika, zraslega v Golobovi bajti pod Peco, v krogu družine, ki je bila prva in najbolj zanesljiva partizanska javka in toplo zatočišče koroškim partizanom. Očeta so mu že tedaj odpeljali v taborišče, od koder se ni vrnil. Kruta smrt ga je odtegnila novih dolžnosti, nam pa zapustila nenadomestljivo vrzel.

Edi Cerkvenič

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se maja poslovlili od aktivista in borca NOV Edija Cerkveniča.

Krajevna organizacija ZB NOV Podutik v Ljubljani se je pred nedavnim poslovlila od svojih treh zvestih krajanov in soborcev:

Tineta Korna

Rodil se je v dolini Draga na Gorenjskem, toda življenje je bilo zanj vse prej kot lepo. Komaj mu je bilo tri leta, je ostal brez mame, sam, sirota med begunjskimi kajžarji in kmeti. Nič ni imel, razen golega življenja, trde volje do dela in ljubezen do planin, kamor je večkrat zahajal.

V NOB se je Tine vključil že leta 1941. Bil je s puško v roki v spopadu s več kot desetkrat premočno italijansko sovražno enoto na Žirovskem grabnu; z italijanskimi in nemškimi sovražniki se je tolkel tudi leta 1942 in 1943. Znašel pa se je v ujetništvu, okusil je gorje taborišča v Nemčiji. Ko se je leta 1970 upokojil, je v krajevni skupnosti Podutik opravljal dela za potrebe krajevne samouprave. Bil je priljubljen krajan. Za zasluge v NOB in po vojni je Tine prejel vrsto družbenih priznanj, med njimi tudi orden zaslug za narod s srebrno zvezdo, medaljo za hrabrost ter znak OF. Od njega smo se poslovlili na pokopališču v Dravljah pri Ljubljani.

Tone Pilpaher

Tudi življenjska pot Toneta Pilpaherja, od katerega smo se poslovlili na Ljubljanskem Zalah, ni bila lahka. Rodil se je v vasi Luterje pri Celju, kjer je preživel tudi svojo mladost. Leta 1941, ko mu je bilo 25 let, je bil kot mnogi štajerski fantje in moške mobiliziran v nemško vojsko, ki ga je takrat prignala na tedanje vzhodno fronto, pred Mosko.

Ko se mu je ponudila priložnost, se je prebil na drugo stran fronte črte. Prijavil se je v pravkar ustanovljeno jugoslovansko enoto in je kot borec Rdeče brigade štel kilometre preko Ukrajine, Romunije, Srema nazaj v svoj domači kraj. Po vojni so se razmere spremenile. Tone se je izučil

ča, rojenega 1916. leta v Trstu. Med NOB je bil nekaj časa terenski aktivist, od marca 1945. leta do konca vojne pa borec bataljona Franc Rozman.

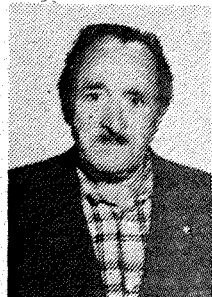
pleskarske obrti, vendar poklica zaradi šibkega zdravja ni dolgo opravljal. Zaposlil se je v Narodni banki kot vratar. Bil je pošten, zagnan do dela in med krajani priljubljen. Nekaj let družinske sreče je šibko zdravje ohranjalo, vendar smrt ni dovolila, da bi naš Tone še bil med nami.

Lojze Skopeč

Na pokopališču v Dravljah pri Ljubljani smo se poslovlili od 80-letnega Lojzeta Skopca. Izučil se je kolarskega poklica, ki ga je pred drugo svetovno vojno z ljubeznijo opravljal. Vse težje razmere so bile tudi za Lojzeta odločujoče. Po izbruhu druge svetovne vojne zanj ni bila težka odločitev iti med prve partizane borce, najprej v Narodni zaščiti, leta 1942 pa v Dolomitskem odredu oz. v njegovem 1. bataljonu. Doživel je tragičen konec tedanjega Dolomitskega odreda v ognju Belške grape marca 1943, ko je v skrajno nemogočem položaju padel v roke sovražnika. Ostal je živ, kot ujetnik pa je bil obsojen na dosmrtno ječo v Italiji. Po kapitulaciji Italije je okusil tudi nemška taborišča. Po vrnitvi v domači kraj je našel le pogorišče, kjer je nekdo stal dom. Začel je znova, ustvaril si je dom in družino. Za sodelovanje v NOB in zasluge po vojni je tudi Lojze prejel številna družbena priznanja: Orden zaslug za narod z zlato zvezdo, zlati znak OF in druge.

Združenje borcev NOV Kotlje sporoča, da je tik pred dnevom zmage umrl borec Gubčeve brigade in njihov član, ANTON BRUSNIK iz Kotelja na Koroškem.

Sporočila

Pismo iz Sovjetske zveze

Koroška partizanka Kati, Ekaterina Koloniec (Novoje Zaporožje, Prvomajska 77) je poslala Področnemu odboru koroških partizanov v Ljubljani, iz Sovjetske zveze naslednje pismo:

Dragi tovariši!

Prejela sem vaše pozdrave, zelo sem vam hvaležna. Nisem mislila, da se me boste še kdaj spomnili. Nič ni bolj prijetno, kot sporočilo o davni preteklosti in času naše mladosti, še posebno na tak dan. Upam, da so vsi tovariši iz bataljona še ostali taki, kakršne sem zapustila, ko sem odpotovala domov. Čas neusmiljeno teče, dogodki se menjajo. Še enkrat, hvala vam.

Napisala sem pismo, ki ga nisem utegnila odposlati. Obenem z današnjim prepisujem tudi prejšnje pismo. Če pisanje ne bo prišlo na naslov, naj gre v arhiv. Imam dvoje vprašanj, pri katerih vas prosim za pomoč:

V marcu ali v začetku aprila (1945) je kurir Janez pripeljal v bataljon Rusa Ivana, čigar primka se ne spominjam. On in še drugi so se spustili iz aviona, da bi se priključili enotam Rdeče armade pa so se porazgubili. Kljub Ivanovi prošnji, ga tja ni bilo mogoče poslati, zato je ostal v bataljonu. Stali smo ob reki in mostu, časa in kraja se ne spominjam, kjer smo razoroževali Nemce. Nekateri so odmetavali orožje in bežali čez most, le gestapovci in vlasovci so se upirali do večera. Ko se je stemnilo, smo se ob signalu z zeleno raketo umaknili čez most v nekakšen grad ali samostan. V tej borbi je padel Ivan. Njegovi borcem pa ga še vedno čakajo z mislijo,

da je pogrešan in da še nekeje živi. Če je komurkoli znan njegov priimek in kraj, kjer so bili tisti boji, mi, prosim, sporočite.

Moja druga prošnja se nanaša na Gromko Lido Mirotajevno. Morda je kje v arhivu kakšen podatek o njej? Nemci so jo odpeljali z nami, domov pa se ni vrnila. Slišala sem, da je šla v partizane in bila nato ujeta, bila je v Lepeni pri Železni kapli, v partizane pa je menda odšla v jeseni 1944. Večkrat grem v Peščeni Brod v Kirovogradski oblasti. Tam srečam njeno mamo, ki je zelo stara in še vedno čaka hčerko. Ne vem, kaj naj ji rečem. Če boste odkrili kaj o Lidini usodi, napišite meni. Za vsako novico, dobro ali slabo, vam bom od srca hvaležna.

Oprostite, da sem pismo napisala v ruskem jeziku. Nimam slovarja, da bi zmogla pisati slovensko, čeprav slovenščino berem brez tolmača. Prebrala sem knjigo Karla Prusnika »Gamsi na plazu« in drugo knjigo »Tanka« (?). Tudi časopis sem prebrala in ga še vedno prebiram. Dali so mi ga leta 1980, za dan borca. Tam je bil članek Djugoviča (?) in naše fotografije. Takrat smo se srečali na Krimu. Zelo mi je žal, da se z vami ne morem sporazumevati v slovenskem jeziku.

Vse najboljše vam želim, bodite zdravi in srečni,

Kati

Z onstran Karavank:

Bo napovedano tudi uresničeno?

Dr. Alois Mock, avstrijski vicekonzul in minister za zunanje zadeve, je pred kratkim v okviru celovskega lesnega sejma (na njem so sodelovala tudi naša podjetja) sklical z novinarji tiskovno konferenco. Ko so ga spraševali o položaju slovenske narodnostne manjšine, je za odgovore porabil skorajda četrt časa, kolikor je trajala konferenca.

Povedal je, da je moč pričakovati, da bo šolsko vprašanje dokončno rešeno 1988. ali pa v začetku 1989. leta. Poudaril je tudi, da je treba za Koroško najti rešitev in da je to občutljiva tema. Zaradi tega je zanjo treba imeti potreben čas, dialog in argumente. Ta problematika naj tudi ne bi bila predvolilna tema v Avstriji.

Zdi se, kakor da so to vzpodbudne besede. Poznavalci razmer v zamejski Koroški pa mislijo drugače. Doslej so bili, zlasti Slovenci, že nič kolikor-krat razočarani. Eni in drugi se sprašujejo, ali bodo te besede z vsebinske strani tako tudi uresničene. Ne gre namreč prezreti tudi tega, da so posamezni predstavniki z avstrijske strani že velikokrat, ob raznih priložnostih in srečanjih (tudi z našimi in pri nas) na račun manjšinskih pravic (tudi dvojezičnega šolstva) iz mednarodne avstrijske pogodbe, čigar podpisnica je tudi naša domovina – povedali tudi veliko lepih besed. Kaj pa je bilo od tega uresničeno.

Podoba je, da se s problemi slovenske in seveda tudi gradiščanske narodnostne manjšine v sosednji Avstriji vrtijo v nekem začaranem krogu. Da je to res, priča pobuda (podobnih je bilo seveda še več) predstavnikov Narodnega sveta koroških Slovencev (ena izmed osrednjih slovenskih organizacij na Koroškem), ki so pri Republiški konferenci SZDL Slovenije predlagali »koroške

pogovore«. S tem so hoteli, sodeč po besedah Franca Wedeniga, tajnika Narodnega sveta, sprožiti, da bi tovrstno problematiko ali pa njeno rešitev premaknili z mrtve točke.

Tovrstna dejanja se poslej odvijajo pri zvezni vladi, se pravi na Dunaju. Dr. Hilda Hawlicek, ki je postala v novi avstrijski koalicijski vladi kanclerja dr. Franca Vranicekega ministrice za pouk, kulturo in šport, je aprila letos v Borovljah obiskala dve šoli. Takrat je novinarjem izjavila, da ne priznava nobene rešitve o šolskem vprašanju, ki bi bila proti Korošcem, in da naj tudi Slovenci sodelujejo pri delu Zvezne pedagoške komisije. Pri tem je bila optimistično razpoložena. Povedala je tudi, da je treba izboljšati šolski pouk za vse otroke. Zelo jo je razveselilo dejstvo, da je naraslo število prijav za dvojezični pouk.

Pri njenem delu je, po našem mnenju, zazreti vztrajanje, kot članica socialistične stranke pa je pri tem pogumna. Rekla je, da bodo v okviru ustanovljene zvezne komisije iskali rešitev tudi s Slovenci, predvsem pa bodo odločitev pedagoško utemeljili.

Nekateri nasprotniki pa si pri svojem (tudi politično obarvanem) delovanju dovolijo marsikaj, čeprav se med seboj stranke prepirajo. Toda, ko pa se je treba zapoditi in napadati našo slovensko in gradiščansko manjšino, morda pa še koga, so pri tem »boju« neverjetno enoti.

Najbrž gre pri tem najdlje dr. Jörg Haidner, predsednik svobodnjaške stranke, ki ga označujejo za nacionalsocialističnega razgrajalca in ne – pravega Avstrijca. V njemu svojstveni zavzetosti se je, seveda na grob način, lotil zvezne komisije. Le-ta se po naročilu kanclerja dr. Franca Vranicekega ukvarja

z ureditvijo dvojezičnega šolstva na avstrijskem Koroškem. Pri tem je bil še kako divji, češ da ta komisija naj ne bi upoštevala deželno koroškega pedagoškega modela. Strokovnjaki pa opozarjajo, da ta sploh ni utemeljen, saj po svojem bistvu predstavlja ločevanje med slovensko in nemško govorečimi otroki.

Zelo težko se je znebiti vtisa, da je nacionalističnim krogom v Avstriji »ljubše«, da bi bili po posameznih šolah tako imenovani »čisti« razredi, kakor pa da bi imela naša sosedna dolocena ugled v tujini.

Jörg Haidner pa ne miruje. Menda si je v svoji vehemenci privoščil tudi konflikt z Leopoldom Wagnerjem, koroškim deželnim glavarjem. Takšen razgrajanje pa ima še precej ostalih privržencev. So pa prav po svoje značilna njihova stališča, zlasti kadar gre za manjšinska vprašanja. Takole jih branijo; čemu se sploh o teh stvareh pogovarjati, ko pa smo sredi suverena avstrijskega ozemlja (seveda s poudarkom),

saj vendar gre na »čisto« Koroško.

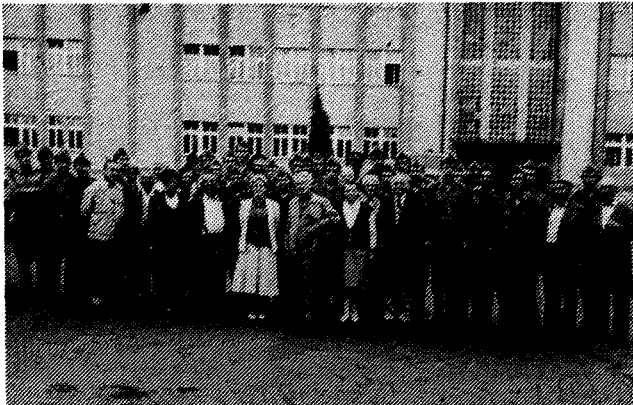
Na že omenjeni konferenci je Mock opozoril, da ima prijateljsko sožitje veliko politično prednost. To je sicer zelo lepa in pomembna izjava, vprašanje pa je, ali bo tudi kaj zalegla pri reševanju dvojezičnega šolstva. Po nekaterih izračunih naj bi za uveljavitev, imenujemo ga pedagoški predlog, ki ga pripravlja Zvezna komisija, potrebovali še okrog 40 milijonov šilingov, ker bi morali na novo zaposliti še 70 učiteljev.

Zaščita in napredek slovenske manjšine v Avstriji potemtakem že zdavnaj ni več lokalno politična zadeva, recimo koroške deželne vlade, temveč ena izmed osnovnih nalog avstrijske republike.

Ali bo res start na Bledu, kot je takrat ob obisku z Brankom Mikuličem, predsednikom zveznega izvršnega sveta, izjavil dr. Franc Vranický?

Upanja so, ne izključujemo pa tudi presenečenj.

Drago Miklavc

Vezisti NOV in JLA so se takole skupno slikali na dvorišču vojašnice v Kranju.

Dan vezistov

Vezisti NOV Gorenjske so praznovali 26. september, Dan vezistov skupno z vezisti JLA v vojašnici Stane Žagar v Kranju. Dan pred praznikom je bil najprej sprejem v klubski sobi, kjer je udeležence srečanja pozdravil major Rašo Mihajlovič, načelnik za zveze te enote. Sledil je pogovor z vojakmi, pri katerem so borci NOV pripovedovali o svojih izkušnjah, ki so jih pri vzgoji in vzpostavljanju zvez nabrali v enotah NOV in POJ. Mladi vojaki so z zanimanjem sledili pripovedovanju in se na koncu zahvalili za povedano in za vzpodbudne besede. Nato so borcem NOB pokazali nov kabinet, za učenje radiotelegrafije, na dvorišču vojašnice pa so si ogledali moderna vozila in naprave za vzpostavljanje zvez na terenu. Slovo je bilo prisrčno.

Borci NOV so predstavnike vezistov povabili na svojo letno skupščino, ki jo bodo imeli 28. oktobra ob 10. uri v prostorih pošte v Kranju. Ob tej priložnosti bodo podelili jubilejna delovna priznanja ter si ogledali novo telefonsko centralo na Planini v Kranju.

Branko Blenkuš

Veselite do dela, veselje do življenja

V bližini mojega doma v Slovenski Gradcu stanuje invalidka Jožica Pokrznik. Večkrat jo obiščem, malo poklepetava, pa tudi pomagam ji rad, kadar kaj potrebuje. Tudi tokrat sem jo obiskal, vendar z namenom, da bi mi kaj več povedala o sebi, kako živi na svojem invalidskem vozičku.

»Invalidka sem že od rojstva. Imela sem tumor na hrbtenici. Operirali so me, ko sem bila stara eno leto, operacija pa ni uspela. Tako se je začela moja pot iz bolnišnice v bolnišnico, pomagati pa se ni dalo kaj dosti. Največja ovira pri vsem tem je bila, da sem kmečka hči, ker kmetje takrat še niso bili socialno zavarovani. Tudi jaz nisem bila zavarovana in mi je občina plačala le najnujnejše zdravljenje. Niso pa me dali v kakšen zavod, da bi lahko obiskovala šolo. Doma so me učili brati in pisati, tako da sem kmalu spoznala lepoto pisane besede. Brala sem zelo rada, saj sem bo branju doživljala vse to, za kar sem bila v življenju prikrajšana.

Ko sem bila stara 26 let, mi je uspelo, da sem prišla v delovno-varstveni zavod, kjer sem se zaposlila in tako postala ekonomsko samostojna. Koliko mi je to pomenilo, se ne da povedati; delam in da imam svoj zaslužek, da sem enakovredna z vsemi drugimi delav-

ci, da tudi jaz dosegam normo kot zdravi, čeprav na vozičku. Delala sem pet let, ker pa se mi je zdravje poslabšalo, so me invalidsko upokojili.

Ko sem se po upokojitvi vrnila domov, so se začele največje težave. Kje dobiti primerno stanovanje? Pisala sem prošnjo za prošnjo, pa me sploh niso jemali resno. Še odgovorili mi niso. Tako sem šest let živela doma v hribih, kjer je bilo edino prevozno sredstvo – vprežna živina. Doma sem si z vztrajnim varčevanjem prihranila za lastno stanovanje, vendar pa, ko sem začela iskati stanovanje, nisem našla primerne brez stopnic in tako sem kupila takega s stopnicami, samo da sem prišla v nižino in bolj med ljudi. Srečna pa tudi v tem stanovanju nisem bila, ker sem bila preveč odvisna od drugih ljudi, čeprav moram povedati, da so bili čudoviti ljudje-sosedje in si mi pomagali vedno, ko sem jih potrebovala.

Toda človeka ubija občutek, da je zaradi stopnic tako nemočen in odvisen od drugih. Svoje probleme in težave sem zapala društvu invalidov, katerega članica sem in naletela sem na razumevanje; prav tako so bili razumevalci na stanovanjski skupnosti. Našli so mi pritično stanovanje, v katerem sem res zadovoljna. Pove-

dati vam moram, da je počasi tudi za nas invalide bolje, čeprav nas moti še veliko stvari. Najbolj pa nas moti, da so v vse javne zgradbe še vedno obvezne stopnice in da ni dovolj pritičnih stanovanj za vse invalide.

Zanima me, kako se počutite v tej naši družbi?

»Povem vam lahko, da še kar dobro. Ljudje so dobri in čeprav sem bila toliko odvisna od njih in sem še, nisem izgubila zaupanja v ljudi. Nasprot-

no, na srečo so v manjšini tisti, ki nas invalide gledajo kot kakšno čudna bitja, komajda vredna življenja. V čem ste torej našli neposredni smisel in voljo do življenja?

»Kljub celi vrsti neuresničenih želja in neizpolnjenih sanj sem našla svojo srečo v majhnih stvareh, predvsem v ročnih delih, ki jih opravljam z izrednim veseljem.«

Adolf Ankon

Odmevi

Kje je naš ugled?

Kakor mnoge naše poštene državljane je tudi mene razburila afera v Agrokomercu v Veliki Kladuši zaradi goljufije z nepokritimi menicami. Ta afera je prišla na dan pred kratkim, čeprav so se zlorabe dogajale že dolgo prej, za kar so vedeli marsikateri naši vodilni. Vsi se sprašujemo: zakaj? V teh zapletenih ekonomskih in političnih razmerah, s 150 odstotno inflacijo, se je v naše najvišje forume vpletla mafija, v času torej, ko smo zadolženi do vratu in še obresti ne moremo odplačevati! Pošteni ljudje, ki zaslužimo komaj za vsakdanji kruh zahtevamo, da se krivci za to afero stoletja strogo kaznujejo in da se jim zapleni veliko, neopravičeno bogastvo, ki so ga nakradli.

Kako more nekdo od vodilnih voditi podjetje iz počitniške razkošne vile na morju? V kateri bogati državi to delajo? To je mogoče samo pri nas, kjer je taka demokracija, ki

prehaja v anarhijo, ko nihče ne spoštuje ne zakonov, ne ustave. Saj so celo njihove družine vodilnih zapletene v to afero. Delovni ljudje potrebujemo kruh, za vsakdanje življenje, ne pa razkošnih Peytonov in nikakršnih dinastij.

Kaj pišejo o tej aferi tuji časopisi, se tudi ve. Dobrega nič. Ugled v svetu smo si že davno zapravili s takimi zlorabami, za katere so rekli: »Krivi smo vsi!« Tudi tisti, ki nimamo razkošnih vil, vikendov, mercedesov, avionov, s katerimi bi se vozili domov...

Čakamo, kdaj bodo vodilne kaznovali in jim zaplenili neopravičeno bogastvo. ZKJ si je že davno izgubila ugled zaradi popuščanja in odpuščanja. Titova in naša Jugoslavija gre zaradi takih zlorab, ki prehajajo že v specialno vojno, na naš obstoj in ureditev, rakovo pot. Težko jo bomo obdržali, saj prežijo na nas od vseh strani. To v razmišljanje!

Danica Zidarič

Kako dolgo bomo še dopuščali?

V Dnevniku sem dne 11. septembra prebral sestavek, ki me je močno prizadel. Sestavek citiram v celoti:

»Ugledni nemški liberalni časopis DIE ZEIT je prejšnji teden v obsežnem prikazu nastopa ljubljanske glasbene skupine »Laibach« v Hamburgu ocenil, da gre v resnici za »najbolj grobo provokacijo z neofašističnimi prvini«. Tako Zeit kot tudi pred tem Spiegel ugotavljata, da Laibacha tudi v Veliki Britaniji niso dobro sprejeli, razen neonacistična organizacija Nacionalni front. Umazana protisocialistična in protijugoslovanska propaganda, ki prihaja z gnilega zahoda, ni nikakršna novost. Skrbri nas le to, da so te ocene izrečene v deželi, kjer že

od leta 1933 do neke mere poznajo omenjene prvine«. Konec citata.

Mislim, da ob vsem tem vsaj mi borci ne smemo mirno stati ob strani ter pustiti, da tak ansambel še naprej nastopa ne samo doma, temveč tudi izven naših meja ter propagira neofašizem, ki nam je v minuli vojni prizadejal toliko gorja in žrtev.

Sramota je že to, da je nekdo registriral skupino s takim imenom, ki že samo po sebi dokazuje miselnost in pripadnost njenih članov.

Kje so ob vsem tem naše politične organizacije – ZK, SZDL, ki bi bile prve dolžne ukrepati proti oživljanju fašizma?

Ivan Žunko-Silvo

Nazaj k svečam in krompirju v oblicah?

Vem, kaj je revščina, kaj je priložnostni zaslužek in troje lačnih ust. Spominjam se, da smo jedli kruh le, če je materi padlo kaj več »na roko«, sicer pa je bil naš vsakdanjik ob črni kavi (Kneippovi), največkrat nesladkani in ob krompirju v oblicah. Koruzna moka in zdrob sta bila v stari Jugoslaviji zelo poceni, če si seveda imel denar, da si ju lahko kupil. Zato je bila polenta za zajtrk že predraga... z malo repe ali kislega zelja pa je bila že za obrok kosila... Še danes se spominjam, kako sva si z bratom sama pripravila juho s podarjenimi kruhovimi skorjami in se tako »najedla« za ves dan. Bilo nama je tri in sedem let! Brat, ki je bil starejši, je šel nato h kmetu za pastirja in tako sem bil ves čas sam doma. Naša razsvetljava so bile sveče, tudi še potem, ko sem že nekaj časa hodil v šolo. Petrolejke so bile drage...

Pa obleka in obutev? Spominjam se, da sem nekoč nosil tudi ženske čevlje. Perilo in

obleko sem največkrat dobil v šoli, kasneje pa v mladinskem domu ob Božiču.

Zakaj pravzaprav zdaj to pišem? Zaradi tega, kar se dogaja danes. Vse te nenadne podražitve me motijo. Kar čez noč se podražijo osnovna živila (mleko, kruh, moka...), pa ne le za trideset odstotkov ampak za sedemdeset in več – po večkrat na leto! Ni še dolgo, odkar se je podražil kruh (za 40%), nato spet (za 70%) itd.

Danes imam še dva šoloobvezna otroka in borčevsko pokojnino. Ni lahko nazaj, takorekoč v razmere predvojne Jugoslavije – na krompir v oblicah in k svečam (saj se bo letos tudi elektrika več kot štirikrat podražila).

Ker sem bil sam skromnega vjaven, mi v partizanih ni bilo težko zaradi prehrane, kako pa bo današnji mladini, ki ima takorekoč vsega? Kako bodo sprejemali vse te podražitve, ko so vajeni stipendije, dobre jedade in pijače, cigarete... Vprašam se, kam vse to pelje? Srečko Grašič

Spominska medalja pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«

V počastitev 50-letnice ustanovitve KP Slovenije, 50-letnice prihoda tovariša Tita na čelu z KP Jugoslavije in praznika občine Nova Gorica, je bilo v nedeljo, 13. septembra 1987, v Novi Gorici Partizansko zborovanje in slovesno odkritje spomenika Radu Simoniti, zaslužnemu slovenskemu skladatelju in dirigentu, ustanovitelju in zborovodji Pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«.

Ob tej priložnosti je Domicilni odbor skupnosti borcev pevskega zbora »Srečko Kosovel« v sodelovanju z Odborom moškega pevskega zbora »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine (ki nadaljuje tradicije PZ NOVJ »Srečko Kosovel«) izdal spominske medalje, ki ima za simbol Triglav z zvezdo petokrako (v sredini), spodaj pa morske valove in liro (pri starih Grkih glasbilo s strunami, napetimi na okvir iz dveh ukrivljenih ročic), tj. simbol pripadnosti glasbeni enoti JLA (podoben simbol nosijo na ovratnikih oficirji JLA). Na robu Spominske medalje je napis PEVSKI ZBOR NOV JUGOSLAVIJE 1944-1984, na nahrbtni strani pa napis Constantina (Alžirija) 8. 8. 1943 in Bari (Italija) 11. 9. 1944 ter OBČINA AJDOVŠČINA (domicilna občina) in še številke (od 1 do 200).

Spominske medalje so podelili vsem medvojnimi članom PZ NOVJ »Srečko Kosovel« v Novi Gorici, 13. septembra 1987. Medalje pa je izdelala AUREA iz Celja tako, kot za vse ostale prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOVJ.

našim ljudjem, ki jih je vojna vihra pregnala po svetu. Bila pa je tudi sredstvo za mobilizacijo naših ljudi, ki so se kar zgrinjali tja, kjer so med množico tujih vojakov zaslišali domače slovensko petje.

Po zavezniški invaziji na Sicilijo 10. julija 1943 so prišle v ujetništvo vse enote italijanske vojske, ki so bile razmeščene na tem otoku. V njih pa je bilo veliko primorskih Slovencev, ki so morali prisilno služiti v redni italijanski vojski ali pa v posebnih kazenskih enotah. Odpeljali so jih v Bizerto, pa čeprav so odločno zahtevali, da jih pošljejo v domovino in jim omogočijo vključitev v NOVJ. Uspelo jim je ločiti se od italijanskih ujetnikov v posebno taborišče Suharez, naposled, avgusta 1943, pa so prispeli v novo taborišče Constantina v Alžiriji, kjer so ustanovili laestno enoto. Tako so se rešili italijanskih oficirjev in se organizirali sami. Tudi kulturno življenje je med njimi zaživelo.

Začetki pevskega zbora NOVJ »Srečko Kosovel«

Ustanovili so »Jugoslovanski zbor«, in sicer 8. avgusta 1943. Šele je 42 fantov in mož. Ta zbor je deloval neposredno pod vodstvom organizacije narodnoosvobodilnega gibanja, ki je delovala v taborišču Constantina. Nastopal je po vseh zavezniških taboriščih, na radiu Alžir in drugod. Po uporu v taborišču Constantina so bili

premeščeni v taborišče Corso, kjer so bili vključeni v 1. alžirski bataljon NOVJ, junija 1944 pa so prispeli v Gravino.

Dne 5. junija 1944 se je v taborišču Gravina pri Bariju zbrala kulturniška skupina 10. SNOUB »Ljubljanske«. Skupina je imela zvečer uspešen miting, na katerem so ob spremljavi harmonike peli partizanske pesmi, brali kroniko in imeli vznesene govore.

Nekako v zahvalo za lep nastop te skupine se je od nekdaj zaslila mogočna pesem iz grl dotlej neznanega pevskega zbora primorskih Slovencev, ki so prišli iz zavezniških taborišč v Afriki. Takrat je zbor imel 60 pevcev. V Gravini pa se je skrčil na 30 mož. Glasbenik in dirigent Rado Simoniti je, ko je slišal to petje, izrazil mnenje, da bi se zbor pod strokovnim vodstvom lahko razvil v še boljšo pevsko skupino. Predlog je bil sprejet. Rado Simoniti je postal dirigent, Ivan Jerman politični komisar.

Nov zborovodja in novi nastopi

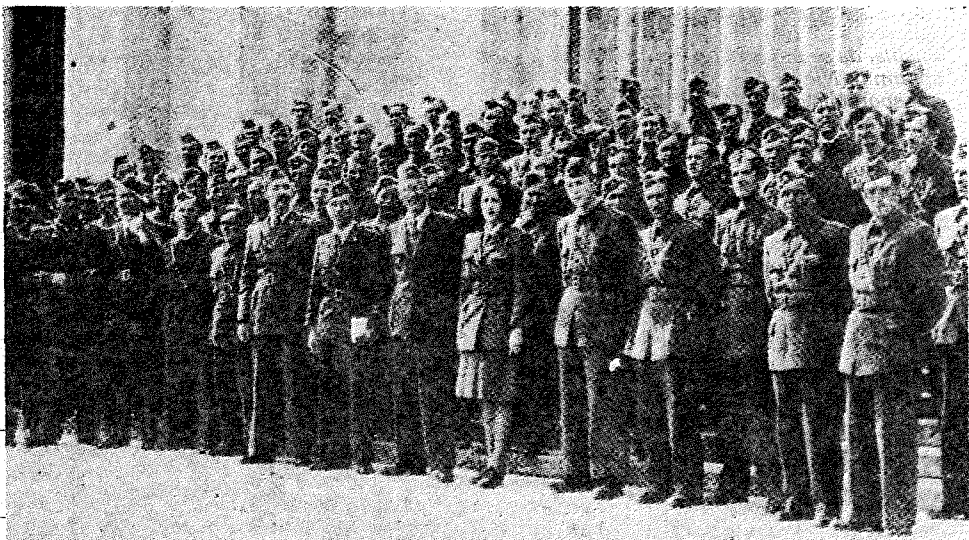
Zbor je začel z načrtnim in prizadevnim glasbenim, kulturnim in političnim delom. Na predlog člana NKOJ Edvarda Kardelja je postal uradni zbor NOVJ. Do prvega nastopa je prišlo 11. septembra 1944 v gledališču »Piccini« v Bariju. Koncert je popolnoma uspel, sledili so koncerti v taboru Gravina in v vseh krajih, kjer so bile naše enote v južni Italiji. Zbor je 21. oktobra 1944 pristal na Visu, kmalu nato pa v Splitu. Nastopal je v raznih krajih Dalmacije in nato prispel prek Hercegovine, Črne gore, Albanije, Makedonije in Srbije v Beograd. Med potjo je prirejal koncerte. Iz Italije do Beograda je potoval štiri mesece.

Začeli so se vrstiti novi nastopi, tako tudi po Bolgariji (vseslovanski kongres). Nato se je zbor pomnožil, kajti vanj se je vključil še 35-članski pevski zbor letalskega detašmaja (odreda) NOVJ pri RAF, ki se

strov, ki je med drugim reševala tudi vprašanje državne pripadnosti Julijske krajine in Trsta. Prvi koncert so izvedli 10. maja 1946 v velikem gledališču v Parizu, v »Palais de Chaillot«. Po turneji v Franciji so

te prireditve so se udeležili tovariši Tito, Kardelj in drugi voditelji.

Pevski zbor NOVJ »Srečko Kosovel« je imel 131 koncertov (v osmih državah), 19 radijskih koncertov, 4 nastope za

Leto 1946: nastop zbora »Srečko Kosovel« v Parizu

je iz Alžirije vrnil v Beograd. Prek Madžarske je zbor 2. junija 1945 prispel v Maribor in izvedel prvi koncert na slovenskih tleh. Sledila je turneja po coni »A« in »B« tedanje Julijske krajine. Koncerte so izvajali tudi v Trstu, v gledališču »Verdi« in sicer 20. in 21. avgusta 1945. Sledila je zelo uspešna turneja po Čehoslovaki. Po vrnitvi v Ljubljano so se člani pevskega zbora JA »Srečko Kosovel« demobilizirali in vrnili na svoje domove.

Peli tudi v Parizu

Leta 1946 pa so zbor obnovili, saj je takrat v Parizu zasedala konferenca zunanjih mini-

nastopili tudi v Belgiji in Švici. Po vrnitvi v Ljubljano so na železniški postaji zapeli še nekaj pesmi v Beograd odhajajočemu predsedniku slovenske vlade Borisu Kidriču. Na poslovnem koncertu v Ljubljani pa jih je v imenu Osvobodilne fronte pozdravil pesnik Oton Župančič. Zadnjikrat se je zbor zbral na Okroglici pri Novi Gorici (12. septembra 1953), kjer je na velikem zborovanju govoril tudi maršal Tito. (samostojni koncert pri maršalu Titu na Dedinju v Beogradu so priredili 10. maja 1945, na otoku Visu pa je kulturniška skupina 10. SNOUB »Ljubljanska« nastopila ob podpisu sporazuma Tito-Šubašić. Tudi

film ter 4 koncerte za plošče; vseh nastopov je bilo 158. Njegove koncerte je poslušalo okrog 100.000 obiskovalcev, če ne štejemo poslušalcev ob radijskih sprejemnikih in gramofonih.

Ob ustanovitvi je imel pevski zbor NOVJ »Srečko Kosovel« 30 pevcev, po združitvi s sorodnim zborom letalcev v Beogradu 69 pevcev. Najštevilnejši je bil ob svoji turneji na Zahodu, ko je štel 89 pevcev. Pevski zbor NOVJ »Srečko Kosovel« je odlikovan z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem.

Albert Klun

Vožnja po poteh XXX. divizije uspešno končana

Načrtovana akcija kolesarjev kluba Maksa Perca iz Ljubljane, posvečena bojni poti XXX. divizije in sodelovanju z italijanskimi partizani iz divizije Garibaldi-Natisone je bila uspešno in lepo zaključena. Štiridnevna etapna vožnja je vozačem razkrila, kako veliko nalogo je divizija sprejela ob svoji ustanovitvi v Kobaridu, koliko bojov in koliko žrtev je zahtevala njena pot do zaključka vojne.

Že na štartu v Kobaridu, kjer je kolesarje pozdravil predsednik ZZZB Kobarid, se je zbralo veliko število šolske mladine, mladih kolesarjev, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, ki so prisluhnili pozdravnim besedam tov. Černuglja - Zorka. S svojim pozdravom je posegel v čas, ko je bila XXX. divizija formirana, in opisal njeno pot, pot neprestanih bojov. Izrazil je posebno zadovoljstvo in zahvalo kolesarjem, ker so se odločili za to veliko in lepo akcijo obujanja spominov po poteh partizanskih brigad in divizij. Svojo zgodovinsko pripoved pa je zaključil z željo, da moramo vpreči vse naše moči, da bo kolesarska vožnja po poteh XXX. divizije postala tradicionalna. Že drugo leto, ko bo

mo proslavljali 45-letnico ustanovitve te divizije, se bomo, uporno v še večjem številu srečali.

Po sprejemu štafetne palice, ki jo je na prvi etapi nosil najstarejši udeleženec, nosilec partizanske Spomenice 1941 Karlo Umek, je ekipa kolesarjev v spremstvu velikega števila mladih kobariških kolesarjev odpeljala, proti Žagi, občinstvo pa jih je navdušeno pozdravilo.

V Žagi so kolesarje pričakali cicibani in pionirji pri lepo urejenem in z zastavami okrašenem spomeniku padlim v NOB. Kratko zgodovinsko sodelovanja okoliških krajanov v NOV in njenih žrtvah je povedal Tone Zagar.

Iz Žage je kolesarje sprejel v svoj objem skoraj 8 km dolg in

strm klanec z 850 metrov visokim gorskim prelazom preko Učee na italijansko stran, v Reziji in Benečiji. Na tej poti je kolesarje spremljal in jih seznanil o bojih in sodelovanju s slovenskimi partizani v skupnih akcijah v Centi, Foiji, Cedadu in Krminu namestnik komandanta rezijskega partizanskega bataljona Arturo Siega.

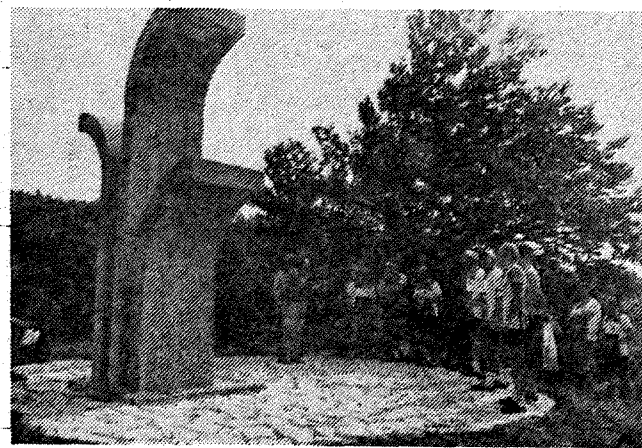
Preko mejnega prehoda Rožna Dolina so kolesarji pripejli v Novo Gorico, kjer so jih pričakali člani ZZZB, mladina in mladi kolesarji, med njimi tudi udeleženka zadnjega svetovnega kolesarskega prvenstva Dunja Trebižan.

Drugo etapo so kolesarji začeli iz Nove Gorice pri spomeniku Borcem diverzantom NOV Primorske in Gorenjske, ki ga je iz kraškega kamna izklesal nedavno preminuli umetnik Negovan Nemec. O pomenu spomenika, bojih in uspehih akcijah je kolesarjem spregovoril predsednik občinskega odbora ZZZB Nova Gorica tov. Krpan.

V Kanalu je kolesarje pri spomeniku postavljenem v spomin vsem žrtvam in prehodu divizije preko Soče in železniške proge v Benečijo 30. januarja 1944, pričakala šolska mladina z učitelji in predstavniki družbenih organizacij. Prvi je kolesarje pozdravil predsednik ZZZB Kanal Gorjup Stanislav in med drugim dejal: ... Z vašim kolesarjenjem, po poteh XXX. divizije obujate vsem nam spomine na težko prehojeno pot, posebno na prehod Soče v mrzlih januarskih nočeh. Na ta način uspešno prenašate izročila slavni in težkih dni na mlajše rodove... »

Vojaški in politični pomen prehoda pa je zelo izčrpno obrazložil njegov udeleženec, tajnik odbora skupnosti borcev XXX. divizije Franjo Bavec. Naslednja postaja vozačev je bila vojašnica v Tolminu.

V vojaški menzi so se kolesarji okrepčali s partizanskim golažem in nato odbrzeli proti Idriji. Iz Idrije je delegacija kolesarjev odšla na Vojsko, kjer je na partizanskem pokopališču pokopan narodni heroj Mirko Perc-Maks in položila venec. Iz Idrije so se kolesarji spoprijeli z dolgim in strmim klancem do Godoviča in Črne

Pred spomenikom - na Sinjem vrhu

ga vrha in končali vožnjo drugega dne. V hotelu BOR so prespali in se pripravili na težke vzpone naslednje etape.

Tretji dan je zahteval od vseh vozačev veliko napora. Pred njimi je bil velik klanec na Col. Prekolesarili so ga in bili dobro preznojeni, veliko število šolske mladine pa jih je lepo sprejelo.

Po krajšem postanku so odpeljali preko Kovka in se ustavili pri spomeniku padlim v krvavih bojih na območju strateške točke Sinjega vrha. Na dolgo in izčrpno je o pomenu in krvavih juriših, ki so tudi po sedemkrat menjali položaje Sinjega vrha, pripovedoval udeleženec bojev tovariš Trojar.

Pred kolesarji je bila še visoka Otlica in Predmeja, nato pa nevaren in dolg spust v Aj-

dovščino.

Tudi tu je bil zelo lep in prisen sprejem mladine in drugih ljudi. Kolesarje je pozdravil podpredsednik občinske skupščine in predsednik ZZZB Ajdovščine. Po skupnem kosilu v Domu JLA so vozači s spremstvom nadaljevali k cilju na Lokve. Zaradi prenehanja storitvenih dejavnosti hotela na Lokvah so morali prespati v Novi Gorici in naslednji dan nadoknaditi pot preko Trnovske do Lokve.

Čepovan. Strma pobočja Trnovskega gozda so hitro zgubljala svojo lepoto in značilno tišino: kolesarje je zopet sprejel prometni vrvež ceste od Sempetra do Volčje Drage, Dornberka in Štanjela.

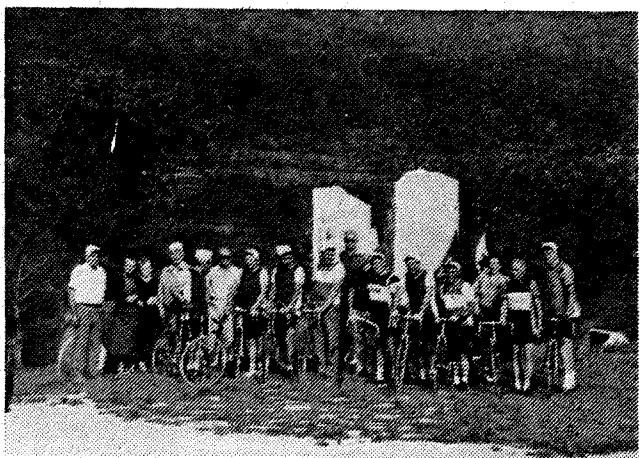
Na Štanjelu zopet veliko mladih, članov ZB, prisrčna pogostitev, položitev venca in poklon žrtvam. Posebno zadovoljstvo so kolesarjem pripravili kolesarji kluba »ADRIA« iz Lonjera pri Trstu. Pridružili so se vozačem iz kluba Maks Perc iz Ljubljane in družno z njimi vozili preko Dutovelj in Repentabara, preko maloobmejnega bloka, na pokopališče Col, kjer so položili cvetje k spomeniku padlim. S Cola so kolesarji nadaljevali vožnjo do spomenika padlim partizanom na Opčine. Tu je vse vozače pozdravil in na kratko orisal vlogo enot XXX. divizije, ki so osvobodile slovenske vasi in mesto Trst, Drago Gorjup. Na koncu se je zahvalil vsem vozačem, ki so predvideli postanek in počastitev spomina na padle na Opčinah in s tem dostojno manifestirali 40. letnico priključitve Primorske Jugoslaviji.

Iz Opčin so kolesarji krenili proti cilju, preko mejnega prehoda Fernetiči, v Sežano.

Pred skupščinskim poslopjem so bili zbrani predstavniki družbenih organizacij in člani odbora skupnosti XXX. divizije s predsednikom Rustjem na čelu, ki se je v imenu pokrovitelja in skupnosti zahvalil vsem kolesarjem, spremstvu in ideji, da je do tako plemenite akcije prišlo. Želja, da bi vožnja postala tradicionalna, je bila sprejeta z navdušenjem. Stiski rok so samo še potrdili, da bi začrtana trasa in prenašanje izročil NOB na mlade postala potreba in zanimanje vseh.

Na koncu slovesa je tovariš »Čančič« izročil ekipi spominski pokal. Vsi vozači in spremljevalci pa so prejeli lepo spominsko medaljo, simbol kolesarja, z vgraviranim napisom PO POTEH XXX. DIVIZIJE 10. 9. 1943 - 12. 9. 1987.

Jože Jenič

Pri spomeniku Prehoda XXX. divizije v Kanal

Ob prazniku pionirjev

Vsi naši pionirji imajo 29. septembra svoj dan – dan pionirjev. Takrat ni pouka, toda to niti ni tako pomembno. Pomembno je, da se sestanejo razredne skupnosti in sklenejo, kako bodo vozili skozi celo šolsko leto, da bodo voz srečno in bogato naložen pripeljali do konca. Ob tem prazniku premišlja naša dopisnica iz Stranic KARMEN ADAMIČ:

Že dolgo je, odkar sem postala pionirka. Objubila sem, da bom držala pionirsko besedo, da bom pridna, delavna, da se bom rada učila, da bom spoštovala starejše in bom iskrena tovarišica. Od vsega tega se je nekaj izgubilo, ostala pa je želja da hočem imeti svobodo in mir in hočem graditi novo življenje, polno sreče in radosti.

Ko je bila vojna, so pionirji postali kurirji, prenašali so pošto. Takšna deklica ki je junaško vodila partizane, je bila tudi Katica iz zgodbe Deklica z junaškim srcem. Mnogi mislijo, da to ni res. Jaz pa mislim, da so že morali biti junaški, saj so nam vsi skupaj izbojevali našo svobodo, v kateri praznujemo 29. septembra svoj praznik. Pionirjeva naloga je in bo ljubiti svoj dom, domovino, svoje vrstnike in si prizadevati za mir in srečo.

Lepa si, moja domovina

Jesenski dan je bil topel in poln svetlobe. Rumeno, rjav, tu pa tam živo rdeče listje je pokrivalo stezo in šelestelo pod mojimi koraki. Dišalo je po jeseni, od visokih smrek v bregu pa je veter prinašal vonj po smoli. Stari grad na sivi, strmi skali se je belil v soncu in vabil, da ga obiščem.

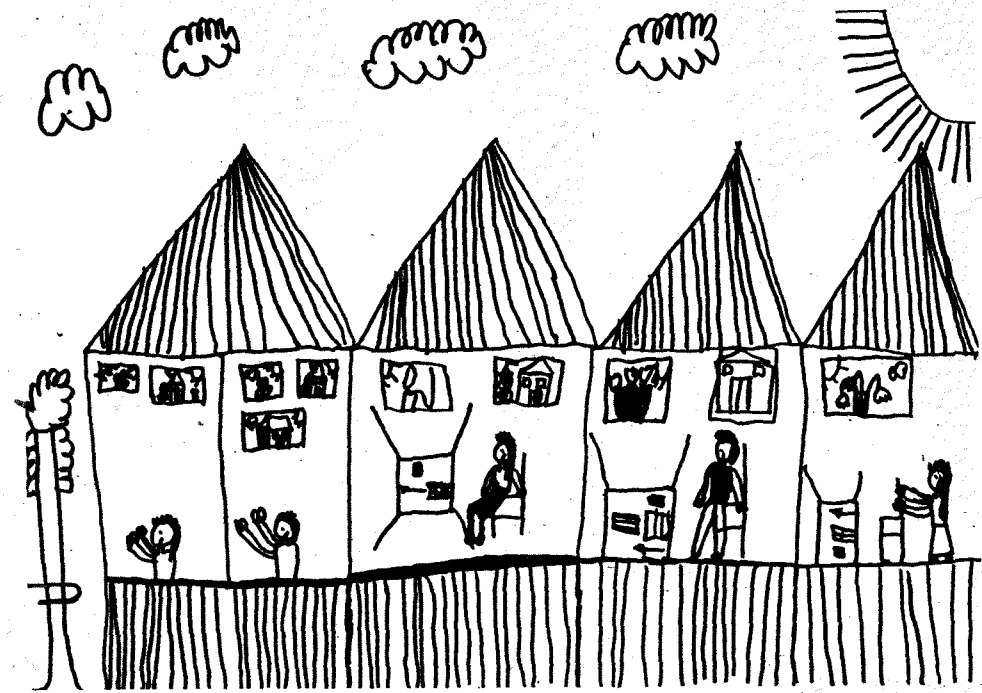
Naslonil sem se na kamnito ogrado. Bilo je, kot bi iz orlovega gnezda nekje visoko v gorah opazoval pokrajino pod seboj. Jezero je bleščalo, otok s cerkvijo pa se je kot polh stiskal v klobčič. Pletnje in čolni so se mi zdeli podobni orehovim lupinam, nežno so se zibali na valovih. Na cesti, ki kot obroč oklepa

jezero, je bilo polno sprehalcev, kot mravlje so bili.

Hribi so žareli v toplih barvah, gorski vrhovi nad njimi pa so bili sivi, prepredeni z belo mrežo meglice. Polje v daljavi je spokojno počivalo, s praznih njiv pa je prav do mene pritajeno zaduhtelo po zorani zemlji.

S pogledom sem poiskal domačo hišo: manjša od škatlice vžigalic je bila, stisnjena k potoku, kot drobna ženica je mežikala v sonce. Toplo mi je postalo v srcu, najraje bi objel svoj dom, pa jezero, polja in gore – mojo lepo domovino.

BOŠTJAN ŠOLAR,
OŠ. prof. dr. Josipa Plemmlja
Bled

SANDRA FIJAVŽ, 2. r OŠ Stranice: Šola je moj drugi dom

Vsi si želimo mir

Vojna, vojna, vojna... Povsod in na vsakem našem koraku nas obkroža beseda – vojna. Ljudje le tarnajo. Ko jim ni kaj reče, pravijo: »Oh, vi, otroci! Ne veste, kako je bilo med vojno. Ne morete si tega predstavljati.« Res je. Naš rod, moja generacija ni še doživela vojne. Ne moremo si predstavljati vseh tistih strahot in lakote. A vendar si tudi vojno nekako zamislimo. Če slišim besedo vojna, se mi takoj začne razpredati misel in mi ustvari podoba: letala, jedrsko orožje, na kupe mrtvih, na milijone ranjenih in na tisoče prestradanih, zaprtih...

Pred oči se mi postavi slika o vojni, o kateri nam pripovedujejo dedki in babice. Res je moralo biti strašno. Gotovo je vsak upal, da bo preživel in dočakal svobodo. Veliko jih je pobil sovražnik – v gozdovih, na poljih, po hišah... največ pa v taboriščih.

Danes je in ni miru na svetu. Recimo, da

je. Pa bi zopet lahko rekli, da ni. Nekje se še danes ljudje bojujejo za svoje pravice, za svojo zemljo. Kjer ni vojn, se tepejo, organizirajo atentate, demonstrirajo. Se, še so boji, ne samo z orožjem – tudi z besedami!

Rodila sem se v svobodi. Še moja starša ne vesta veliko povedati. Tisto, kar vesta, pa raje obdržita zase. Težko je govoriti o vojnih strahotah, še težje o padlih sorodnikih. Ampak sedaj živimo v miru. Vsi želimo, da bi bil še naprej mir. Še naslednjih nekaj stoletij, mogoče celo tisočletij. Mi, otroci, ne želimo okusiti lakote, strahot in bolečine. Mi smo svobodni in svobodni hočemo ostati. Človek je ustvarjen zato, da živi in podpira svoje ter tuje rodove, da ustvarja boljši, lepši svet. Ni pa zato, da izpodriva druge in uničuje sebe.

ALENKA BRUN,
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Slovo je huda reč

Saj veste, to je takrat, ko te stiska pri srcu, ko se ti naredi voz v grlu, da ne premoreš več besede ali pa komaj še kaj izdaviš (največkrat kako neumnost), in ko ti v oči silijo solze, ti pa jih ne moreš požrti... No, pa ni vsako slovo tako hudo. Tako je le takrat, ko se za dalj časa poslavljaš od nekoga, ki ti je blizu in ti je drag, nekoga, ki je tvoj prijatelj. Je pač tako, da gredo nekateri ljudje mimo tvojega življenja. Dober dan in potem na svidenje – pa ti ni nič hudo. So pa tudi taki, ki se v njem ustavijo in stopijo vstric s teboj. Želiš, da bi ti bili vedno blizu, pri roki, in kar ne moreš si predstavljati, da boš jutri začel nov dan brez tega »nekoga«. Eno pa je le gotovo, dragi mladi prijatelji, da če nekdo »sveti« zate, je vseeno, kje sveti – tukaj ali pa na primer v Londonu.

Tudi Martina Likar iz osnovne šole Matija Valjavec iz Preddvora je pritegnila mojemu premišljanju o slovesu. Takole piše: »Slovo je vedno težko. Najbolj, kar vsi sovražimo, je poslavljanje od nekoga, kar pa na žalost prej ali slej vsi doživimo. Takrat se vsiljujejo vprašanja: »Se bova še kdaj videla? Se skupaj smejala? Jokala? Skupaj jedla?...«

Sicer se pa kar naprej nekaj poslavljam: pa od šole, pa od počitnic, od sorodnikov in znancev, od doma, od obiskovalcev, iz dneva v dan, skozi celo leto; poslavljam se tudi od starega leta, zakoračim v novo, pa že spet ponavljamo naš »na svidenje«. Lep slovenski pozdrav, ki ga največkrat izrečemo že kar podzavesno, toda v sebi skriva toliko upanja na ponovno snidenje...

Poglejmo, kaj piše naprej naša Martina. Pred tremi leti se je poslavljal od svojih staršev, ko je šla za tri tedne v kolonijo. Zelo nazorno opisuje tiste težke trenutke na zbirališču otrok, preden so se odpeljali na morje:

»Vsi molčimo. V mislih iščem vprašanje, s katerim bi pretrgala tišino. Pa me je mami prehitela: »Ne

oddaljuj se od skupine, ne bodi preveč pogumna v vodi, nosi vodne copate, če se ti kaj zgodi, povej tovarišici...!« In še podobna naročila, ki sem jih poslušala že ves teden pred odhodom. Zamišljeno gledam skozi okno. V mislih se mi ponuja vprašanje: »Bom še kdaj videla te hiše, potoke, te ljudi?« Gledam v nebo in z mislimi sem že daleč stran – na morju. »Bom spoznala kaj prijateljic? Mi bo kaj dolgčas? Se bom znala vključiti v družbo deklet?« Iz premišljanja me predrami očka: »Pa smo tukaj!« izjavi. Ogromna množica otrok in staršev čaka na odhod. Mukoma stopim iz avtomobila in se pridružim prijateljicam. Zelo sta videti veseli. »Le kako moreta biti tako srečni?« se sprašujem. Opazujem otroke, ki se poslavlja od staršev. Vsi se s težavo smeji, medtem ko jih mati poljublja in jim želi srečno pot. Ponekod opazim solze, ki drsijo po licih majhnih dečkov in deklic. V obeh razberem žalost.

Tudi zame je prišel ta trenutek. »Kaj naj rečem? Ali naj jokam? Ne, jokala pa že ne bom! Saj nisem več tako majhna!« govorim sebi. »Pišite mi,« z muko izdavam. »Seveda ti bomo pisali,« odgovori mami. Očka mi nekaj narač, vendar sem z mislimi daleč stran. »Glo se mi je čisto osušilo,« ugotovim. Še nekaj besed izrečem v slovo in odhitim v avtobus. Želim, da bi se takoj odpeljali. Ne morem več gledati staršev, ki se na silo smeji.

Končno avtobusi zaropotajo in vsi otroci se sklonijo k oknom, da še enkrat pomahamo staršem v slovo. Potem žalost nekako splahni, saj se peljemo novim dogodivščinam naproti.

Tako je bilo z Martino. Kaj pa ostali, dragi naši mladi dopisniki? Prepričana sem, da ste se ob tem prebiranju spomnili na kakšnega svojega prijatelja, ki ste ga spoznali na tem ali onem pionirskem srečanju, bodisi na taboru Sutjeska ali med taborniki, na Zboru pionirjev Jugoslavije, na srečanju pionirjev dopisnikov, mladih tehnikov, zgodovinarjev in drugih, da ne naštevam vseh oblik in možnosti vašega zblizevanja v republiških mejah in preko njih. Mar ne bi bilo lepo, če bi kar ta hip sedli in svojemu prijatelju nekaj napisali? Kako bo vesel! Pa še moj pozdrav mu pritisnite spodaj.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Lepa je ta dolina

Res je lepa ta dolina in ves sem, da sem tu doma.

Lepa je spomladi, ko ozeleti, ko se v naravi začne prebujati življenje. Po mrzli zimi mnoge privabijo iz toplih sob prvi plašni sončni žarki. Na zavetnih prisojnih pobočjih kukajo izpod grmov prve pomladne cvetlice. Visoko v zraku nad polji žvrgoli škranjec. Ne moti ga hrnenje traktorjev, ki orjejo poleg že posejanih njiv. Po pobočjih zelenijo okopani vinogradi in v cvetje odeti sadovnjaki.

Lepa je tudi poleti, ko se v soncu zlatijo polja, ko zadovoljni kmetje pospravljajo dehteče seno in lastovke švigajo za roji mrčesa.

Lepa je jeseni, ko poplača kmetu ves njegov trud, ko po pobočjih žarijo vinogradi in se razlega pesem veselih trgačev. Še lepša je, ko se pobočja odenejo v pisana jesenska oblačila, ko sive pečine žarijo v zahajajočem soncu.

Ob robu polj je zrasla Ajdovščina, industrijsko središče doline. V različnih tovarnah in podjetjih je zaposlena večina prebivalcev, ki hodijo na delo tudi iz raztresenih vasi po pobočjih. Mesto najbolj oživi zjutraj, ko gredo delavci na delo in šolarji hitijo k pouku. Veseli smo, ko srečujemo prijatelje in znance, sošolce, ki se vračajo vsak na svoj dom.

Vsi imamo radi svoj dom, to dolino, in veseli smo, da smo tu doma.

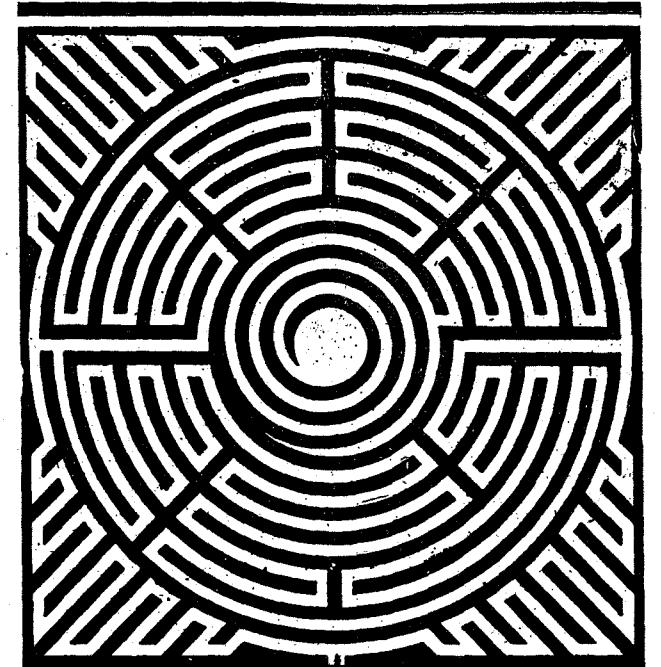
TOMAŽ KETE,
OŠ Boris Kidrič
Ajdovščina

Uganke in zanke

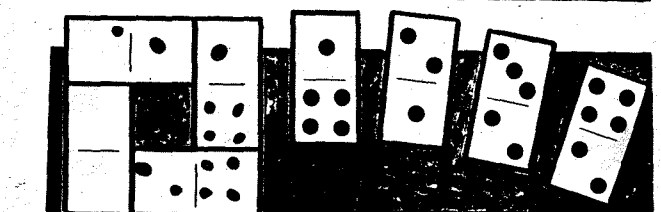
Ja, tile Straničani se znajo pa še zabavati! Kako? V roke mi je prišla številka glasila TV-33, ki ga izdaja njihov dopisniški krožek. Poleg skrbno zbranih poročil o mnenju pionirjev glede varstva narave, o zborovanju borcev, delu dopisniškega krožka, o praznovanju njihove krajevne skupnosti, mednarodnem dnevu RK, letni konferenci gasilcev pa še o tem in onem aktualnem v njihovi šoli in šolski okolici, so na koncu pritačnili še UGANKE – ZANKE. Pa sem si mislila: Zakaj bi se samo oni zabavali, če pa se lahko vsi? In hitro vam ponujam nekaj iz njihovega glasila. Upam, da mi »kraje« ne bodo zamerili.

Živa

afriški labirint

Tine in Tone sta se odpravila na dolg izlet po afriški puščavi. Po dolgem potovanju sta sredi saharskega peska zagledala velik labirint. Pri vходу – kaže ga puščica spodaj – sta se ločila in šla vsak po svoji poti, eden na levo, drugi na desno. Tine je prišel prvi do sredine – po kateri poti se je napolnil, po levi ali desni? No, naloga menda ni posebno težka, kaj pravite?

DOMINE

Vse štiri domine zloži v kvadrat tako, da bo dal seštevek vseh pik v vsaki vodoravni ali navpični vrsti vsoto 7.

Odmev s Triglava

Hej, brigade hitite...

Tudi »naša brigada« borcev NOV Slovenije, pohodnikov drugega spominskega pohoda na Triglav, okrepljena z vojaki – planinci, člani GRŠ iz Radovljice, zdravniško ekipo in predstavniki radovljiške občine (ter gostom iz Svitanjca), je 24. julija letos hitela iz Rudnega polja simbolu svobode Slovenije – očaku Triglavu nasproti. Kar 120 nas je bilo, med njimi 85 nekdanjih partizanov.

Ko smo na koncu odhajali s Triglava, bili smo že naprej od Vodnikovih koč, sem nekomu v koloni dejal: »Vse tisto najlepše s tega pohoda bo prišlo za nami!« Pri tem pa nas je ujela prva ploha...

»Srce pa gor mi sili«

Lani se prvega spominskega pohoda borcev na Triglav nisem udeležil, zato sem se toliko bolj razveselil obvestila o letošnjem drugem pohodu. Da bi bila z bratom – dvojčkom Mitjem čim bolj pripravljena za pohod, sva še dva dni pred odhodom v enem popoldnevu prepešala pot iz Logatca do Padeža in nazaj skozi gozd.

V petek, 24. julija je bilo nebo zastrito z oblaki. Toda to nama z bratom ni delalo skrbi. Na avtobusni postaji v Ljubljani je Mitja ob blejskem avtobusu prepoznal družino pohodnikov. Gorenjske planine so zastirali oblaki. Na Bledu smo prestopili v naš »borčevski« avtobus, ki je čakal na nas, »Ljubljancane«.

Skoz poključke gozdove

Bled smo zapuščali v dežju, toda Poključka in Rudno polje sta nas sprejela s skromnimi

sončnimi žarki – in z velikim številom nekdanjih partizanov. Vse nas je navdajalo praznično razpoloženje. Naša »brigada« je bila pripravljena za odhod.

Planinska steza nas je vodila skozi prelepe poključke gozdove. Hodil sem v koloni, pred skupino borcev iz Bohinja. Njihov humor je bil neuničljiv. Imel sem občutek, da smo kar prehitro prišli nad planino Konjščico, kjer ob stezi daleč naokoli cvete čudovito lep ročodendron.

Na Jezercih, ki so kot mogočen amfiteater, je bil prvi počitek. Resda samo nekaj minut, pa vendar dovolj, da najdemo znane obraze. Vzpenjali smo se proti Studorskemu prevalu. Na grebenu se nam je odprl pogled na Bohinjski kot, ves s soncem obsijan. Od tu naprej nas je planinska steza peljala skozi prelep gorski svet pod Toščem, poln cvetja, pa tudi gamsi so nas radovedno opazovali.

Vse je bilo dobro, dokler smo bili v zavetju Tošca in Vernerja. Ko pa smo prišli na Konjsko sedlo, se je začel okoli nas motoviliti hladen in neprijeten planinski veter. Dvakrat nas je ujela ploha. Verjetno smo prav zato toliko hitreje prišli na Kredarico, do prele-

pega Triglavskega doma. V zavetju doma nas je že pričakoval Gregor Klančnik. Čvrsto smo si stisnili roke.

Triglavski dom nas je toplo sprejel, kajti vse peči so bile tople. Organizacija je takoj stekla. Razumljivo, saj smo partizanska brigada! Dobili smo pripone Drugega spominskega pohoda, številke sob in prva navodila o popoldanskem času. Bilo je šele tri popoldne. Treba si bo nabrati moči za drugi dan, zato smo poiskali postelje – in kar prileglo se je.

»Pod rožnato planino«

Ob petih popoldne nas je vodja pohoda Jože Čurin sklical na »sestanek brigade« v eni izmed sob doma. Pozdravil nas je predsednik radovljiške občine Bernard Tomajc. Nagradili smo ga s glasnim ploskanjem. Sestanek je bil kratek, zato smo se pevci lahko kar hitro zbrali ob topli kmečki peči in ubrano zapeli.

Z nami je prepevala še vedno mladostna borka Anica Klementič iz Ivančne Gorice. Dan se še ni čisto ugasnil, ko smo šli k počitku. Meteorologi so napovedali slabo vreme. Temne megle so se ovijale okrog Triglava.

Ko smo odpeli, smo se povzpeli na vrh Kredarice, kjer je zbiralnik deževnice. Odondod je lep pogled na gorenjske planine. Med nami je bil tudi nekdanji borec Prešernove brigade Miro Košnik, doma iz Bohinjskega kota, eden najbolj zavzetih pevcev. Nevsiljivo se nam je ponudil za »profesorja zemljepisa« in nam zanimivo predaval o planinah.

Na vrh

25. julija še pred sedmo je bila naša »brigada« že zbrana pred Triglavskim domom. Iz

številnih nahrbtnikov so štrlele popotne palice. Čakali smo povelje. Vrh Triglava se je skrival v megli. Jože Čurin je dal še zadnja navodila. Vse oči so bile uprte v triglavske stene. Bilo je, kot da odhajamo v napad, v boj, tako zbrani in tihi smo bili. Vsi smo se prav po partizansko zavedali naloge, ki je bila pred nami. To jutro pred domom je bilo vsaj zame najbolj slaven trenutek pohoda.

V skalovju smo si pridno podajali kline in kmalu dosegli v meglo zaviti vrh Triglava. Iz grl je zadonela Aljaževa pesem...

»Oj, Triglav, moj dom...«

Z minuto tišine smo počastili spomin na tovarišico Ivanko Stare-Gracej ter na borca Prešernove brigade, junaka juriša na grad Turjak v septembru 1943, ki je preminil dan ali dva pred letošnjim spominskim pohodom na Triglav. Sledilo je »poziranje« fotoamaterjem, ki so »jurišali« s fotoaparati skozi meglo. Pri Aljaževem stolpu nas je bilo kar petero iz Notranjskega odreda: generalmajor Jože Ožbolt, Stane Meljo, Vid Železnik ter midva z Mitjo. Med pritiskanjem pečata pri »štedilniku« ob Aljaževem stolpu me je nekdo vprašal: »Ali si ti med vojno hodil na 3. državno gimnazijo v Ljubljani?« »Ti si pa iz Zirov,« sem se spomnil. Bil je Miloš Pertovt. Po štiriinštiridesetih sva se našla na vrhu Triglava...

Zaradi napovedanega dežja smo morali kar prehitro sestopiti. Na Malem Triglavu smo pobrali nahrbtnike in se spuščili proti Planiki. Iskrice hromorja so vso pot prasketale. Ena izmed tovarišic je našla »tuj« nahrbtnik, svojega pa je

izgubila. Po »partizanski vezi« smo ga takoj našli.

Sestop

Od Planike navzdol sem hodil v družbi s komisarjem bataljona Prešernove brigade. Pogovarjala sva se o prenosu ranjencev IX. korpusa na Notranjsko. V koloni je bil tudi starejši partizan, z velikimi brki, doma iz Vitovelj pri Šempasu na Primorskem – Stanko Hrovatin. Nasil je lepo leskovo palico z napisom pohoda. Ročaj je imel obliko gamsa na skali. Narava jo je sama oblikovala, sam je gamsov lik malo poudaril.

Nad Velikim poljem, tam, kjer so na stezi nekakšne stopnice, se je »brigada« končno zbrala. Kmalu smo bili v Vodnikovih kočih. Kar okoli nje smo posedli. Kljub oblubi, da bomo dalj časa počivali, je bilo treba naglo dalje. Blizal se je dež. Onkraj križišča, kjer se steza odcepi proti Bohinju, je začelo grmeti. Videle so se strele, ki so udarjale tam nekje okrog Ribčevega laza. Prva ploha! Nas pa je gnalo dalje proti Rudnemu polju, čeprav so nas hajkale plohe. Na Studorskem sedlu nas je sicer obsijalo sonce, za kratek čas se je razvedrilo. Počivali smo. General Jože je privlekel na dan »nepozabni« brinjevec v ploščati steklenici.

V dolino smo hiteli, kot da hitimo na položaje. Nad planino Konjščico je spet zagrmelo. Ujela nas je nevihta, kakršna lahko združja samo v planinah ali pa na morju. Kljub dežju grmenju in strelam smo hiteli proti Rudnemu polju. Usula se je debela toča. Zavetje smo poiskali pod košatimi smrekami. Strele so udarile prav blizu. Ko smo vedrili, so nas tovariši pod sosednjo smreko opozorili, naj vendar ne stojimo pod najvišjo

smreko, češ, treščilo bo vanjo. »Sem ne sme, tukaj je generalštab!« smo dejali. Pod smreko smo stali generalmajor Jože Ožbolt, Mitja in jaz, oba kapetana bojne ladje, pa še tovariš iz Bohinja. Toča je ponehala, mi pa smo se po neprijetni stezi, polni luž in spolzkih skal, do kože mokri spustili proti Rudnemu polju. Tam je spet zadonela pesem...

Ko smo se za silo preoblekli, smo se zbrali v jedilnici planinske kasarne, kjer so nas vojak-planinci pogostili z vročim čajem. Kako se je prilegel!

Vodja pohoda nas je obvestil, da bodo tretji spominski pohod borcev na Triglav organizirali Jeseničani. Zaploskali smo! Za slovo nas je s svojim improviziranim mitingom in z epom »Pokret« zabaval Joco Turk.

Hvala!

Počasi in težko smo se začeli razhajati. Čeprav me tovariši iz »naše brigade« niso zadolžili, sem prepričan, da bo prav, če se v imenu vseh pohodnikov letošnjega spominskega pohoda zahvalim vsem organizatorjem poti »po slemenih oblakih« in po grapah temačnih, našim gorskim reševalcem in sanitetni ekipi, pa vojakom-planincem iz Bohinjske Bele, ki so se ob naši koloni v steni vzpenjali kakor gamsi, in vojakom iz vojašnice na Rudnem polju.

Ves naš pohod in mi z njim smo se zdeli prežeti s toplim tovarištvom, ki kot da je povezal težke in slavne dni našega boja s sedanostjo. Želim si, da bi se ta nit prepletala tudi v prihodnje. Z nestrpnostjo čakamo ob letu na povelje z Jesenic: »Brigada, zbor!«

Bojan Tollazzi

TOP
PORTOROŽ

TOURIST ORGANIZACIJA
PORTOROŽ

KRIŽANKA ZA RAZVEDRILO

PAVEL GOLJA	PRISTANIŠČE V ALŽIRIJI	STEKLINA	MANJŠA KLADA ZA SEKANJE DRV	SKAND. M. IME	MESTO PRI MILANU	CHAPLI-NOVA VDOVA	ŽARE TUSA		ZNIŽANJE GLADINE	SPOJ ROKES TRUPOM	ANGL. SVETLO PIVO	NAŠA ABECEDA	PISER LITERAR. PODOLOGE ZA FILM	VNETJE ROZENICE
								NIZ MESTO (SIRI)	OKENCE					
UNIČE-VALEC, POKON-CEVALEC							PREMER LUČAJ							
AFRIŠKI VELETOK				NARAM-NICA	PEVKA LEAR						KNJI-ZEVNICA SEIDEL			
					POČELO TAOIZMA	PEVKA PRODNIK REKA V SPANIJI				4	VOJAŠKO POVELJ-STVO	PERJE PRI REPI CENIK STORITEV		
	ZBOR SEDMIH PEVCEV													
AMERICIJ	LEPLJIVA GMOTA IZ LESNE CELULOZE	AMER. PISATELJ (THEODORE)	JADRAN. OTOK ZANIMANJE ZA KAJ				TEPEC, BEBEC		RIM. ZGO-DOVINAR ROG					
									NEKD. JUG. ATLET, SPRINTER (IVICA)					
					SLAVILNA PESEM				PAS PRI KIMONU RIMSKI DRŽAVNIK			TRST PISMENI ODGOVOR		
DEL TENISKE IGRE			LESKE-TAJOČA SETKA-NINA	AVTOR VINKO KORENT	PRITOK DONAVE V BOLGARJI TOMŠIČ						FORLI		MADŽAR. POLITIK (FERENC)	IGRAKA NIELSEN
VOJAŠKA LUKA V ZRN				SL. POLI-TIK-LOVRO BRIT. OTOK							PRITOK PADA POJAV NAVODI			
ZMANJ-SANJE UGLEDA												ZVESTA ŽIVAL RUTENJ		
NIZOZEM. FIZIK (PIETER)							NOTAR-JEV URAD							
KNJIŽNI JUNAK LUPIN														

Sklepno tekmovanje mladih, ki ne obiskujejo srednjih šol, v obrambnih in zaščitnih veščinah in znanjih

Pokazali, da urjenja niso bila zaman

Prejšnjo soboto je bilo v Ljubljani sklepno tekmovanje mladih, ki ne obiskujejo šol srednjega usmerjenega izobraževanja v znanju in veščinah s področja obrambe in zaštite. Tekmovanja se je udeležilo enainštirideset ekip, ki so jih sestavljali po trije mladinci in mladinke, večina ekip pa je bila mešana. Prvo mesto si delita ekipi Ljubljane in Ptuj, nato pa so se uvrstile ekipe Trbovlje II, Tržič in Radlje ob Dravi.

Program tekmovanja je bil precej obširen, saj so morali mladi, ki so bili letos na dvotedenskih ali več urjenjih, rešiti vrsto nalog. Najprej so morali na strelišču ob Dolenjski cesti pokazati svoje znanje in streljanju s malokalibrsko puško, reševali pa so tudi naloge v testu. Nato pa jih je čakal nekaj kilometrov dolg orientacijski pohod. Proga je potekala od strelišča, čez Golovec, cilj pa je bil na Urhu. Na progi so bile tudi štiri kontrolne in hkrati delovne točke, kjer so mladi reševali naloge v testu in sestavljali pehotno orožje, metalni bombo v cilj, pokazali so tudi, kaj so se naučili o minsko-eksplozivnih sredstvih ter o orientaciji s kompasom in zemljevidom.

Ko so vse ekipe prišle v cilj, je bila pred spomenikom žrtev zgodovinska ura, kjer je mladim govoril sekretar občinskega odbora ZZB NOV Anton Korošec in jim opisal dogodke v tem delu naše domovine med narod-

noosvobodilno vojno.

Sklepni del tekmovanja pa je potekal v Osnovni šoli Tone Trtnik-Tomaž v Sostrem, kjer so razglasili rezultate in podelili priznanja, mladi pa so si ogledali tudi dopolnilni program, ki so jim ga pripravili organizatorji.

Po končanem tekmovanju so prisluhnili nekaterim vtisom tekmovalcev in organizatorjev.

Dragica Zagorc iz Šmarja pri Jelšah je pripovedovala takole: »V ekipo, ki je zastopala našo občino na tem tekmovanju, sem se verjetno uvrstila zato, ker sem imela na urjenju najraje streljanje in met z bombo. Na Boču, kjer smo imeli urjenje, smo imeli puške M-48, zato smo nekaj dni streljali z malokalibrskimi, da smo se privadili nanje. Z rezultati streljanja sem zadovoljna, saj so bili boljši kot na urjenju. Temu so verjetno pripomogli pogoji, ki so bili na strelišču precej boljši. Tudi vsa organizacija tekmovanja je bila dobra

in je vse potekalo tako, kot je bilo zapisano v programu».

Igor Baš iz Trbovelj pa je dejal: »Na to tekmovanje prav gotovo ne bi mogel iti, če ne bi bil prej na urjenju. Znanje, ki sem ga dobil tam, sem uporabil pri topografiji in pri razstavljanju in sestavljanju orožja. Ekipo smo sestavili tako, da smo bili v njej tisti, ki smo se na urjenju malo bolj trudili in pokazali več zanimanja. Vesel sem, da sem na tem tekmovanju, saj sem spoznal nekaj novih prijateljev, izmenjali pa smo si tudi vtis o urjenju. Pred tekmovanjem pa sem imel, pa ne samo jaz, precejšnjo tremo, ki pa je kmalu minila».

Polde Kožar iz sekretariata za ljudsko obrambo občine Ljubljana Moste-Polje je

opisal spremljevalni program: »Tekmovalci, njihovi spremljevalci in drugi udeleženci te prireditve so si lahko v času, ko so čakali na razglasitev rezultatov, ogledali dva video programa; na prvem so si lahko ogledali kaseto o sodobnih letalih in helikopterjih, na drugem pa kaseto o aidsu. Člani kinološke zveze Ljubljana so prikazali usposobljenost in izurjenost svojih psov. Precej pozornosti pa je vzbudila razstava orožja, s katerim so opremljene naše oborožene sile, pripravili pa so jo pripadniki enote JLA, ki ji poveljuje Marjan Matić.

To šolo pa smo izbrali za sklepni del tekmovanja zato, ker že ima izkušnje z organizacijo podobnih prireditev.

Medtem ko sta dva člana ekipe Škofje Loke razstavljala in sestavljala puško M-48, je članica ekipe reševala teste. Tako je približno potekalo delo na vseh delovnih točkah ob progi pohoda.

Obvestili smo tudi druge bližnje šole, da si lahko ogledajo vse, kar se tu dogaja».

Ob koncu pa smo za mnene in vtise povprašali tudi **Radeta Radeviča**, ki si je v imenu zveznega sekretariata za ljudsko obrambo ogledal tekmovanje: »Tekmovanje, ki smo ga danes videli, je bilo na ravni republike. Kot mi je znano, se to v naši republiki redno dogaja, v drugih republikah in pokrajinah pa tekmovanja potekajo vsakih pet let; to takrat velja za zvezno. Vse, kar smo videli na tem tekmovanju, popolnoma odgovarja ciljem urjenja, ki poteka v občinah. Mislim, da so rezultati na zavidljivo ravni. Mladi so torej dobro izrabili čas, ki so ga prebili na urjenju in so pripravljeni za opravljanje določenih nalog s področja SLO in DS.

Prav gotovo velja ob tej priložnosti pohvaliti organizatorje, še posebej pa Ivana Hafnerja, Tatjana Pavšer-Milovanovič in Janka Hamlerja, ki so storili vse, da bi tekmovanje potekalo brezhibno; to jim je tudi uspelo».

Prav gotovo se lahko strinjamo z oceno tovariša Radeviča, da je bilo tekmovanje dobro organizirano, pokazalo pa se je tudi, da je potrebno. Potrebno pa ni samo zato, da bi mladi pokazali, kaj so se naučili, temveč tudi zato, da se srečajo s sovrstniki in se pogovorijo, kaj so delali na posameznih urjenjih. Tudi proga za pohod je bila izbrana tako, da so mladi morali pokazati precej znanja in tudi telesne pripravljenosti. Vodila jih je ob številnih pomnikih iz NOV, končala pa se je na Urhu.

B. K.

Dragica Zagorc

Igor Baš

S 15. mladinskih iger treh dežel

V Wolsbergu, v Avstriji, so potekale že XIV. mladinske igre treh dežel, Slovenije, Koroške, Furlanije in Julijske krajine. Mladi športniki do petnajstih let so se zopet pomerili v sedmih športnih panogah (atletika, rokomet, košarka, namizni tenis, tenis, sabljanje in strelstvo).

Tudi takrat so bili boljši slovenski športniki, ki so

zmagali v štirih panogah, v dveh pa so bili drugi, FJK je bila trikrat prva in druga, Korošci pa so bili tretji.

V streljanju z zračno standard puško (40 strelcev) ter pištolo (40) je slovenska reprezentanca nastopila zelo okrnjena, saj dva strelca iz SD »Brest« Cerknica iz neupravičenih razlogov nista prišla na zbirno mesto (D.

Kandare in Vičič). Kljub temu pa so slovenski mladi strelci že devetih zapored zmagali, tokrat tudi z novim rekordom iger 1422 krogi (prejšnji rekord 1411); Furlanija in Julijska krajina 1298 krogov, Koroška pa 1093 krogov.

Naslednje igre bodo v Sloveniji, na teh pa je najboljši rezultat ponovil D. Bola s 377 krogi, naša Oražnova iz Portoroža pa je bila druga.

E. Progar

Obletnica prve zaobljube partizanov Siska in Banije

Minulo nedeljo so v Šamarici, na zgodovinskem Čavič brdu, proslavili obletnico prve partizanske zaobljube borcev iz Siska, njegove okolice ter iz Banije. Nekdanjim borcem in drugim povabljenim so se pridružili tudi planinci, saj je bilo planinsko društvo »Gavrilovič« tudi organizator srečanja, ki je dobilo tokrat še nov spominski pomen. Planinci so namreč prvič prehodili in tako tudi odprli partizansko pot po Baniji, ki povezuje 11 kot v šestih hrvaških občinah (Sisak, Petrinja, Kostajnica, Dvor in Glina). Planinci so pot markirali, vsem nadaljnjim pohodnikom pa bo za spremeljavo v pomoč tudi knjiga-dnevnik (izdana ob tej priložnosti) s podatki iz zgodovine, o vstaji sisaško-banijskega ljudstva in opisom nove spominske poti. Seveda sodijo k novi poti tudi žigi s posameznih kot in spominske značke.

Borci in mladi na srečanju v Šibeniku

Na 16. tradicionalnem srečanju borcev in mladine Dalmacije in južne Like v Šibeniku, ki je bilo tudi (poleg številnih manjših srečanj po Jugoslaviji) minulo nedeljo, je zbranemu ljudstvu spregovoril predsednik RO ZZB NOV Hrvaške, ki je med drugim dejal, da imajo borci ne le pravico, ampak tudi dolžnost, da opozarjajo na vse deviacije v družbi.

Na proslavi zborovanju se je zbralo več kot 3000 ljudi, ki so ob tej priložnosti obudili spomin tudi na 50-letnico Titovega prihoda na čelo KPJ ter na 40-letnico ustanovitve ZZB NOVJ.

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovaris: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKUJA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINČ, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ZOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelk: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šte. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Na Koprivniku v Bohinju bo občinska konferenca SZDL Radovljica v nedeljo, 4. oktobra, priredila priložnostno svečanost ob odkritju spominske plošče Okrajnemu odboru Osvobodilne fronte za Bohinj. Plošča je vridana na zgradbi tamkajšne krajevne skupnosti. Svečanost se bo začela ob 11. uri dopoldne s krajšim kulturnim programom in govorom.

Na odkritje plošče organizatorji vabijo preživele člane vaških odborov OF, gospodarskih komisij, slovenske anti-fašistične zveze žensk, nekdanje člane Zveze slovenske mladine, člane celic KP in aktivistov Skoj, kurirje, pripadnike VOS in narodne zaščitne ter borce Jeseniško-bohinjskega in Kokrškega odreda; prav tako pa tudi vse domačine.

OK SZDL Radovljica

Športniki so se dobro odrezali

Tradicionalni XI. Teden upokoencev občine Šiška je za nami. V teh dneh se je srečalo na tekmovalnih terenih 29 ekip oziroma 153 tekmovalcev.

Streljanje

Na novem 12-steznem strelišču doma TVD Partizan v Drenikovi ulici je nastopilo osem ekip. Ekipa šteje štiri tekmovalce. Rezultati: I. mesto DU Koseze, od 800 možnih krogov dosegli 597 (Mitič, Kušar, Mujič in Totalovič); II. mesto DU Komendant Stane 499; III. mesto Medvode I. 487. Sledijo: Podutik, Medvode II, Vižmarje Brod in Zg. Šiška. Tekmovala je tudi ženska ekipa iz Medvod. Želimo, da bi se število ženskih ekip prihodnje leto povečalo.

Balinanje

Na štiristeznem balinišču Litostroja je sodelovalo osem moških in dve ženski ekipi. Ekipa šteje po štiri tekmovalce. Tekmovali so po sistemu »kup«. V finale sta prišla DU Brata Babnik in DU Sinkov Turn. Prvo mesto je osvojila ekipa DU Brata Babnik. Vodja skupine Gabriel Bernetič. Slede: Sinkov Turn, Zg. Šiška, Vižmarje Brod, Medvode in Šentvid. Zadnji dve mesti sta osvojili Podutik in Litostroja.

Šah

Pet ekip šahistov je igralo v prostorih kluba upokoencev v Gorazdovi ulici. Zmagali so šahisti iz Zg. Šiške s 13. točkami (Savič, Mladenovič, Sočan in Kaiserberger). Sledijo: Koseze 10 točk, Milan Majcen 9, Litostroja 8,5 točke in Vižmarje 4 točke.

Kegljanje

Osem ekip, s po šestimi kegljaci po dve borbeni partiji, se je pomerilo na štiristeznem kegljišču HE Medvode. Zmagali so Medvodčani I,

Vinko Bovcon

Svetovni mojstri moderne umetnosti iz jugoslovanskih zbirk

Pogled v naše zaklade

Od 15. septembra je v ljubljanski Narodni in Moderni galeriji na ogled prikaz del svetovnih mojstrov likovne umetnosti, ki jih hranijo jugoslovanske galerije in muzeji. Razstavo so pripravili kustosi Narodnega muzeja iz Beograda v sodelovanju z jugoslovanskimi muzeji in galerijami, odprta pa bo do 18. oktobra 1987. Finančno sta ljubljansko »postajo« razstave podprli ljubljanska in slovenska kulturna skupnost, vodstva in razlage po razstavi pa si izmenjujejo ljubljanski in tudi drugi umetnostni zgodovinarji iz jugoslovanskih likovnih centrov.

Nenadoma se izkaže, da so tudi naše, jugoslovanske galerije lahko ponosne na dela avtorjev, kakršni so Picasso, Miró, Dali, cela vrsta imenitnih francoskih mojstrov (iz začetka tega stoletja), pri čemer pa ne smemo pozabiti na dela, ki so velikim mojstrom pripisana, kot je na primer slavni El Greco... Če bi se mogla tem izboru pridružiti še nekatera dela, ki jih imajo v zasebnih zbirkah nekateri zbiralci umetnin, bi bila ta podoba najbrž še bogatejša, predvsem pa bi se izkazalo, da se v teh zbirkah najdejo tudi dela slavnih avtorjev neposredne sodobnosti. Na neko takšno razstavo, ki bi zajela vse najboljše, kar v Jugoslaviji dejansko premoremo, pa bo najbrž treba počakati vsaj še nekaj časa, toliko, da bodo nekatere prvovrstne umetnine (sploh) evidentirane – potlej pa še, da bodo na voljo muzejem.

B. Ž.